

מבית עלון מעמקים

חול דוד דוד דוד

לקבלת העלון
מידי שבוע
התקשרו
לר' זושיא דויטש
052-7152642

קובץ מאמרים על עבודת אלו
ותשרי לאור הקבלה והחסידות

חלק ב - ראש השנה
מהדורה שניה | תשפ"ז

מעובד משיעורי הרב יצחק שפירא שליט"א
ראש ישיבת עווד יוסף חי

לשאלות, הערות, ולקבלת העלון באימייל מידי שבוע

shiurimshapira@gmail.com

או בטלפון - ר' זושא דויטש

052.715.2642

אנו מזכירים שקיים פורום דיונים בנושאי השיעורים,
להצטרפות לפורום יש לשלוח בקשה למייל המופיע
למעלה

קו עדכונים על זמני ומיקומי השיעורים 02.313.0687

לשמיעת השיעורים בקול הלשון

073.371.8149

תוכן ענינים

5.....	הסתרת פני המלך וסוד הנסירה
	משל המלך של אדמו"ר הזקן
10.....	משל הנסירה של האריז"ל
15.....	תקיעת שופר ויום הדין
19.....	'יום תרועה' – כוונות מצוות תקיעת שופר
28.....	לערבב את השטן
30.....	משל הבעש"ט לתקיעת שופר
33.....	תקיעת שופר בשבת
	בין מנוחת השבת לצעקת הבחירה
36.....	הכל נמצא בראש – על מהות הזמן של ראש השנה
41.....	להכניס את הראש לתוך השנה
	כיצד ממשיכים הלאה

יום א | 21:30

רח' הרב צבי יהודה 18
דירה 4 - ירושלים

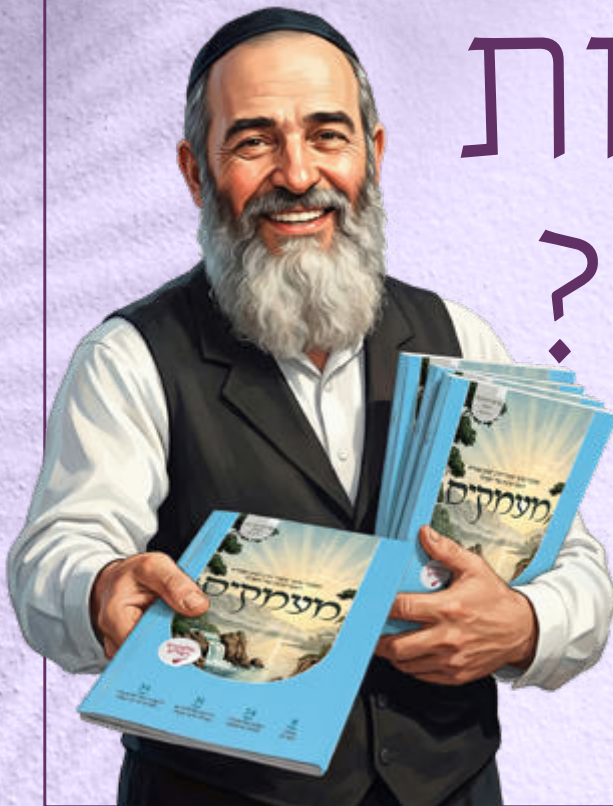
לקבלת עדכונים על השיעורים
התקשר ליוסף חיים 053.724.6111
או בקו העדכונים 02.313.0687

השיעור השבועי

השיעור השבועי של הרב יצחק שפירא

למה להנות לבד?

המאמר השפיע עליך לטובה?
התפילה שלך נראית אחרת בזכותו?
הצטרף כנציג להפצת עלון ממעמקים, ובכל שבוע שליח
יגיע עד אליך עם חוברות מלאות חידושים מתורת הרב

הצטרף עכשיו

052-7152642 - ר' זושא דויטש

הסתרת פני המלך וסוד הנסירה

משל המלך של אדמו"ר הזקן

כי אם ברשות, ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידי סגולה".

אך כפי שכתבנו בחוברת הקודמת, כשלומדים את המאמרים של ראש השנה רואים שלא כן פני הדברים. כשמגיע ראש השנה פתאום כל המשל משתנה, אמנם המלך באמת כבר לא בשדה אלא הוא בתוך היכל מלכותו, אבל גם אנחנו כבר לא חלק מאנשי העיר ופשוטי העם, אלא אנחנו הבנים של המלך. לא רק שאנחנו הבנים של המלך, אנחנו נמצאים איתו בביתו.

אף על פי שאנחנו הבנים שלו ונמצאים איתו בביתו, **יש בראש השנה הוגשת ריחוק מאוד גדולה**. בחודש אלול אמנם היינו פשוטי העם שנמצאים מחוץ לארמון אך הוא קיבל אותנו בסבר פנים יפות והראה לנו פנים שוחקות. אך בראש השנה לעומת זאת הוא **"כמו למשל בן שהוא אצל אביו בביתו, אלא שהאב מסתיר פניו ממנו"**, זהו בהחלט מצב מאוד לא נעים, להיות בתוך בית של מישהו שמתעלם ממך לחלוטין

♦ מאלול לראש השנה – מהארת פנים להסתרת פנים

במאמרו המפורסם לחודש אלול^א, אדמו"ר הזקן ממשיך את ימי אלול לזמן בו 'המלך בשדה':

מושל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאיין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו. ואח"כ בבואו להיכל מלכותו אין נכנסים כ"א ברשות, ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידי סגולה. וכך העניין על דרך משל בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה.

כשקוראים את המשל הזה שנועד להסביר את עבודת חודש אלול, נראה שחודש אלול זו ההזדמנות היחידה לפגוש את המלך, וכשיגיע ראש השנה והמלך יכנס להיכל מלכותו, אזי לא תהיה לנו אפשרות כלל לפגוש את המלך, שכן בהיכל מלכותו "אין נכנסים

א. ד"ה "אני לדודי" בלקו"ת פרשת ראה לב א.

ב. בכתבי האר"י (שער רוח הקדש יחוד יז, וראה במשנת חסידים מסכת אלול פ"א מ"ג) הכוונה שיש לכוון בחודש אלול קשורה ל"ג חיוורתי" דהיינו למרווח שיש בין שערות הראש של הגלגול של פרצון אריך אנפין, כפי שהארכנו בחוברת הקודמת. שם בחוברת הוסבר כיצד משל המלך בשדה של אדמו"ר הזקן מסביר את כוונה זו. השדה במשל של אדמו"ר הזקן מקביל לשערות בכתבי האר"י. וראה אבות דרבי נתן פרק לא "אדם אחד שקול כנגד כל מעשה בראשית... הקב"ה..." יצר באדם כל מה שברא בעולמו. ברא חורשים בעולם וברא חורשים באדם זה שערות של אדם...".

ג. בגליון מעמקים מס' 95 במדור 'מעמקים בקבלה' (וכן במאמר השני על 'אוצרות חיים' בגליון 99) הארכנו על כך שאם לומדים את דרושי אדמו"ר הזקן בלי לשים לב שהם בעצם ביאור לכתבי האר"י אזי נראה שאין שום סדר. כל דרוש עומד בפני עצמו ומדבר על כל עבודת ה' מכיוון שונה. ומאידך כאשר לומדים את כתבי האר"י שלא באופן שאדמו"ר הזקן מלמד אותנו הלומד יכול לקבל 'מפה' מסודרת לפרטי פרטים אבל קשה מאוד לחיות בתוכה ולהסתכל על הדברים מבפנים. אך כאשר אנו מחברים בין כתבי האר"י הקדוש לבין המבואר בדרושי החסידות הדברים מעשירים אחד את השני, ואנו זוכים מצד אחד לקבל 'מפה' מסודרת של כל התהליך ומצד שני אנו מקבלים יכולת לשהות ולהכנס לתוך העניינים ולא רק להסתכל עליהם מלמעלה.

ד. לקוטי תורה לפרשת כי תבא מא ד.

- כך מסביר אדמו"ר הזקן את היראה העצומה שיש לנו בראש השנה.

ולהציב לנו דרישות, והוא יכול כן להתעניין בו כפי שהוא עשה עד היום. בראש השנה הקב"ה דן כל דבר וכל אדם לפי השאלה האם הוא חלק מהתענוג שלו ומשקף את התענוג שלו או לא.

ה"דין" כאן אינו מערכת חוקים יבשה, הבוחנת באופן אובייקטיבי את מעשי האדם. אלא הקב"ה בוחן עד כמה הוא נהנה מאיתנו ומהמציאות שלנו, כשם שאדם בוחן את הקשר שלו עם רעהו לפי מידת ההנאה הקיימת ביניהם. אם נחזור למשל של האדמו"ר הזקן השאלה כאן אינה רק מה הבן עשה, אלא האם הבן מצליח לעורר את רצון המלך עד כדי כך שהבן עצמו הופך להיות חלק מענייני החשובים של המלך, או שהוא נותר בחוץ.

"בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר (תהלים ל"ג, ט"ו) 'הַיָּצֵר יַחַד לָפָנַי הַמִּבִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם'" (ר"ה טז.). דין של כבני מרון משמעו שכל אדם נידון בנפרד, בדיוק כפי שהוא, ללא קשר לתועלת שלו לסביבה. על מנת להבין את משמעות הדברים נתבונן במצב ההפוך: לו הדין לא היה כבני מרון, אזי הקב"ה היה מסתכל על הקבוצה כולה. במצב כזה, המדד היה מערכת היחסים בתוך הקבוצה והיחסיות שבינו לבין אנשים אחרים. כאשר אדם נמצא בתוך מסגרת קבוצתית, יכול להיות שיש לו משקל מסוים; הוא יכול לטעון כמה הוא שווה עבור החברה שסביבו משום שישנה מסגרת שמעריכה את מה שיש בתוכה, והיא זו שמודדת את שוויו. כך שכלפי אנשים אחרים, ייתכן מאוד שיש לו משקל וערך. כך ה' בכל השנה "מלך אוהב צדקה ומשפט", הוא אוהב שיש משפט ודנים את האנשים לפי המעשים שלהם. אבל כאמור, זהו דין שאינו "כבני מרון".

ראש השנה, הוא דין של "כבני מרון". המשמעות היא שהקב"ה מסתכל עליך אך ורק בנפרד, כל אחד בפני עצמו, ולא בשום יחס לאחרים. אתה בא אל הדין

המעבר שלנו מהשדה לארמון בראש השנה הוא בעצם המעבר מהסתכלות על העולם מנקודת המבט שלנו להסתכלות על העולם מנקודת המבט של ה'. כלומר העובדה שהמלך מסתיר פניו ממנו לא קיימת רק בראש השנה, אלא שבראש השנה אנחנו מתעכבים עליה ועושים ממנה עניין חשוב בעבודת ה', כפי שנאריך בחוברת. הסיבה שהמלך מסתיר פניו מבנו יחידו וכבר איננו "מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם", היא מכיון שהוא חזר לארמון והתחיל להתנהג כמו מלך. למלך יש רוממות עצמית, יש לו תענוג מעצמו, טוב לו עם עצמו והוא לא זקוק לאף אחד. וככל שאנחנו מתייחסים אליו כמלך כך אנחנו מרגישים כמה שאנחנו מיותרים וחסרי משמעות עבורו.

♦ המלך יושב על כסא דין

ראש השנה הוא גם יום הדין וגם יום ההמלכה של ה', בראש השנה אנחנו מתייחסים לה' גם כמו שופט וגם כמו מלך, ואנחנו קוראים לו "המלך המשפט".

משפט המלך הוא לא כמו משפט של שופט רגיל. במשפט רגיל השופט דן לפי צדק אובייקטיבי, לכן הוא צריך להיות כמה שפחות נוגע בדבר, על מנת שהוא יוכל לדון דין אמת אסור שההסתכלות שלו תהיה מעורבת עם אינטרסים. אך כאשר מגיע משפט למלך, פירושו של דבר שאי אפשר או שלא רוצים להכריע בו לפי כללי הדין הרגילים, והמלך פוסק בו על פי נטיית לבו.

כשהקב"ה יושב על "כיסא דין", המשמעות העמוקה היא שהוא מסלק את עצמו מלהיות נתון ולהתעניין במציאות התחתונה. הוא יכול לנהל את העולם כפי שהוא מושל בחיות ובבהמות, מבלי להיות מעורב

ה. ראה דרשות הר"ן יא, שו"ת הרשב"א ד שיא. וראה עוד ברמב"ם מלכים ג, י.

ו. בתפילת ראש השנה אנחנו אומרים "אם כבנים, אם כעבדים". העבד מבין כמה שהוא תלוי במלך, יש לו 'חוש' בחיצוניות של המלך, אך הוא לא מבין מספיק מי זה המלך - עד כמה יש למלך מציאות עצמית שאינה תלויה באף אחד; ואילו הבן הוא מבין מי זה המלך, יש לו 'חוש' בפנימיות של המלך, אך הוא לא מרגיש תלוי בו ולא מספיק מבין בחיצוניות שלו. כאשר הבן רוצה לפתח את החוש שלו באבא שלו, ולהבין עד כמה אבא שלו הוא באמת מלך, עליו להיות כמו עבד ביחס לאבא שלו (הארכנו על כך במאמר "עבודת הבן ועבודת העבד" במעמקים גליון 23, וכן בשרת בגליון 81). ולעניינינו: כתבנו מצד אחד שמדובר כאן בבן על מנת שיוסבר עד כמה הוא לא רוצה להשלים עם המצב שהמלך לא מתעניין בו, ומצד שני כתבנו שמדובר כאן במלך על מנת להמחיש עד כמה הוא באמת לא אמור להתעניין בו.

ז. חז"ל אומרים (ראה רמב"ם גולה ואבדה ה, יח) שאחת ההגדרות למלך היא ש"מטבעו יוצא", ואחת המשמעויות לכך היא שהמלך יכול לפסול את המטבע ולקבוע מטבע חדש, ועל ידי כך להפוך עשיר לעני וכדומה. ההגדרה הזו של המלך היא המחשה למה שנכתב שהמלך נותן את המשמעות לכלל, והמשמעות לכל פרט היא מההתייחסות של הפרטים זה לזה בתוך המסגרת אותה המלך יוצר:

בדיוק כמו שאתה, לבד, ללא שום תמיכה קבוצתית". וזהו בדיוק מה שמגדיר את זה כ"דין" חריף כל כך. להיות נדון כבני מרון אומר שהקב"ה מסתכל עליך פנים אל פנים, אחד על אחד, והוא חושב ובוחן באופן ישיר: האם אני רוצה אותך? אם הוא אכן רוצה אותך - אז זהו השווי שלך. זה נקרא "המלך המשפט" אין לנו שום שווי מצד עצמינו, השווי היחיד שלנו הוא אך ורק מה שהמלך מחליט שאנו שווים עבורו.

♦ תקיעת השופר והמלכת ה'

אף על פי שאנחנו חושבים שאנחנו חסרי משמעות עבורו, אנחנו רוצים להיות קשורים אליו, להיות חלק ממנו. ועל כך אנו צועקים בתקיעת שופר. בצעקה הזו אנו מבטאים כמה אנחנו רוצים אותו וכמה אנחנו צמאים לקשר איתו. הצעקה הפנימית הזו היא השיא של ראש השנה, כי אותה בדיוק המלך חיכה לשמוע. בכל השנה הקב"ה מגלה כמה הוא רוצה אותנו, אבל בראש השנה הוא רוצה לשמוע כמה אנחנו רוצים אותו.

כאשר הקב"ה מסתיר את פניו ממנו הוא מבטא שאמנם הוא מאוד רוצה את הקשר בינינו, אבל הוא לא רוצה שהקשר יהיה חד צדדי. הקב"ה לא רוצה

קשר איתנו אם רק הוא זה שרוצה את הקשר, קשר חד צדדי אינו ראוי להיקרא קשר. קשר אמיתי הוא רק כאשר שני הצדדים רוצים אחד את השני. לכן **הקב"ה אומר לנו בראש השנה שאם אנחנו לא רוצים את הקשר, גם הוא לא רוצה בו.** רק כאשר הקב"ה מתנה את הקשר בינינו שהוא יהיה תלוי ברצון שלנו - הקשר יכול להיות אמיתי. לכן הקב"ה מצידו מראה שהוא לא רוצה את הקשר, ומסתיר את פניו, כדי שאנחנו נראה לו כמה אנחנו רוצים, וכך הוא יתמלא בחשק חדש לקשר איתנו.

בזעקה הפנימית הזאת אנחנו בעצם ממליכים את ה' עלינו. אפשר לחשוב שלהמליך מלך הכוונה היא להפוך אותו מאדם פשוט לאדם בעל ערך עליון, אך האמת היא בדיוק להיפך. המלך מצד עצמו רם ומתנשא מעל למציאות הפשוטה, הוא משועשע מעצמו ואין לו שום צורך בכלל להתייחס למציאות הנפולה. **להמליך אותו פירושו של דבר לעורר בו את הרצון להתייחס למציאות התחתונה, שעם כל רוממותו הוא ישפיל את עצמו לשים לב ולהשגיח על מה שתחתיו, ושגם המציאות של העם תהיה חלק מהתענוג שלו.**"

בתוך המסגרת שהמלך יוצר יש יחס בין עני לעשיר, כאשר לעני יש קצת כסף יחסית לעשיר, ולעשיר יש הרבה כסף יחסית לעני, והם מוכרים וקונים זה מזה ומשפיעים זה על זה. אבל היחס הזה לא עומד מול המלך, ואי אפשר לומר שהעשיר הוא עשיר ביחס למלך או שהעני הוא עני ביחס למלך. שכן המלך יכול לשנות את 'כללי המשחק', ולהפוך את העני לעשיר ואת העשיר לעני. כלומר בתוך המסגרת הכללית שהמלך יוצר, החשיבות של כל פרט בפני עצמו מתקבלת מזולתו וביחס לזולתו.

ח. הגמרא (שם יח) מביאה שלושה פירושים למשל זה, שכולם מסכימים שעוברים "אחד אחד", אך כל פירוש פותח פתח למדרגה פנימית אחרת בעמידת האדם מול בוראו:

הפירוש הראשון הוא **"כבני אימרא"** - כבשים הנספרות למעשר בהמה, שאין שניים יכולין לצאת כאחד (רש"י). דימוי זה מבטא את הפער שבין הרועה לעדרו: הכבשה אינה מבינה את התוכנית הכללית אלא נשענת לחלוטין על הנהגת הרועה. בראש השנה האדם מתנתק מן ההיטמעות בכלל, ועומד בדין מתוך התבטלות פשוטה והכרה שהקב"ה לבדו מנהיג את המציאות.

הפירוש השני מסביר **"כמעלות בית מרון"** - שביל הררי צר שאין שניים יכולים לצעוד בו זה בצד זה, שהעמק עמוק משני צידי הדרך (רש"י). כאן התודעה עולה קומה: האדם אינו כבש המובל ללא דעת, אלא מהלך בעצמו ומבין את מקומו הצר והקריטי. אין לו על מי להישען ואי אפשר להתחבא מאחורי אחרים, ועליו לפקוח עיניים, לשקול כל צעד ולתת דין וחשבון על דרכו.

הפירוש השלישי מבאר **"כחילות של בית דוד"**, "מרון" מלשון מרות ומלכות (רש"י). כשהצבא יוצא למערכה, המלך פוקד כל לוחם באופן אישי מתוך חשיבות ואכפתיות. במבט זה, יום הדין אינו רק ביקורת ויראה, אלא מעמד של אמון ושליחות. הקב"ה סוקר כל יחיד מתוך קשר עמוק, כדי לייעד לו את תפקידו ושליחותו לקראת השנה הבאה.

שלושת הפירושים מצטרפים למהלך פנימי שלם בראש השנה: ראשיתו בהתבטלות כצאן ביד הרועה, המשכו באחריות ובמודעות אישית במעבר הצר, ושיאו בקבלת עול מלכות שמים מתוך תחושת שליחות כחייל הניצב לפני מלכו.

ט. וכפירוש רבנו מנוח על הרמב"ם (פ"ב מהל' תפלה) "מלך אוהב צדקה ומשפט משמע שיתנהגו בראוי בצדק ובמשפט. אבל המלך המשפט... משמע שהוא עצמו המשפט, כמו שאנו אומרים הוא היודע הוא החכמה, שאין לומר עליו יתברך חכם ומבין, שנראה שהוא קונה החכמה והבינה מאחר".

י. הרמב"ם כותב (בהלכות תשובה ג. ב) לגבי הדין על הזכויות והעוונות "ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העוונות". הטעם שרק הוא השוקל הוא בגלל שלא העבירה והמצווה מצד עצמם הם נושא הדין, אלא רצון ה' בנו והנחת רוח שלו ממנו הם נושא הדין, ממילא העניין נתון לשיקול דעתו הבלעדי.

יא. וראה על כך במאמר "לבחור בתענוג של המלך".

למה בוכים בראש השנה?

השופר הוא גם-כן המשכת בחינת ענג העליון אלא שהוא המתגלה בבחינת פנימיות... שהוא למעלה מעלה מבחינת ענג העליון המלוּבש בתורה ומצוות...

אך הגילוי הזה הוא על-ידי בחינת "גנוחי גנח וילולי יליל" כי הבכיה היא על ריחוק אור אין-סוף ב"ה בבחינת גילוי... כי יש לו לבכות יותר מאשר בוכים עוברים בגיהנם, שעליהם אמר הכתוב (תהלים פד) "עוברי בעמק הבכא", שהרי הגיהנם הוא רק מירוק נפשו... ואם על הסתלקות עונג עולם-הבא בוכים שאינו אלא זיו, מכל-שכן וק"ו שיש לבכות על סילוק גילוי אור אין-סוף ב"ה מקור התענוג (לקוטי תורה ד"ה 'שוש אש'יש', פרשת נצבים מח, א).

כך תיאר הרבי הרי"צ את עבודתם של גדולי החסידות בראש השנה (ספר השיחות תש"ב המתורגם, ע' ח-ט):
אדמו"ר הזקן וכל הרביים הבאים אחריו, מתפללים תפילת ערבית בליל ראשון של ראש השנה, בדבקות מסורה ובבכיות קורעות לב, כמי שמבכה אחר אוהבו הנאמן שהלך.

מדוע באמת בוכים בראש השנה? ולמה זהו בכי גדול כל כך, יותר מהבכי של הנשמות בגיהנום? כבר חז"ל שאלו שאלה זו בגמרא (ראש השנה טז): "למה תוקעין בראש השנה?" תקיעת שופר היא הביטוי לבכיה שלנו, שהרי אנו תוקעים "גנוחי גנח" ו"ילולי יליל". א"כ שאלת הגמרא היא בעצם השאלה שלנו – מדוע בוכים בראש השנה?

על מנת שנוכל להבין את המשמעות הפנימית של דברי הגמרא מדוע אנו בוכים בראש השנה, נחזור לדברי אדמו"ר הזקן בהם פתחנו. לפי אדמו"ר הזקן, הבכי של הנשמות בגיהנום לא מגיע לעוצמת הבכי הראוי להיות בראש השנה.

על מה הנשמות בוכות בגיהנום? כאשר הנשמה עולה למעלה, היא מגיעה לעולם האמת. שם, בעלמא דקשוט, הנשמה מכירה בנוכחות של ה', ובכך שאין עוד מלבדו, והיא בוכה על כך שהיא עשתה נגד רצונו כאשר הייתה בעולם הזה. הצער של הנשמה על כך שעשתה נגד רצונו של הקב"ה הוא צער ששורף אותה מבפנים, והכאב של הנשמה הוא עמוק ועוצמתי. ובכל זאת, הצער הוא לא כל כך תהומי תהומי. הרי הנשמה נמצאת בעולם האמת, והיא מכירה בנוכחות של הקב"ה, ומתוך הכרתה בנוכחותו היא מצטערת על כך שהתרחקה ממנו.

אך המצב שלנו שונה בתכלית. אנחנו לא חווים את הנוכחות של ה', אלא רק את הנוכחות של עצמנו. מבחינת התחושה הפשוטה שלנו הקב"ה הוא אין, הוא לא קיים, הוא אוויר בשבילנו. אנחנו לא רואים אותו, לא שומעים אותו, לא פוגשים אותו. הוא כאילו איננו. ממילא פשוט שהצער שלנו עמוק פי כמה וכמה מהצער של הנשמה בגיהנום. כי הצער שלנו לא נובע מתוך ההכרה בנוכחות ה', אלא בדיוק משום שאיננו מצליחים להכיר בנוכחותו, אמנם אנחנו מתפללים ומקיימים מצוות, אבל הכל בתוך הראש שלנו, אף פעם לא פגשנו את ה' ואנו רק מסתובבים סביב עצמינו. אמנם "אורייתא וקוב"ה כולא חד" וכל התורה והמצוות הם הקב"ה כפי שהוא הלביש את עצמו בתוך לבושים, אבל בסופו של דבר אנחנו אווזים רק בלבוש, אומרים לנו שהוא נמצא בתוך הלבוש אבל אנחנו לא רואים אותו.

כעת מובנת יותר שאלת הגמרא – "למה תוקעים בראש השנה?" הרי על צער כזה נראה שאין טעם אפילו לבכות. הבכי של הנשמות בגיהנום הוא בכי מטהר, מרפא ומחזיר את הנשמה לקשר עם הקב"ה. אבל ביחס לכאב שלנו, גם אם נבכה כל החיים, זה לא יצליח להוציא אותנו מעצמנו. נראה שגם אם נבכה אין סוף, נישאר תקועים בחוויה שהקב"ה נעלם מאיתנו. אז למה תוקעים בראש השנה?

רחמנא אמר תקעו

רחמנא אמר על כך עונה הגמרא: "למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו!". הגמרא עונה שאכן לבכי שנובע רק מציידנו אין באמת תועלת. אך כאשר הקב"ה מגלה לנו שהוא מצפה לבכי שלנו, שהוא מאזין לו, שהוא חפץ בו, יש לבכי תועלת מרובה. כעת, הבכי שלנו הופך לגשר היחיד שמחבר בינינו לנוכחות של הקב"ה. כל השנה הקב"ה כביכול אומר לנו: "אם אני אגלה את עצמי אליכם אזי לא יהיה עולם", וגם לא יהיה תורה ומצוות – לכן אני מעלים את עצמי על מנת שיהיה לכם קיום, שהקיום שלכם לא ייבלע בתוכי". אבל כעת בראש השנה הוא מבקש ומצווה אותנו "יום תרועה יהיה לכם", "אני רוצה שפעם אחת בשנה תגידו שזה כואב לכם, תגידו שאתם רוצים לפגוש אותי!". כאשר אנחנו מבטאים את הכאב הכי פנימי וקיומי שלנו על כך שה' נעלם מאיתנו, מתוך ידיעה שה' מצפה לשמוע אותנו, אנחנו מצליחים לגלות במשהו את הנוכחות של ה' בתוכנו.

הגילוי של הנוכחות של ה' בתוכנו הוא על ידי התענוג שאנו מרגישים שיש לה' מקיומנו. הרי הסיבה שה' מסתיר את עצמו, היא (כפי שאמרנו) משום שהוא רוצה בקיומנו. אמנם, כאשר אנחנו חיים מתוך התעלמות מה', ה' לא נהנה מהקיום שלנו. אך כאשר אנחנו בוכים על שה' נעלם מאיתנו, ה' שמח בקיומנו. הבכי מביא אותנו להרגשת התענוג שיש לה' מאיתנו, וכך אנו זוכים לחוות את נוכחותו.

יב. כשרוצים להגיד שהבריאה היא 'יש'. מכנים את הקב"ה 'אין', ואומרים שהבריאה נבראה יש מ'אין'. זה לא הולך ביחד.

יג. אם אנו רק צועקים שאנו רוצים לפגוש את ה', אך אנחנו לא חושבים שה' רוצה את זה, הצעקה הזו לא מקרבת אותנו לה' אלא רק מדגישה את המרחק בינינו, ראה על כך במאמר "לפגוש את ה' בתפילה" בגליון מעמקים מס' 92.

משל הנסירה של האריז"ל

מעבר מאחור באחור לפני בפנים

קשר זה של אחור באחור דומה יותר לקשר טבעי הקיים בין קרובי משפחה. הקשר שבין אדם וחיה לפני הנסירה היה קשר כמו של אח ואחות, שכן שניהם הגיעו ממקור אחד (הקב"ה) שיצר אותם ביחד. בהתאם לכך, גם ז"א ונוק' הם אח ואחות, כיוון ששניהם נולדים מפרצופי אבא ואמא. קשר של אח ואחות הוא קשר של מציאות שקיימת בין אם הם רוצים ובין אם לא, ולא קשר שנובע מבחירה.

קשר של פנים בפנים הוא קשר שבו בני הזוג חיים בקשר מתוך בחירה שלמה וחופשית, והתחושה ביניהם היא שמה שמחזיק את הקשר הוא הרצון שלהם אחד בשני.

לפי זה, תפקידה של הנסירה היה להפוך את הקשר של אדם וחיה מקשר טבעי של אח ואחות (אחור באחור) לקשר בחירי של איש ואישה (פנים בפנים).

בני הזוג שקשורים זה בזה רק מתוך תחושה ש'לא שייך אחרת', צריכים לנסר את החיבור הזה ולהסתכל על כל אחד כאילו יש לו מקור נפרד וכאילו הוא עומד בפני עצמו. כך הם ישימו לב שהקשר ביניהם אינו מוכרח, והם יכולים לבחור שהם רוצים אותו והם יכולים לבחור שהם לא רוצים אותו.

כאשר האר"י הקדוש מתאר מה קורה בראש השנה הוא כותב שמתרחשת נסירה בין ז"א לנוק', כלומר נוצרת הפרדה מוחלטת בין הקב"ה כפי שהוא מתייחס לעם ישראל (ז"א) לבין עם ישראל עצמו (נוק'). בדומה למתואר בפסוקים לגבי אדם וחיה (בראשית ב, כא) "וַיִּפֶּל ה' אֱלֹהִים תְּרִדָּמָה עַל הָאָדָם וַיִּשָּׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעָתוֹ וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה", שפרשו חז"ל (ב"ר ח, א) "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון דיו פרצופין בראו, ונסרו ועשאו גביים, גב לכאן וגב לכאן".

הנסירה נועדה לגרום לקשר של אחור באחור להפוך לקשר של פנים בפנים:

קשר של אחור באחור הוא קשר שאין בו ביטוי לבחירה. הדבר דומה לקשר בין בני זוג שחיים ביחד כבר הרבה שנים, ומבחינתם פשוט לא שייכת מציאות אחרת, השאלה אם הם רוצים בקשר או לא אינה עומדת לדיון בכלל, או כי אין להם אפשרות לפרק את הקשר או כי האפשרות לפרק את הקשר תביא אותם למצב יותר גרוע.

א. ראה דרך מצוותיך "איסור ערוות אחותו" ו"איסור ערוות אחותו" (ובמה שנתבאר ב'מעמקים' גליון 46 במאמר "קדש הקדשים ואיסורי עריות").

ב. אם בני הזוג לא מוכנים לשים לב לשאלה האם הם בכלל רוצים את כל הקשר ביניהם, חיי הנישואין הופכים להיות כמו הכרח. בדומה לקשר בין אח ואחות. אם הבעל לא מוכן לשאול את עצמו את השאלה הזו - הוא בעצם משדר שהוא חייב את הקשר. בכך הוא גורם שהקשר לא יהיה מבחירה אלא מהכרח. ואם האשה לא מוכנה לשאול את עצמה את השאלה הזו - ממילא יוצא שמשוהו מכריח אותה. כאילו היא אומרת "אני לא רוצה את הקשר. אבל אין מה לעשות. שמו אותנו ביחד ואי אפשר שיהיה אחרת". [אע"פ שההלכה אומרת שאם האשה רוצה להתגרש, והבעל לא רוצה - אין מחייבים אותו לגרש (רמב"ם גירושין א, א), אך הדין הוא שאם האשה אומרת על הבעל "מאס עלי", אזי הוא כן מחוייב לגרש אותה (ש"ע אהע"ז סימן עז). הקשר נהיה 'מאוס' כאשר הוא הכרחי לגמרי, כאשר הוא לא מגיע מבחירה אלא מהכרח. יוצא אם כן שאף פעם היא לא אמורה להיות מוכרחת, כי אם היא מרגישה שהיא מוכרחת היא בעצם מרגישה שזה מאוס].

אמנם בסופו של דבר, קשר של אח ואחות הוא מה שבנה את העולם, וכפי שמובא בתלמוד ירושלמי (יבמות יא, א): אמר רבי אבין שלא תאמר קין נשא את אחותו הבל נשא את אחותו, "חסד הוא" חסד עשיתי עם הראשונים שייבנה העולם מהן "אמרתי עולם חסד יבנה". אך כהכנה לכך, צריך שתתרחש

מערכת יחסים. אם אני לא רוצה לנהל מערכת יחסים ואני רק רוצה להיות נפרד לגמרי לא תהיה נסירה.

הנה אחר שנברא אדם הראשון, והתפלל ועשה מצות, והיה כורת הקליפות! ולא היה יכולת להם להתאחז באותם האחזורים - אז בא ענין הנסירה.

♦ החסדים אצלו, הדינים אצלו

בכל השנה הקב"ה מתייחס אלינו, ומראה לנו שהוא רוצה את הקשר בינינו, ושהקשר חשוב ומשמעותי לו. אך בראש השנה הקב"ה לא מתייחס אלינו בכלל. בכך הוא משדר לנו שהוא לא זקוק לקשר איתנו, והוא לא תלוי בנו כלל. הקב"ה נהנה עם עצמו, הוא מסתדר בלעדיו.

אם כל אחד מבני הזוג חי לעצמו הם עלולים להיפרד לגמרי. במצב כזה יתכן שכאשר ינסו בני הזוג את תחושת ההכרח של הקשר ביניהם, התוצאה תהיה שבמקום שהם יחזרו לקשר מתוך בחירה, הם פשוט לא יחזרו לקשר בכלל. אם הנסירה לא תהיה מתוקנת, היא יכולה לגרום למחשבה (מעוותת) שיותר כדאי לא להיות בקשר מאשר להיות בקשר, וכל אחד יחליט שהוא רוצה לחיות לבד.

במצב שיש סכנה כזו בני הזוג נדבקים אחד לשני, ולא יתכן לעשות נסירה ביניהם. כדי שהנסירה תהיה מתוקנת, היא צריכה להיות מלווה בהכרה שמקורו של האדם הוא לא בעצמו אלא בקב"ה. וממילא היא מלווה בהבנה שלהיות בקשר זה הדבר שאנחנו הכי רוצים והכי אוהבים. אלא שעם כל זאת, אנחנו אוהבים קשר של בחירה, ולא אוהבים קשר של אילוץ. לכן צריכים בני הזוג לרכוש לעצמם קודם הנסירה 'חוש' במהותו של הקשר הנכסף - קשר של פנים בפנים. **כדי שתהיה נסירה אני צריך להחליט שאני רוצה לנהל**

כעת מובנים גם דברי חז"ל במסכת חולין (קלט:): "המן מן התורה מנין? שנאמר 'המן העץ'". לאחר שהאדם אכל מעץ הדעת, הקב"ה פונה אליו ואומר לו: "המן העץ אשר צייתך לבלתי אכל ממנו אֶכְלֶתָ". הפסוק הזה מבטא בצורה הכי בהירה את החידוש שנוצר ברגע הציווי שלא לאכול מעץ הדעת. הקב"ה מצווה, האדם שומע, ובוחר לעשות אחרת. כאן נולד המן. פה נוצר עמלק.

האר"י מסביר שכאשר מתרחשת הנסירה בראש השנה, ז"א הופך להיות כולו חסדים, וכל הדינים של ז"א עוברים לנוק'. ובלשונו:

ואז (לאחר הנסירה) הז"א נשאר כולו בבחי' חסד והיא בבחי' דינין וגבורות שלה ושל.

כאשר אנחנו חיים בעולם, אנחנו יודעים שהקב"ה ברא את העולם, ושהוא כל רגע יכול להחליט שהוא לא רוצה להמשיך לברוא אותנו. אבל הידיעה הזו היא ידיעה מאוד כללית, ובאופן פשוט אנחנו חיים מתוך תחושה שלמרות שה' ברא את העולם והוא יכול בכל רגע לעשות אחרת, אנחנו מניחים שהוא רוצה שהעולם ימשיך להתקיים. וכיון שהוא רוצה שהעולם ימשיך להתקיים, אנחנו יכולים להיות רגועים.

בסופו של דבר, כל אחד מאיתנו מתכנן את החיים שלו על סמך זה שהשמש וכל המערכת ימשיכו לעבוד. למה? כי מונח לנו בראש שלקב"ה יש 'עניין' שזה ימשיך. במובן הזה, אין הבדל בין מדען שאומר שיש פה חוקי טבע שאמורים להמשיך לבין אדם מאמין שאומר שהעולם אמור להמשיך כי לקב"ה יש 'אינטרס' שימשיך. כלומר, אנחנו לא רק מרגישים בטוחים בתור אנשים שנשמכים על המציאות והטבע, אלא אנחנו רגועים גם משום שאנחנו חושבים שזה מה שהקב"ה רוצה וממילא אין לנו תחושה של לחץ.

אבל מה קורה כאשר זו התפיסה? **המצב במציאות כזו הוא שהדינים והחסדים מעורבבים. כי לפי התפיסה הזו יוצא שהקב"ה לא רק רוצה את המציאות אלא הוא גם כביכול מחויב אליה.** הוא ברא את העולם, הוא אמר שהעולם יהיה, והוא אמר לנו שהוא

רוצה שהעולם יהיה. אם כן יוצא שהעולם הוא לא רק מרצון אלא מבחינה מסוימת הוא 'הכרח' אצל הקב"ה. כמובן שלא מדובר בהכרח ממש, אבל יוצא לפי זה שכביכול ה' בחר שיהיה גם צד כזה כדי שהמציאות תהיה יציבה. זו המשמעות לכך שהקב"ה והמציאות מחוברים אחור באחור.

אע"פ שאנו מודעים לכך שהקב"ה בורא את העולם החוויה הפשוטה שלנו שהעולם כבר קיים והעסק נוסע, ואנחנו חושבים שגם מבחינת הקב"ה העולם נוסע. ומה קורה כאשר פתאום מתרחשת נסירה? כעת הקב"ה מתמלא חסדים ואנחנו מתמלאים גבורות ודינים. אנחנו מתמלאים גם בדינים שלו וגם בדינים שלנו.

התיאור הפשוט שמתאר האר"י בראש השנה הוא שיש הסתלקות. ה' הופך להיות כולו חסד, והמשמעות היא שהוא מבטא שהוא עושה רק מה שבא לו ומה שלא בא לו הוא לא עושה.

כשהקב"ה רוצה לבטא שהוא רק חסדים, הוא אומר "יום תרועה יהיה לכם", "יום יבא יהא לכון", כביכול הוא אומר: "אני רוצה רק מה שבאמת בא לי, אני לא זקוק לשום דבר. אם אתם רוצים, אתם צריכים לצעוק שאתם רוצים". הדינים הם ההכרח והנזקקות, הם הרצון שאי אפשר לוותר עליו. לאחר הנסירה אנחנו מקבלים גם את הדינים של הקב"ה, הכוונה היא שאנחנו מרגישים כל כך מוכרחים וזקוקים לקיום המציאות, עד שאפילו אם הוא לא ירצה אנחנו חייבים שהוא ירצה.

ו. דוגמא יפה לעניין זה ניתן לראות בעניין הגורלות ביו"ה: על יום כיפור כתוב בתורה "כי ביום הזה יכפר עליכם", ובכל זאת עורכים ביום הזה גורלות. רואים בחז"ל שזה מאוד היה משמעותי להם אם הגורל יעלה בימין או בשמאל. מדוע? הרי בכל מקרה הקב"ה מכפר. שהרי הוא כתב כך בתורה! הסיבה לכך היא שכאשר הגורל עולה בשמאל, הקב"ה מכפר רק בגלל שהוא כבר התחייב לכפר, אבל אין לו לכך רצון פנימי. וכאשר הגורל בימין, הקב"ה מכפר כי הוא רוצה גם בלי קשר לכך שהוא התחייב מראש (וראה על כך בהרחבה יותר בחוברת הבאה, שתצא בע"ה לקראת יו"ה).

ז. על מנת להבין יותר מדוע מדת ההתפשטות של ה', בה הוא 'זורם' ועושה כרצונו, נקראית 'חסד'. יש קודם כל לשים לב שהחסד של ה' שונה מהחסד של האדם: כאשר אדם עושה חסד עם זולתו, יש זולת חיצוני שקיים מצד עצמו, והאדם מטיב איתו. לעומת זאת אצל ה' אין שום דבר חיצוני, וממילא אצלו החסד הוא לא לזולת קיים, אלא להיפך, החסד מהווה את הזולת. ואילו מדת הגבורה היא התגברות על ההתפשטות האין סופית של מדת החסד, והצטמצמות למשהו מסוים דווקא. כאשר האדם עושה חסד הוא פותח את ידיו ומשחרר את הכל. בשונה מאדם הקומץ ידו במדת הגבורה.

ח. וכמבואר באריכות בספר 'נהלך ברגש' (עמ' 26-27), נעתיק את הלשון הנוגעת לענייננו (וראה שם עוד להרחבת הדברים): ה' רוצה שהאדם יחיה, שהרי ה' ברא אותו. יותר מזה, ה' לא רוצה רק שהאדם יחיה, ה' רוצה גם שהאדם ירצה לחיות, ויחיה מתוך חשק. הרצון של ה' שהאדם יחיה מוליד אצל האדם רצון לחיות, אבל האדם לא חש את הרצון שלו לחיות כרצון של ה'. ברצון של האדם לחיות לא ניכרת זיקה הכרחית לרצון של ה' שהאדם יחיה, ולהיפך, הרצון הזה של האדם אפילו מבטא רצון לחיות גם אם ה' לא רוצה שהאדם יחיה.

הרצון של האדם לחיות מופיע בשתי צורות: ההופעה הראשונה היא שהאדם חושב שהחיים הם דבר טוב ויקר. לכן האדם רוצה לחיות. ולכן הוא גם חושב שטוב שאחרים יחיו וירצו גם הם לחיות. אבל יש גם הופעה נוספת לרצון של האדם לחיות: האדם מרגיש שהרצון לחיות הוא רצון עיור שחשוב לו יותר מכל דבר אחר, והוא מרגיש שהרצון לחיות כל כך חזק אצלו, עד שהוא קודם לרצון שלו לשים לב ולהיות רגיש לסביבתו. האדם מרגיש את הרצון לחיות כל כך חזק, עד שנראה לו שהוא מוכן להשתמש בכל מה שנמצא סביבו לטובתו, בלי לשים לב האם זה טוב או לא. יותר מזה, הרצון של האדם לחיות גורם לו להרגיש שאפילו הקב"ה 'קיים' כביכול בשבילו, וגם הוא משרת את המטרה הזו (כאשר האדם רואה שהוא חי את החיים שלו גם על חשבון הזולת, אפילו בדקות. זה מזכיר לו וממחיש לו שמצד הרצון העיור שלו לחיות הוא היה מוכן לנצל את כל הסביבה שלו, ואפילו את ה', בשביל החיים שלו).

הכניסה שלנו לארמון, כאשר פתאום אנחנו שמים לב עד כמה אנחנו זקוקים למלך, בעוד הוא בכלל לא זקוק לנו.

במשל של אדמו"ר הזקן ראינו שבראש השנה אנחנו נכנסים לארמונו של המלך, ושם ניכר שהמלך לא תלוי באף אחד, וכולם תלויים בו. אם נחבר את הדברים לדברי האר"י, הנסירה מתרחשת בעצם

כאן בוכים!

כל הברואים בעולמנו, הדומם הצומח ואף בעלי החיים, אינם מודעים לקיומם ולכן הם מקבלים אותו כמובן מאליה. האדם לעומתם מודע לקיומו ולהיותו נברא, אך אינו מודע לבורא שברא אותו.

מודעות זו מייצרת אצל האדם תחושה שהוא קיים מצד עצמו ללא מישהו שרוצה בו ובקיום שלו. האדם חווה את המציאות שלו כנתון, כמקום בו הוא חי ללא שישאלו אותו מה דעתו והאם הוא רוצה בזה, וממילא הוא לא יכול לומר בעצמו שהוא נהנה מעצם הקיום שלו.

לכן האדם זקוק לכך שמישהו אחר ירצה בו ויהנה ממנו. האדם עצמו רוצה את עצמו מתוך אילוץ; כיוון שהוא כבר חי, הוא נאלץ לרצות את עצמו. אבל מישהו אחר רוצה באדם מבחירה; הוא לא חייב לרצות את האדם, אבל הוא רוצה לרצות בו. לכן כאשר יש מישהו אחר שרוצה באדם, האדם מרגיש שהוא רצוי לכתחילה, ולא בדיעבד. **אדם שאינו מרגיש שיש מישהו שרוצה בקיום שלו, חש שאין סיבה אמיתית לחיים שלו, כך הוא מגיע בקלות לחוסר משמעות לחיים, לחוסר חשק לחיות ומשם לכל הצרות כולם.**

התחושה שלאדם אין תענוג מהחיים של עצמו, לא נגרמת רק לאנשים שאין להם סביבה שרוצה בהם. חשים כך גם אנשים שיש להם חברים טובים והורים אוהבים. הסיבה לכך היא שהאדם חש שאף אחד לא יכול לרצות אותו באותה עוצמה שבה הוא עצמו לחוץ על הקיום שלו. הוא מרגיש שיש לו צורך חזק לחיות, והצורך הזה חזק יותר מאשר האהבה של ההורים והסביבה. על כן גם אם ההורים והסביבה שלו מאוד אוהבים אותו ורוצים בו - הם לא יכולים לתת לו תחושה שעצם הקיום שלו רצוי, הקיום שלו חזק יותר ממה שהסביבה מסוגלת לרצות.

בדרך כלל בגלל שאנו מרגישים שהשאלה על עצם הקיום שלנו לא תוביל אותנו למקומות טובים, אנו נמנעים מלעסוק בה. **אנו מעדיפים להדחיק את השאלה למה באנו לעולם, כך אנו נרגיש יציבים ובטוחים ולא נאבד את החשק לחיות.** בתוך תוכנו שאלה זו עדיין מנקרת, ולפעמים היא מתפרצת ומעלה על ליבנו הרבה עצבות ודכדוך.

יום תרועה יהיה לכם

בראש השנה – ביום בו נברא האדם – **הקב"ה מזמין אותנו לצעוק בקולי קולות את השאלה הכי פנימית לנו, מדוע באנו לעולם?** בראש השנה על ידי תקיעת שופר, ה' נותן לנו את היכולת לשאול את שאלת הקיום מבלי להיפגע.

כאשר אנו שואלים את שאלת הקיום בלי שה' מזמין אותנו לשאול אותה, אנו מאבדים את הטעם לחיים. אך כאשר אנו שואלים אותה בראש השנה, אנו מקבלים את החיים במתנה. כאשר ה' הוא זה שמצווה אותנו לשאול את שאלת הקיום, אנו מרגישים שמעבר לשאלה העמוקה מסתתרת תשובתו הברורה של הקב"ה, הוא זה שרוצה את קיומנו. ה' בורא את העולם כל רגע מחדש, והוא מסתכל עלינו כאל חלק ממנו. הוא אינו רואה את המציאות כעומדת בפני עצמה, כל קיומה אינו נובע אלא מרצונו בה. **כאשר אנו חשים את רצונו של ה' בנו, אנו מרגישים שיש סיבה אמיתית לחיים שלנו, ה' רוצה את הקיום של האדם יותר ממה שהאדם רוצה את עצמו, והתענוג של ה' מהאדם גדול יותר מהלחץ של האדם לחיות.** על ידי תקיעת שופר, על ידי הצעקה הפנימית על עצם הקיום שלנו, אנו חוזרים בתשובה מהמחשבה

הרצון של האדם לחיות גם אם זה בא על חשבון הסביבה. מלמד שמה שהאדם חושב שהחיים הם דבר טוב ויקר זה לא רק טוב, אלא יש בזה גם חלקים שליליים. החלק הטוב של הרצון של האדם לחיות מגיע מכך שה' רוצה שהוא יחיה, ורוצה שהאדם ירצה לחיות. אם האדם רוצה לחיות כי ה' רוצה שהוא יחיה, זה מוציא את האנוכיות מתוך הרצון של האדם לחיות. אבל אם האדם רוצה לחיות כי זהו הרצון שלו, ובלי קשר לכך שה' ברא אותו וה' רוצה שהוא יחיה - הרצון שלו לחיות יבטא רצון עיוור, שלא מתחשב ברצונות של הסביבה.

שאנו חיים מצד עצמנו, אל המחשבה שכל קיומנו נובע מרצונו של ה' בנו. תשובה זו היא שנותנת לנו את הכח לחיות, על ידה אנו יכולים לקבל חיות לעוד שנה שלימה. שנה של שמחה וברכה, מתוך תחושה שאנו אהובים ורצויים לפני המקום.

קראוהו בהיותו קרוב

ניתן לדמות את התהליך כאן לילד שאיבד לפתע את הוריו. בתחילה כאשר הילד אינו יודע איפה הוריו הוא עומד באמצע הרחוב חסר אונים ואובד עצות. ברגעים אלו עומד הילד בשקט ברחוב, אינו יודע מה לעשות עם עצמו. ברגע הבא כאשר הוא פוגש בהוריו, הוא פורץ בבכי חסר מעצורים.

כל השנה אנו דומים לילד שאיבד את הוריו, איננו יודעים מי רוצה בנו ובחיים שלנו ואיננו מעיזים לשאול מדוע באנו לעולם. בראש השנה כשה' מצווה אותנו לשאול על עצם הקיום שלנו, אנו צועקים בקול גדול שיגלה את רצונו בנו.

במשך כל השנה בעוד אנו רחוקים מה', אנו מדחיקים את הצורך הגדול שלנו במישהו שרוצה אותנו. בראש השנה ה' מצווה אותנו לתקוע בשופר, הוא אומר לנו שהוא קרוב ואם נצעק הוא ישמע. **כאשר אנו מרגישים קרובים לקב"ה, אנו מגלים לפתע עד כמה נוכחותו הייתה חסרה לנו. כאשר חיסרון זה מתגלה, אנו צועקים אליו בקול גדול, מצפים ומייחלים שה' יבוא ויגלה לנו את רצונו בנו. ללא הציווי של ה' על תקיעת שופר, לא היינו יכולים להרגיש שהוא קרוב, כך שלא היינו מרגישים בחסרוננו וממילא אהבתו לא הייתה מתגלה לנו.**

לפי הסבר זה, מצוות תקיעת שופר מכילה בתוכה דבר והיפוכו. כאשר ה' מצווה את המצווה הוא אומר לנו שהוא קרוב ומקשיב. קירוב זה נותן לנו לשים לב עד כמה אנו רחוקים מה', כך הוא גורם לנו לקיים את ציווי ה' ולצעוק ממעמקי לבבנו. צעקה זו נותנת לנו לחוש קרבה גדולה עוד יותר לה', כאשר אנו חשים את רצונו בנו.

תקיעת שופר ויום הדין

מכח הטבע. אני לא רוצה שאנחנו נהיה פנים בפנים, אני רוצה להישאר אחור באחור".

יהודים לא מוכנים לוותר על ראש השנה, לא מוכנים שהוא יהיה סתם עוד יום רגיל. כשיהודי נמצא ביראה בימים אלו הוא מרגיש נוכחות חזקה של ה', והוא לא רוצה לוותר על הנוכחות הזו, הנוכחות הזו מאוד יקרה לו³.

♦ מי אמר שזהו יום דין?

התיאור של האר"י על הדינים שעוברים לנוקבא מאיר לנו באור חדש את מהותו של ה'דין' המתרחש בראש השנה.

בדרך כלל אנחנו חושבים שהדין של ראש השנה מגיע מהקב"ה, אך לפי מה שלמדנו כעת ההיפך הוא הנכון. הקב"ה מצידו רוצה רק את הרצון שלנו, והוא לא רוצה למשול בנו בכח. ואילו אנחנו מצידנו כאשר אנחנו רוצים שהוא ימלוך, אנחנו בעצם מייצרים את ה'דין', כלומר מייצרים את ה' כמלך שכולם תלויים בו. ואכן, בתורה שבכתב ה' לא אומר לנו שזהו יום דין אלא רק אומר לנו להריע בשופר, מי שאמר שהיום הזה הוא יום דין אלו חז"ל בתורה שבעל פה.

להלכה נפסק ש"שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר 'שום תשים עליך מלך' שתהא אימתו עליך" (קידושין לב:), והסבירו המפרשים (ראה שטמ"ק

ראינו שבתקיעת שופר אנחנו מבטאים כמה שאנחנו בלחץ על קיום המציאות, וכמה שאנחנו זקוקים לקשר עם ה'. ואכן, אחרי שה' אמר לנו "יום תרועה יהיה לכם", באו חכמינו וקבעו את כל אוירת הימים האלו בהתאם לכך. הימים האלו נקראו "ימים נוראים", ימים מלאים מתח וחרדה.

בראש השנה הקב"ה עושה דין וחשבון האם להמשיך לשנה הבאה או לא⁴. לפי האמור אפשר להסתכל על כך בשתי צורות: אפשר להגיד שככל שאנחנו נרצה כך הקב"ה ירצה, כי הוא אמר שזה תלוי בנו, במה שאנחנו נרצה. ולכן בימים אלו עובדים הרבה על כך שנצליח לגלות עד כמה אנחנו רוצים, ועד כמה אנחנו זקוקים.

ואפשר להגיד במובן יותר פנימי, שאם האדם משאיר את המציאות כאילו הוא לא צריך להתפלל עליה אז הוא בעצם משאיר אותה כאילו לא הייתה שום נסירה. הוא משאיר אותה דבוקה אחור באחור. אם האדם אומר לקב"ה "אני לא רוצה שיהיה עכשיו יום דין, אל תעשה יום כזה שבו אני צריך להיות כל כך בלחץ על הקיום שלי, אני לא רוצה להיות במצב כזה שאני צריך להתפלל", הוא בעצם מתכוון לומר "אני רוצה שהמצב פשוט ימשיך לנסוע כמו שהוא, שזה לא יהיה תלוי לא בבחירה שלך ולא בבחירה שלי. אני מעדיף שאתה תמשיך להיות כביכול מחויב לקיום של העולם מצידך, שהעולם ימשיך להתקיים

א. בהתאם למבואר לעיל אפשר להגיד שהדין הוא האם בכלל להמשיך את קיום העולם. ואפשר להגיד באופן אחר, שהדין הוא האם להמשיך את העולם מתוך שגרה והכרח או מתוך רצון. אפשר לתת לכך דוגמא מאדם שנמצא במצב שהוא מיואש לגמרי, הוא נמצא במקום כזה שאם הוא לא יחליט שהוא רוצה לחיות - אז הוא לא יחיה. ההחלטה שלו אם לחיות או לחדול לא משפיעה רק על הנפש אלא היא משפיעה גם על עצם החיות בגוף. אם הוא יחליט להמשיך לחיות אז הכל יחיה, ואם הוא לא יחליט להמשיך לחיות אז הכל ימות. בסופו של דבר, הנשמה שלו תצא.

ב. עוד על יראה והרגשת נוכחות ה' ראה בגליון מעמקים מס' 96 במאמר על תיקון חצות.

במלכותו הוא אמיתי ומעומק הלב, ולפי הרצון שלנו כך הוא מצידו מגלה את הרצון שלו למלוך עלינו.

ובאמת, כאשר אנו מצליחים לרצות את מלכותו של ה' עלינו בכל ליבנו, וכאשר אנו צועקים אליו מעומק הלב שימלוך עלינו, בכך אנו 'זוכים' בדין. כאשר אנו מצליחים שהמלוכה של ה' עלינו תהיה לגמרי מתוך הרצון שלנו (ללא שום 'הכרח'), אנחנו גורמים לכך שהדין מתבטל וכל מה שיש הוא רק הרצון שגילינו. כך חז"ל למלמדים אותנו על המתרחש בשעת תקיעת השופר שלנו (ויקרא רבה כט, ג): "ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים".

כתובות יז.) "דכל שעה שמוחל על כבודו הרי כאילו הסיר עצמו ממלך וצריך אתה להשימו עליך מחדש". לפי מה שהסברנו עכשיו, ההלכה הזו מבטאת היטב את היחס בינינו לבין הקב"ה בראש השנה. הקב"ה מצידו מוחל על כבודו, הוא לא רוצה להיות מלך אלא אם כן אנחנו רוצים. הוא תולה את מלכותו ברצון שלנו באופן מוחלט. אך אנו מצידנו אחראים על כך ש'אין כבודו מחול', ורוצים ומבקשים שימלוך עלינו ושנהיה תלויים בו.

לפי זה, הדין שמתרחש בראש השנה הוא עד כמה נצליח לרצות במלכותו של ה' בכל ליבנו, כך שנזכה שה' ימלוך עלינו. בראש השנה ה' דן כמה הרצון שלנו

יראת ה' לחיים!

מצוות האמונה בה' מלמדת אותנו שהקיום של האדם הוא לא מקרי, אלא ה' ברא את האדם כי הוא רוצה את האדם ושמח בו. על מנת שהאדם יוכל גם להרגיש שהוא רצוי (ולא רק להאמין בזה), ה' נתן לנו את מצוות היראה – "את ה' אלוך תירא" (דברים י, כ).

יראת שמים פירושה לשים לב שהעולם לא יציב מצד עצמו, אלא הוא תלוי בבחירתו של ה', וה' מהווה אותו בכל רגע. ממילא האדם חש שהחיים אותם הוא חי הם לא שלו, אלא ה' מעניק לו אותם בכל רגע. כאשר האדם מודע לכך שהוא תלוי בה', וה' מעניק לו את החיים בכל רגע – הוא פתוח לקבל חיות מה'. הוא לא מנסה להסתדר לבד ולרצות את עצמו, אלא שמח שה' מחיה אותו ורוצה אותו.

כחלק ממצוות מורא האדם מצווה לא לעבור על רצונו של ה'. על ידי כך האדם מרגיש שלא רק הקיום שלו רצוי ויקר בעיני ה', אלא גם צורת החיים והמעשים שלו – מהגדולים ועד לקטנים – חשובים לה'. ה' רוצה שהאדם יחיה בצורה טובה ונכונה, ומתוך תקשורת בריאה עם בוראו ועם סביבתו, ועל כן חשוב לה' כל פרט ופרט ממעשיו של האדם.

כך מצוות יראת ה' גורמת לאדם להיות מודע לכך שה' רוצה אותו, ונותן לו את החיים במתנה בכל רגע. המודעות של האדם לכך שהחיים והמעשים שלו יקרים בעיני ה' ממלאת את האדם בחיות, וכמו שאומר הכתוב "יראת ה' לחיים".

כפי שראינו קודם, כאשר אדם תופס את החיים שלו כדבר שנוצר מכח הטבע יותר מאשר מבחירה, ההנחה הפשוטה שלו היא, שהוא רוצה את עצמו, ואין מישהו שרוצה אותו יותר ממה שהוא רוצה את עצמו. כאשר זוהי נקודת ההנחה, השאלה אם החיים של האדם הם טובים ואם הוא בכלל רוצה לחיות או לא, היא שאלה שהאדם מפחד לגעת בה, כי הוא חושש לגלות את האמת המרה, שהחיים שלו לא מעניינים אף אחד חוץ ממנו. ממילא האדם מפחד לחוש שהוא זקוק לכך שאחרים ירצו בו, כיוון שהוא לא רוצה לחוש שאין מי שרוצה בו.

לעומת זאת, אם נקודת ההנחה של האדם היא שה' רוצה בו ונהנה מהחיים שלו, הוא נהנה לחשוף ולהבליט את הנקודה שבה הוא תלוי. ככל שהאדם יהיה מוכן יותר לחשוף את התלות שלו בה', זה יאפשר לו לגלות יותר שה' רוצה בו יותר ממה שהוא רוצה את עצמו.

ג. ראה על כך במדור 'מעמקים בפרשה' בגליון מעמקים מס' 101.

ד. האמור כאן לקוח מחוברת "מצוות כיבוד הורים", ראה שם באריכות בפרק ב' את ההשלכה מכך למצוות "מורא אב ואם".

ה. לפעמים טועים לחשוב שיראה היא תחושה משתקת, אבל הפסוק "יראת ה' לחיים" מלמד אותנו שזה הפוך. יראת ה' ממלאת את האדם בחיות, ולא גורמת לו לשיתוק. דווקא התחושה שהעולם מתגלגל מעצמו, ואין משמעות לחיים של האדם, מאטה את האדם וגורמת לו שהוא לא יוכל להתמסר לשליחות שה' הועיד לו בעולם במרץ ובחיות.

♦ תקיעת שופר – הלוח של כל תפלות השנה

הוא כל יכול וניתן לפנות אליו והוא שומע והוא יכול לפתור את כל הבעיות שלנו, אך הבעיה העיקרית שלנו היא שאנחנו לא רואים אותו, הוא נסתר מאיתנו. כל התפילה שלנו היא רק מחשבות של עצמינו, ואף פעם אנו לא פוגשים אותו - לשם כך יש לנו את ראש השנה, ובעיקר את מצוות תקיעת שופר. על תקיעת שופר נאמר (ר"ה כו.) שהיא מפגישה אותנו עם ה' כמו בקדש הקדשים, "כיוון דלזכרון הוא, כלפנים דמי", היא זאת שמגשרת על הפער העצום בינינו, כפי שהארכנו במאמרים הקודמים.

לפי זה, תקיעת השופר היא הפנימיות של כל התפלות. התפלות של כל השנה הם רק התפרטות של תקיעת השופר בראש השנה, ותקיעת השופר היא הלוח של תפלות כל השנה. כל פעם שאנחנו ניגשים להתפלל אנחנו כאילו תוקעים בשופר, בכל השנה אנו עדיין נמצאים עם השופר של ראש השנה, התקיעה של ראש השנה קיימת במשך כל השנה, ובכל תפלה אנחנו מלבישים על התקיעה את הייחודיות של התפילה שאותה אנחנו מתפללים. התפילות של כל השנה הם דיבורים, אך תקיעת השופר היא ההבל, היא הזעקה, היא עצם הקריאה לה' בלי שום התפרטות.

הקב"ה רוצה את העולם בראש השנה, אבל הוא לא רוצה שלאחר מכן העולם ימשיך להתגלגל וזהו, אלא הוא רוצה שראש השנה כל פעם יעורר את הרצון של התפילות של כל השנה.

במשך כל השנה כאשר אנחנו מתפללים אנחנו מבטאים עד כמה אנחנו תלויים בה' וזקוקים לו. בכל תפילה שאנו מתפללים אנחנו מסתכלים על כך שהקב"ה לא מחויב לכלום, ואנחנו רוצים מאוד שהוא ירצה, אך ישנו הבדל בין התפילות של כל השנה לבין התפילה של ראש השנה ותקיעת השופר שבמרכזה. בכל השנה אנחנו מתפללים על פרטים מסוימים, אך בראש השנה אנחנו מתפללים על כך שתהיה את המציאות הזאת שלנו כמתפללים.

במשך השנה התפילה שלנו היא חלק ממערכת היחסים שהקב"ה רוצה שתהיה קיימת בינינו לבינו, אך בראש השנה הקב"ה אומר שהוא רוצה שיהיה סימן שאלה על כל המציאות של הקשר. וכפי שהארכנו קודם, ה' רוצה שנרגיש שאמור להיות פה סימן שאלה, שהקשר בינינו לא אמור להיות בדרך ממילא, כדי שהכל יהיה מבחירה ולא מהכרח.

כאשר אנו אומרים שאנחנו רוצים להתפלל, מה אנחנו בעצם אומרים? האדם נקרא "מבעה" (ב"ק ב.) מלשון "אם תבעיון בעיו" (שם ג.), האדם הוא מתפלל-מבקש בעצם, האדם מבין שעל מנת שהוא יהיה קיים ה' הסתיר את עצמו, והוא מביע את זה בכך שהוא מבקש מה' להתגלות. לאדם אין דרך לפגוש את ה' "כי לא יראני האדם וחי", בכל זאת במשך השנה הוא פונה אל ה' ומבקש ממנו בקשות, האדם מבין שה'

ה. "אמר שומר (הקב"ה) אֶתָּה בָּקֹר וְגַם לְיָלֶה (בוקר לצדיקים ולילה לרשעים), אִם תִּבְעִינָּה בְּעֵינִי (אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ. בקשו), שִׁבְּנוּ אֶתִּי (שובו בתשובה)" (ישעיה כא. ב ורש"י).

ז. כמש"כ "ואני תפלה", ובדרך הרמז: המילוי של המילה "אדם" (כוה: אלפ. דלת. ממו) הוא "מתפלל".

ח. אנחנו מאמינים שה' שומע, אנחנו מדמיינים אותו עומד מולינו, ומציירים לעצמינו איך אנחנו אמורים להיראות לפי זה, ואז אנחנו מתאמצים לעשות את מה שציינו, אבל איפה הקב"ה בכל הסיפור הזה - הכל בראש שלנו! (ראה על כך באריכות במאמר "לפגוש את ה' בתפלה" בגליון 92).

ט. לכן כתוב בספר הזוהר (תקריז כב.) שהמתפלל בראש השנה וביום כיפור על צרכיו הגשמיים דומה לכלב שאומר 'הב-הב', כלומר הוא מחפש רק לקבל, ולא מעניין אותו רצון ה'. הוא בעצם מרגיש שהוא העיקר, והתפקיד של ה' הוא לשמש אותו. אדם מתכוון הרבה לראש השנה, מגיע לבית הכנסת ורוצה להרגיש את ראש השנה - עליו לקחת את כל הרצונות שלו, ובפרט את הרצון שיהיה לו ראש השנה כמו שצריך, ולהבין שברצונות האלו הוא כמו כלב, ולבכות לקב"ה "אע"פ שאני רוצה המון כמו כלב, אני לא רוצה להיות כמו כלב" זה הנקודה של התפלות של ראש השנה, שעל ידה אנחנו יכולים להתפלל כמו שצריך בכל השנה.

י. במקדש מלך על הזוהר (פקודי, דף מו. הביאו אדמו"ר הזקן בקונטרס אחרון לתניא ד"ה "להבין מ"ש בשער היחודים") "כתב הרב שאין צריך האדם שיתפלל י"ח ברכות כולם בכוונה. ואזי עלו התפלות שאינם הגונים עמה. אלא אפילו בכל תפלה ותפלה אם כיון באחת מכל הברכות עד שמראש השנה עד ר"ה צירף הקב"ה י"ח ברכות בכוונה מכל תפלותיו. אגב עולים כל תפלות של כל השנה שאינם הגונות ע"ל. וזהו כוונת הזוהר בכאן". לפי מה שאמרנו מובן מדוע מקבצים לפי שנים, כל שנה מחדש. וראה בספר ערבי נחל (יום ב' דראש השנה) "ואיתא, דבראש השנה יש כח לתקן כל התפלות פסולות של כל השנה, דהיינו התפלות שהיה בהם מחשבות זרות ורעות... ובראש השנה יכול להעלותן".

יא. ראה לקמן במאמר "בין דבר ה' לתקיעת שופר".

יב. ראה לקמן במאמר "הכל נמצא בראש".

בקשת הצרכים הגשמיים

כשמתבוננים בתפילות ראש השנה רואים שכמעט אין בהן בקשות על צרכים גשמיים. ראש השנה הוא יום המלכת ה', וסביב זה נסובה כל התפילה. אפילו כאשר אנחנו כן מבקשים על צרכינו הגשמיים כמו "זכרנו לחיים", או "כתבנו בספר החיים" וכדומה – אנחנו עושים זאת על מנת להגיד ולהדגיש שאנחנו תלויים בה', וזה חלק מהמלכת ה'. "זכרנו לחיים – מלך חפץ בחיים". הבקשה שלנו מה' על החיים, מבטאת שה' הוא המלך, והוא החותך חיים לכל חי.

כשאדם מתפלל על צרכיו, הוא בעיקר רוצה ומחפש את הקשר עם ה', וכמו שאמרה היונה לפני הקב"ה "רבש"ע יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם" (עירובין יח:).

כאשר אנו מתפללים עלינו לחשוב שאם אנחנו רוצים משהו שה' לא רוצה – גם אנחנו לא רוצים בו, ואפילו את החיים שלנו אנחנו מבקשים רק בגלל שה' רוצה בהם – "מלך חפץ בחיים".

לכן אנחנו אומרים בתפילה "יהי רצון". אנחנו מבקשים מה' שירצה את מה שאנחנו רוצים. אנחנו כל כך רוצים את הקשר עם ה', עד שגם מה שאנחנו צריכים ורוצים לא שווה לנו אלא אם כן ה' רוצה אותו. בתפילה אל ה' אנחנו מבטאים את זה שכל דבר שאנחנו רוצים, אנחנו רוצים רק אם ה' רוצה אותו. כאשר אנחנו מתפללים בצורה כזו בראש השנה, הבקשה על הצרכים הגשמיים היא חלק מהמלכת ה', ואז גם התפילות שבכל השנה מכוונות להמלכת ה'.

יג. וכך אומר רש"י על הפסוק "דודי לי ואני לו" (שיר השירים ב, טז): "דודי לי ואני לו – הוא כל צרכי תבע ממני ולא צוה אלא לי; עשו פסח, קדשו בכורות, עשו משכן, הקריבו עולות, ולא תבע מאומה אחרת. ואני לו – כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלקים אחרים". כלומר בכך שה' תובע מאיתנו הוא נותן לנו את עצמו, וכפי שכתוב "דודי לי", דודי נותן את עצמו לי על ידי שהוא תובע רק ממני. וכן לצד השני: בכך שאנחנו תובעים את כל צרכינו רק מה' אנחנו מתמסרים לו ונותנים את עצמנו לו, וכפי שממשיך הפסוק – "ואני לו".

היה אפשר לחשוב שישראל מבקשים את כל צרכיהם מה', כי כל אלילי העמים אין בהם ממש. אבל רש"י לא כותב כך. רש"י כותב שעם ישראל מתפלל רק לה' כי הוא מתמסר אליו, "ואני לו", ולא כי זו הדרך היחידה של עם ישראל להינצל מצרותיו.

וראה אגרת התשובה בתניא פרק ו, שבזמן הגלות יש ליהודי בחירה האם לקבל השפעתו מהיכלות הסטרא אחרא או מהיכלות הקדושה, ואם הוא בוחר לקבל מהיכלות הסטרא אחרא, הוא יכול לקבל ביתר שאת ויתר עז, אלא שעליו לבחור לקבל מהיכלות הקדושה. כך גם כאן משמע מלשון רש"י, שישראל יכולים לקבל ממקורות אחרים ולא מה', אבל הם לא רוצים. הם מתמסרים לה', ורוצים לקבל רק ממנו.

'יום תרועה' – כוונות מצוות תקיעת שופר

♦ הקדמה

ה' - אצל ה' הוא כביכול מעורר חשק חדש לברוא את העולם ולרצות בו.

במאמר זה באנו להאיר ברובד נוסף במצוות שופר, והוא הרובד המתבאר בכוונות האר"י ז"ל למצוה זו. בשונה משלושת הרבדים הקודמים בהם ניסינו להתבונן על המצוה ופעולתה מהכיוון שלנו - דרכו של האר"י הקדוש היא להסתכל על כל העולם מלמעלה, מנקודת המבט של ה', כפי שהוא רואה את המצוה כביכול. אם בהתבוננות הקודמת נוכחנו לדעת שתקיעת השופר עושה חשק גדול כביכול להמשיך לברוא את העולם - אם כן בהתבוננות הזאת נגלה שתקיעת השופר בעצמה היא המולידה את העולם והיא הסיבה לקיומו (כלומר מה שמההסתכלות שלנו מלמטה מתפרש כמעורר חשק למעלה, הרי שבמבט מלמעלה הוא מתפרש כסיבת הקיום) וכפי שיתבאר לפנינו.

♦ חלקי המצווה

כשמסתכלים בכוונות האר"י לתקיעת שופר אפשר לראות את העושר של ההתבוננות שלו על המצווה. הוא לוקח מעשה פשוט ומחלק אותו להרבה חלקים. וככל שמעמיקים יותר אפשר להיות עוד יותר מופתעים מהעובדה שכל העושר של הפרטים העמוקים האלו נמצא בצורה מאוד פשוטה בנפש האדם, וכמו שנרחיב בע"ה.

האר"י מדבר על כך שיש את התוקע, יש את השופר, ויש את הקולות היוצאים מהשופר. התוקע הוא יותר פנימי מהשופר, והקולות מצד אחד יותר פנימיים מהשופר עצמו, ומצד שני הפנימיות הזו מתגלה רק בעקבות החיצוניות של השופר. את התוקע עצמו

כשמתבוננים במצות תקיעת שופר, כבכל מצוה, ניתן להעמיק בה בארבעה רבדים שונים זה לפנים מזה:

הרובד הראשוני והבסיסי הוא לימוד גדרי המצוה לרוחכם ולעומקם, והבנת ייחודיות מצוות תקיעת שופר ביחס לשאר המצוות. כאן לא המקום להאריך בזה, אך לענייננו נגיד בכללות שמצוות תקיעת שופר איננה רק השמעת קול השופר אלא חלק מהותי במצוה זו הוא גם כוונת הלב, בדומה לקריאת שמע ולתפילה.

לאחר שנכנסנו לרובד הראשון והתוודענו לגדרים המעשיים של המצוה, ניתן להתבונן ברובד פנימי יותר ולשים לב לא רק למעשה החיצוני של המצוה אלא גם למה שמתרחש אצלנו פנימה כשאנחנו מקיימים אותה. גם ברובד זה לא באנו להאריך כאן, אבל רק נזכיר את דברי הרמב"ם בפרק ג' מהלכות תשובה (הלכה ד') "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם".

אחר שטעמנו את טעמי המצוה וראינו כיצד היא פועלת עלינו, ניתן להתבונן לפי זה מה היא פועלת כביכול על הקב"ה ואיזה תענוג מסיבה לו המצוה שאנחנו מקיימים. דהיינו, אם ברובד הקודם התבאר לנו שתקיעת השופר מעוררת אותנו לשוב בתשובה ולקבל עלינו את מלכותו של ה', אזי ברובד הזה ניווכח שמה שאצלנו גורם התעוררות מחדש לשוב אל

והכניס אותו לתוך השופר הקטן. לכן, כדי לקרב דעתנו קצת להסתכלות של האר"י הקדוש, ניתן לכך משל שיותר קרוב להסתכלות שלנו:

נתאר לעצמנו בית גדול עם המון רהיטים וחפצים, אך הזוג שחי בבית מתלבט האם הוא רוצה להמשיך לחיות ביחד. כאשר השאלה האם להמשיך לחיות ביחד עומדת על הפרק, אין מקום כלל להתייחס לחפצים, הללו חסרי משמעות ו"לא יועיל הון ביום עברה" (משלי יא, ד). אפשר לומר שהחפצים הללו כלולים ויוצאים מתוך ההכרעה שהזוג יחליט להמשיך לחיות ביחד.

כך הסתכל האר"י הקדוש על כל העולם בראש השנה. כפי שהקב"ה "היה בורא עולמות ומחריבן", כך גם אם הוא רוצה הוא יכול לגמור עם העולם הזה ולהגיד "יכלה עולם וקללותיו" ולהמשיך הלאה. אך **השופר הוא בעצם ההחלטה של הקב"ה ללכת בכל הכח והתוקף על העולם, כך שהעולם יהיה כביכול המסגרת שהוא חי בה.**

האר"י מסתכל על תקיעת השופר שלנו, ואומר שבעצם ה' תוקע בשופר (בהתגלויות השונות שלו). ה' ציווה אותנו לתקוע בשופר, ולכן כאשר אנחנו תוקעים בשופר המשמעות היא בעצם שה' תוקע בשופר כביכול.

ה' ברא עולם מתוך החלטה ללכת על כך בכל הכח והתוקף, והוא רצה שגם הבריאה תרצה את העולם, כמו שהוא רוצה אותו, ולכן הוא טבע בבריאה את הרצון והיכולת לעורר אותו לרצות את העולם. ה' **ברא בריאה שרוצה את עצמה, וממילא גם הרצון של הבריאה את עצמה הוא בעצם הרצון של ה'.**

כאשר אנחנו תוקעים בשופר אנחנו מעוררים את ה' לרצות את העולם, ובכך אנחנו גורמים שה' יתקע

הוא מחלק לשלושה חלקים: נפש התוקע (שמתבטאת באדמימות של הלחיים שלו), גוף התוקע והיד שמחזיקה את השופר. גם הקולות היוצאים מהשופר מתחלקים לשניים, יש את עצם הקול, ויש את מה שהציבור שומעים את הקול.

♦ התוקע והשופר – האם והרחם

האר"י מדבר על כך שהשופר הוא כמו הרחם של האמא. אם נסביר את המשל הזה מבחינה נפשית נאמר שזה כמו הרצון והדאגה של האמא להולדת הילדים. באופן כללי הרצון והדאגה להולדת הילדים מתחלקים לשני חלקים (המקבילים בדברי האר"י בכוונות השופר לאור מקיף ולאור פנימי), החלק החיצוני הוא מה שהאמא דואגת למציאות הגשמית של הילדים ולפרטים הטכניים שהם צריכים ובעצם יוצרת מסגרת טובה שתחזיק את החלק הפנימי, והחלק הפנימי הוא מה שהאמא דואגת לאישיות של הילדים ומתקשרת איתם ורוצה שהם יתקשרו איתה.

כך כביכול הקב"ה בורא את העולם. יש את החלק החיצוני שהוא מה שהקב"ה דואג לכל הגשמיות של העולם, ויש את החלק הפנימי שהוא הקשר שיש לקב"ה עם כל הנשמות.

עניינו של השופר והחזקתו ביד הוא ליצור מסגרת (שפופרת) חזקה שתחזיק את ההבל שנכנס כך שיהפך לקול. כך כביכול הקב"ה מחזיק את העולם החיצוני ובכך הוא יוצר מקום בו הוא יוכל לתקשר עם הנשמות, וזה מקביל לחלק החיצוני של הדאגה של האמא (והקולות היוצאים מהשופר הם מקבילים לחלק הפנימי, כמו שיבואר בהמשך).

בעיניים הטרוטות שלנו הדבר נראה תמוה ביותר, כיצד האר"י צמצם את כל העולם הגדול והרחב

א. בחלק מהמקומות הוא קורא לשופר סתם "אימא", ולא מפרט שמדובר בייחוד על רחם האמא. זאת משום שכל האמא קרויה על שם הרחם (הרחם שלה בלשון חז"ל זה "האם שלה", ראה חולין נד.), שזהו עניינה בתור אמא, לגדל את הילדים.

ב. על אופן הפשטת המשלים בכתבי האר"י ראה בהרחבה בחוברת "האר"י החי".

ג. כידוד, שהיחס והרצון של האמא משפיעים על העובר.

ד. כיוון שהכל ה' ואין זולתו, ממילא כאשר אנחנו עושים מצוות, בעצם ה' עושה את המצוות. אמנם גם כל מעשי העולם הזה, הם מעשים של ה', כמוכן, אלא שכיוון שהרצון של ה' לא גלוי בהם, הם כמו דמיונות של אדם ישן. הם כביכול נעשים ממילא, ללא רצון וללא כוונה. וממילא ה' לא מייחס להם חשיבות. במבט אנושי העולם הזה נראה לנו כמציאות ממשית, והתורה והמצוות נראים לנו יותר כהשקפת עולם, ולא כחלק מהמציאות עצמה. לעומת זאת ממבט אלוקי זה לגמרי הפוך: המציאות כולה לא נחשבת לקב"ה מצד עצמה, והיא דומה למחשבות ודמיונות שזורמות מאליהן בשעת השינה, ולעומת זאת המצוות מאוד חשובות לה', והוא מתייחס אליהן כמציאות ממשית. ראה בכל זה במאמר "איתא במדרש תילים" (ובביאורו בחוברת שיצאה בהוצאת ישיבת עידן יוסף ח').

ה. ראה במאמר "כאן בוכים" בתחילת החוברת.

ו. בכל השנה המציאות קיימת ואנחנו רוצים שלה' יהיה נחת רוח ממנה. ולכן אנחנו מקריבים קרבנות שעליהם כתוב שהם עושים 'ריח ניחוח'. אבל על ידי תקיעת שופר אנחנו מעוררים את ה' לברוא עולם שיהיה לו נחת רוח ממנו. ולכן תקיעת שופר היא השורש לכל אתערותא דלתתא שבמשך השנה (ראה במאמר "תקיעת השופר ויום הדין" תחת הכותרת "תקיעת שופר - הלוח של כל תפלות השנה"), וכפי שאומרת הגמרא בראש השנה (כו.) "כיוון דלזכרון הוא, כלפנים דמיי".

בשופר, כביכול, וימשיך את קיום העולם. אם כן, כאשר אנחנו תוקעים בשופר, בעצם ה' תוקע בשופר, כביכול, משתי סיבות (וראה עוד בהערה לעיל): א. ה' טבע בנו את הרצון שיהיה עולם, וממילא הרצון הזה הוא בעצם הרצון שלו; ב. הרצון שלנו שיהיה עולם מעורר את הרצון של ה' שיהיה עולם, וכך ה' מחדש את הברית. לכן האר"י אומר **שכאשר אנחנו תוקעים בשופר, אנחנו מכוונים שה' תוקע בשופר**.

היה אפשר לחשוב שהשופר הוא רק הכלי, הוא רק האמצעי שגורם לכך שתהיה תקיעה ויצאו קולות; אך האר"י אומר שהשופר הוא מאוד משמעותי - צריך שתהיה שפופרת חלולה שהקול יצא מתוכה. כלומר המאמץ של הקב"ה הוא לברוא דווקא מציאות חלולה שתוציא קולות, ולא מספיק לו רק עצם זה שיצאו קולות. וכפי שנסביר:

בשופר, כביכול, וימשיך את קיום העולם. אם כן, כאשר אנחנו תוקעים בשופר, בעצם ה' תוקע בשופר, כביכול, משתי סיבות (וראה עוד בהערה לעיל): א. ה' טבע בנו את הרצון שיהיה עולם, וממילא הרצון הזה הוא בעצם הרצון שלו; ב. הרצון שלנו שיהיה עולם מעורר את הרצון של ה' שיהיה עולם, וכך ה' מחדש את הברית. לכן האר"י אומר **שכאשר אנחנו תוקעים בשופר, אנחנו מכוונים שה' תוקע בשופר**.

היה אפשר לחשוב שהשופר הוא רק הכלי, הוא רק האמצעי שגורם לכך שתהיה תקיעה ויצאו קולות; אך האר"י אומר שהשופר הוא מאוד משמעותי - צריך שתהיה שפופרת חלולה שהקול יצא מתוכה. כלומר המאמץ של הקב"ה הוא לברוא דווקא מציאות חלולה שתוציא קולות, ולא מספיק לו רק עצם זה שיצאו קולות. וכפי שנסביר:

בין דבר ה' לתקיעת שופר

מבואר בחסידות (ראה בשער היחוד והאמונה, בעיקר בפרקים א-ב) שמה שה' ברא את העולם בעשרה מאמרות זהו לא אירוע חד פעמי שהיה בעבר ונגמר:

שבהסתלקות כח הבורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש, אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו, והן הן בחינת אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו.

כשם שעשרה מאמרות הן קיום העולם, כך תקיעת השופר. בדיבור האדם מבטא את עצמו על ידי חיתוך השפתיים, לעומת זאת בתקיעת שופר האדם גם משתמש בשפתיים, אבל העיקר זה שהוא מבטא את עצמו על ידי נשיפה מתוכו. הנשיפה של האדם מתוכו מראה כמה אדם מכניס את עצמו לתוך הדיבור. לדוגמא: כאשר אדם מדבר בהתרגשות, שומעים לא רק את הדיבורים שלו, אלא גם את הנשיפות שלו, והנשיפות מראות שהוא לא רק משתמש בשפתיים, אלא הוא מכניס את עצמו לתוך הדיבור.

לכן קול השופר מלווה את דבר ה' במעמד הר סיני, כמש"כ "ויהי קול השפ"ר הולך וחזק מאוד". ובזה ה' בא לומר שהוא לא רק אומר את עשרת הדברות, אלא כביכול נופח אותם מתוכו, כמו בתקיעת שופר. ה' לא רק אומר לנו מה לעשות, אלא נוכח לגמרי בתורה ועל ידי כך נוכח במציאות. תקיעת השופר שבמעמד הר סיני מוזכרת פעמים רבות בתפילת ראש השנה, בעיקר בברכת שופרות שבמוסף. בראש השנה ה' נכנס לעולם, כמו שהוא נכנס לעולם במעמד הר סיני.

כל העולם, ובעיקר התורה הם הדיבורים של ה', וכשאנו רוצים שה' יתקע בשופר אנו רוצים לראות איך ה' נוכח בתוך המציאות, ובעיקר בתוך התורה. **כאשר אדם מדבר עם רגש, כל המציאות היא רק תפאורה לגילוי הלב שלו. כך אנחנו רוצים שה' יתגלה בעולם ויכניס את עצמו לתוך הדיבורים שלו.**

ז. וכמו שכתוב בזוהר "מאן דנפח מתוכיה נפח" - מי שנופח נופח מתוכו. וכפי שהסביר אדמו"ר הזקן בתניא (פרק ב') "שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח".

ח. לכן גם הנבואה משולה לתקיעת שופר. כמו בפסוק "אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו. ה' אליקים דיבר מי לא ינבא". שכן הנביא לא בא לומר מה יקרה, אלא בא לומר שה' עושה את כל מה שקורה. ובכך הוא מנכיח את ה' במציאות (כפי שביארנו באריכות בחוברת "אשפוך את רוחי" עמ' 26 והלאה).

♦ הקולות היוצאים מהשופר - ז"א

כאמור לעיל האר"י מחלק את הקול היוצא מהשופר לשני חלקים: את הקול עצמו הוא מקביל לז"א, ואת השמיעה שלנו את הקול הוא מקביל לנוק'. ז"א ונוק' אלו הקב"ה וכנסת ישראל, כלומר זה ההתייחסות של ה' אלינו וההתייחסות שלנו אליו.

אם כן, תקיעת השופר היא זו שמולידה שתהיה מערכת יחסים בינינו. **כל התפילות של כל השנה יוצאים מתוך מה שה' רוצה שיהיה אותו (הקול) ויהיה ואותנו (השמיעה של הקול). מתוך התקיעה הזו אפשר להתחיל לדבר, בעקבותיה ניתן לייצר הרבה דיבורים של קשר בינינו.**

כדי להסביר את דברי האר"י ניתן לכך משל: נתאר לעצמנו זוג שכל הזמן טרוד בסיטואציות שעוברות עליו בגידול הילדים וכדו', ובצרכי הפרנסה, וכדו'. בשלב מסוים הזוג מרגיש שהוא צריך 'נופש', הם חשים צורך לעצור את מרוץ החיים כדי שיוכלו להתחדש ולהחליט שבאמת הם רוצים את הקשר שהם בונים.

כך הקב"ה (ז"א) הנהיג את כנסת ישראל שנה שלימה, ועכשיו כביכול יש המון 'שחיקה'. כל נשמה היא סיפור בפני עצמו שנולד כתוצאה מהקשר בין הקב"ה וכנסת ישראל, והיא כמו עוד סיטואציה בחיים שעוברת על הזוג. לכן בראש השנה הקב"ה מחליט שהוא רוצה ללכת על הקשר הזה מחדש. זו הסיבה לכך שה' כביכול 'הולך לישון' כדי לקבל מוחין חדשים (ה'דורמיטא' בלשון האר"י). הכח שהוא מקבל להחלטה ללכת על הקשר מחדש מגיע מהשופר של אמא עילאה שמחזיק את שניהם יחד (היינו את ז"א ונוק') ומסתכל על שניהם כמסגרת אחת. ההסתכלות הזו של האמא מולידה אותם מחדש.

למה ההסתכלות של אמא עילאה על ז"א ונוק' מולידה אותם מחדש? כדי להבין זאת, נביא משל מתוך הנפש:

כאשר אדם גדל ללא משפחה, יהיה לו קשה מאוד להקים משפחה בעצמו. הסיבה לכך היא משום

שאותו אדם מנסה לבסס את הקשר הזוגי רק על מערכת היחסים הפשוטה של איש ואשה. במצב כזה הקשר לא יחזיק מעמד, והוא עלול ח"ו להתפרק. מה שנותן לאדם באמת את הכח להחזיק את הקשר הזוגי זו המסגרת הכללית שמונחת בראש שאומרת שיש דבר כזה משפחה, ושמשפחה היא עניין רציני שחשוב להשקיע בו. וכפי שהתבאר קודם, המסגרת הזאת היא השופר.

לכשנדייק יותר, מה שמחזיק את כל העסק זו לא המסגרת כשלעצמה, אלא הבסיס העיקרי הוא מההורים שתומכים בקשר של הזוג, ובמילים אחרות - מהאמא, ומהמשפחתיות שהיא מייצרת^ט. ולענייננו: התוקע (דהיינו אמא עילאה) הוא מי שמחזיק את הכל על ידי השופר. כלומר מה שה' בכלל חושב שטוב שהוא יהיה בתור הקב"ה ושחלק ממנו (דהיינו מה') ייפך להיות כנסת ישראל, וכתוצאה מהקשר ביניהם יבראו נשמות של יהודים, הוא מה שתופס את כל העסק.

הקול היוצא מהשופר הוא עיקר מה שכתוב בתורה על ראש השנה, "יום תרועה יהיה לכם". קודם, כשדיברנו על השופר, דיברנו בעיקר על מה שהקב"ה מתאמץ^י כדי לברוא את המציאות (ורק כחלק מזה, כדי שיה' ילך טוב, הוא מבקש שגם אנחנו נרצה את המציאות), אבל האמת היא שעיקר המאמץ שלו הוא כדי שגם אנחנו נרצה את הקשר איתו.

ה' מתאמץ לברוא את העולם, אך הוא רוצה שבסופו של דבר המאמץ שלו יבוא לידי ביטוי. כיצד המאמץ שלו מגיע לידי ביטוי? בכך שה' רואה שגם אנחנו מתאמצים. כאשר אנחנו אומרים שאנחנו רוצים את הקשר איתו, זו הראיה לכך שהקב"ה הצליח לתקוע. המאמץ של הבעל תוקע הוא הביטוי למאמץ של ה', והקולות של השופר הם הביטוי לבכייה שלנו ולרצון שלנו את הקשר עם ה'. אם כן כשאנחנו מצליחים להוציא את הקולות מהשופר זאת אומרת שבעצם הקב"ה הצליח להוציא את הקולות מהשופר.

כשהקב"ה אומר לנו "יום תרועה יהיה לכם", הוא בעצם אומר לנו "אני מאוד רוצה שגם אתם תרצו מאוד, אני רוצה שתבכו מרוב שתרצו את הקשר

ט. ראה במאמר "תקיעת השופר ויום הדין" תחת הכותרת "תקיעת שופר - הלזו של כל תפילות השנה".

י. והרחבנו על כך בכמה מקומות בספר "נשיאת הפכים".

יא. מבואר בכמה מקומות שהרבה פעמים האבא והאמא משחקים באותו תפקיד (וראה בהרחבה בשיעור מהילולת האר"י תשפ"ד), וכשקוראים לאבא 'הורה' (כמו בפסוק באיוב "הלילה אמר הורה גברי") מלשון הריון. הוא כאשר מדברים על החלק המשפחתי שלו, שהוא מקיים את המשפחה, שהוא תפקיד יותר אימהי.

יב. "מתאמץ" הכוונה שהוא מכניס ומשקיע את עצמו בתוך העניין, ואינו עושה אותו מן השפה ולחוץ.

בינינו". כאשר אדם רוצה לבטא את הרצון הכי קיומי שלו הוא בוכה. כמו תינוק שנולד (וכפי שהאר"י כאן ממשיך את יציאת הקולות מהשופר ליציאת התינוק מהרחם), שקודם כל רוצים לראות שהוא בוכה, ואם התינוק לא בוכה זה מראה על בעיה. כעת מגיע ראש השנה, הקב"ה ברא

את העולם, והוא רוצה לדעת האם התינוק בוכה", ה' רוצה לשמוע שהאדם רוצה אותו. ואם מתברר שאכן האדם רוצה את ה', הקב"ה מחליט להשאיר את העולם על כנו ולא לבטל אותו.

לרצות את המציאות של עצמינו

ראש השנה הוא לא היום בו נברא העולם, אלא היום בו נברא אדם הראשון^{יג}. בכל ששת הימים הראשונים של הבריאה נבראו ברואים שאין להם בחירה, ורק בראש השנה נברא אדם בעל בחירה. מהברואים שבששת הימים הראשונים לא כתוב שה' מצפה מהם לעשות משהו, ורק את אדם הראשון ה' שם בגן עדן "לעבדה ולשמרה", כי האדם הוא בעל בחירה. כלומר את כל מה שה' ברא עד אדם הראשון הוא ברא ב'אתערותא דלעילא' – התעוררות מלמעלה, ה' רצה לברוא את העולם וברא אותו. אבל **כאשר ה' ברא את האדם הוא החליט שהוא רוצה שהתעוררות תבוא מלמטה** – 'אתערותא דלתתא'. ה' רוצה שגן עדן יהיה מטופח ושמור, אבל הוא לא עושה זאת, אלא מחכה שהאדם יעשה זאת בהתעוררות מלמטה, מתוך בחירה.

עיקר הבחירה של האדם היא לרצות את המציאות. בששת הימים הראשונים ה' ברא את המציאות מתוך רצונו, אבל בראש השנה ה' מחכה שאנחנו נרצה את העולם. זה תלוי בנו. כאשר אנחנו תוקעים בשופר אנחנו מבקשים מה' שירצה את העולם ויקיים אותו. שהבריאה תהיה חשובה ויקרה בעיניו. ה' רוצה שאנחנו נרצה את הבריאה, הוא תולה זאת בנו. רק אם אנחנו נתקע בשופר, ונרצה מאוד שהוא יקיים את המציאות וירצה אותה – הוא באמת ירצה אותה ויקיים אותה.

לכן אנחנו אומרים בתפילת ראש השנה "זה היום תחילת מעשיך", כלומר ביום הזה ה' התחיל את העולם. לכאורה, היום הראשון של בריאת העולם הוא כ"ה באלול, ולא ראש השנה, אז למה אנחנו אומרים בראש השנה "זה היום תחילת מעשיך"? התשובה היא שה' רצה שהבריאה שהוא בורא תרצה את עצמה. ה' רוצה לברוא ברואים שירצו לחיות, ולא יחיו ללא רצון, והרצון הזה של ה' התחיל להתקיים רק בראש השנה, ביום בריאת האדם^{יד}.

♦ הלחיים של התוקע – תרין תפוחין דעתיקא קדישא

האדמימות בלחיים של בעל התוקע נראית במבט ראשון כפרט שלכאורה הוא בכלל לא חלק מהתקיעה, אבל בכוונות האר"י מוסבר שזהו החלק הכי עליון. החיות שיש לאדם בשעת התקיעה, זו שמתבטאת באדמימות של הלחיים, היא החלק הכי פנימי בתוך כל ההרכב כאן. האר"י מגלה ששורש החיות הזו הוא מעתיקא קדישא.

אף על פי שגוף התוקע שייך לאמא (כפי שהתבאר), האר"י כותב שהאדמימות של הלחיים אינו אמא, אלא עתיקא קדישא. ההסבר לכך הוא שכאשר האר"י מדבר על האדמימות שבלחיים הוא עובר לדבר על רובד גבוה יותר גם במשל עצמו. בכך האר"י עובר מהרובד של הגוף לרובד של החיות שיש בגוף. האדמימות שבלחיים מבטאת את נפש התוקע יותר מאשר את גוף התוקע.

הלחיים של התוקע (שמאדימות על ידי התקיעה) הם המקום בו רואים את התענוג הגדול שעומד מאחורי

יג. לפני שהאדם בוכה הוא מכונס בתוך עצמו, והבכי מבטא את עצמו החוצה. הבכי הוא היציאה הראשונה של האדם החוצה. ממה שהוא התכנס בתוך עצמו. האר"י אומר לכוון בתקיעת שופר שהקב"ה רוצה להוליד אותנו עכשיו מחדש. לפי זה אפשר להסביר שלפני תקיעת השופר אנחנו כאילו בלועים בתוכו. בראש השנה קודם התקיעות אנו מתכנסים בחזרה לתוך ה'.

יד. ראה ויקרא רבה כט, א, וכן פרקי דרבי אליעזר ח, א.

טו. כך מבואר בדרושי החסידות לראש השנה (ראה לדוגמא לקרית נצבים מד, ב).

כל הדאגה של האמא^ט. המשל לכך הוא ההבדל בין הסבא להורים. לעומת ההורים, אצלם בעיקר רואים את התקיפות של הרצון לגדל ולדאוג לילדים, אצל הסבא רואים בעיקר את התענוג שיש מכל המשפחה (ותענוג זה, שאצל הסבא נמצא בגילוי ואצל ההורים נמצא בהעלם, הוא בעצם מה שגורם לכל התוקף של ההורים^י).

אם כן, בשביל להסביר את הקולות שיוצאים מהשופר, האר"י בעצם חוזר אחורה למקום שממנו הקולות יוצאים ומדבר על התוקע. קודם לכן, כאשר האר"י דיבר על התוקע בתור אימא עילאה הוא דיבר בעיקר על הפה שתקע, אך כעת האר"י רוצה לדבר על האישיות של התוקע, על המקום הפנימי ממנו יוצאת הנפיחה לשופר, מעין מה שכתוב בתניא (פ"ב) "שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח". המאמץ של הנפיחה בשופר בא לידי ביטוי בלחיים. הפה, היד והשופר אלו המקומות הקשים בהם כבר מתגלים הדינים, אך בלחיים עוד לא מתגלים דינים, שם מתגלה התענוג הגדול שיש מהנפיחה.

נחזור למשל של הזוג הטרוד, שמשקיע כל כולו בגידול הילדים ובניית המשפחה. כיצד הסבא של הזוג מסתכל עליהם? הוא מסתכל על הכל מלמעלה ונהנה מכל ההתנהלות שלהם. בעיני הסבא הם נראים לו כמו אדם וחיה "בגן עדן מקדם" שרק

משתעשעים יחד, בלי להקדיש תשומת לב מרובה לכל ההתמודדויות והאתגרים שקיימים במציאות^ט.

מדובר פה על מקום מאוד פנימי, על 'עתיקא קדישא', המקום של הרצון והתענוג בנפש^ט. **במקום פנימי זה כל חסד שעושים נשמר לנצח, ולרע שעושים אין משמעות בפני עצמו אלא הוא כביכול עוד פן לבטא את החביבות העצומה, עד כמה הקשיים לא פוגעים כלל באהבה.** מדובר כאן על מקום שבו הקב"ה פשוט מתענג ונהנה מכך שיהיה פה עולם, לא משנה שהיה הרבה חטאים ובלבולים בשנה האחרונה^ז. מהמקום הפנימי הזה יוצאים הקולות של השופר, והביטוי לכך הוא הלחיים האדומות של התוקע.

אמנם, האדמימות בלחיים של התוקע נגרמת כתוצאה מהמאמץ הגדול שלו, אך האר"י כלל לא מתייחס למאמץ כאשר הוא מדבר על כך. נסביר זאת בעזרת משל: נניח שיש כנס נשים אצל הרבי. כאשר הנשים רואות שהרבי נמצא בדביקות ובלהט הן מקבלות כח לגדל את הילדים שלהם בהשקעה ובמסירות. כאשר מסתכלים על הרבי בדבקותו, לא כל כך שמים לב למאמץ העצום שלו, אלא בעיקר מרגישים שהוא אדום ויפה. כך גם האר"י פחות מקדיש את תשומת הלב למאמץ של התוקע אלא לתענוג ממנו המאמץ נובע^א.

^{טו.} האר"י אומר שהלחיים הם תיקון "ואמת", שהוא התיקון השביעי מבין יג תיקוני הזקן. הזקן שלו הוא בעצם הקשר שלו לכל מה שקורה למטה. בזקן יש י"ג תיקונים כנגד י"ג מידות הרחמים. ששת התיקונים הראשונים מתארים את המידות של ה' (אל, רחום, וחנון, ארך, אפים, ורב חסד), ששת התיקונים האחרונים מתארים את מעשי ה' ביחס אלינו (נצור חסד, לאלפים, נושא עוון, ופשיע, וחטאה, ונקמה), והתיקון האמצעי ('ואמת') הוא עצם גילוי הנוכחות של ה' - ראה על כך בהרחבה בחוברת "קול דודי דופק" ח"א במאמרים על יג מידות הרחמים.

^{זי.} והתבאר כל זה במאמרים בחוברת "קול דודי דופק" שם.

^{יח.} כך גם הרבה פעמים זוג צעיר מציירים לעצמם איך הם יחיו את כל החיים שלהם ובכלל לא מעלים בדעתם שיהיה להם קשיים. הסיבה לכך היא שהקשיים הם החלק השולי לגמרי מבחינתם, לכן זה בכלל לא מעסיק אותם והם לא שמים לב לכך. במ"א הסברנו את דברי חז"ל (שה"ש רבה א י, סדר עולם רבה טו) ששלמה המלך כתב את שיר השירים דווקא בזקנותו. שדווקא אז היה באפשרותו להסתכל על כל הזוגיות כסיפור כל כך נחמד ויפה.

^{יט.} על המקום הזה דובר בהרחבה בגיליון מעמקים מס' 101 במדור "מעמקים בקבלה".

^{כ.} כמבואר כל זה באריכות בחוברת "קול דודי דופק" ח"א במאמרים על י"ג מידות הרחמים.

^{כא.} באמור כאן יש כדי להטעים את דברי הר"י^ץ (אג"ק ג עמ' שמב). והוא קונטרס לימוד החסידות עמ' 11) כי עפ"י הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו ולשבת פניו אל העם, והם יסתכלו בו.

לבחור בתענוג של המלך

בראש השנה אנחנו ממליכים את ה'. מבחינת המלך כל המציאות היא התענוג שלו, ועבדים אמיתיים מרגישים שכל מה שהם רוצים זה שיהיה תענוג למלך, התענוג של המלך הוא כל המציאות שלהם. יש עבדות שהיא לעשות מה שהמלך רוצה, אבל הפנימיות של העבדות היא לרצות שלמלך יהיה תענוג.

כאשר אנחנו ממליכים את ה' בראש השנה, הכוונה היא שכל מה שאנחנו רוצים זה שיהיה לו תענוג. כיוון שאנחנו רואים שה' רוצה את העולם ויש לו תענוג ממנו, לכן אנחנו תוקעים בשופר בראש השנה ומבקשים מה' שהמציאות תהיה חשובה ויקרה בעיניו.

כך אפשר להסביר את מאמר חכמינו שה' נמלך בצדיקים לפני שהוא ברא את העולם "במי נמלך? בנשמותיהם של צדיקים". ה' שאל את הצדיקים אם לברוא את העולם, וכיוון שהצדיקים ראו שיש לקב"ה תענוג מכך, הם גם רצו שיהיה עולם, כדי שיהיה תענוג לה'.

זה מה שכתוב (בתחילת פרשת ניצבים)^{כב} "ובחרת בחיים". עלינו לא להיות בגלל שאנחנו כבר חיים, אלא לבחור בחיים רק בגלל שה' אומר לנו לבחור בהם, ורק אז החיים הם מבחירה, ואז אנחנו זוכים לחיים ולטוב.

בראש השנה אנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים, וממליכים עלינו את ה', ובשאר השנה אנחנו מקבלים עלינו עול מצוות, שזה הפרטים של עצם הבחירה בה'. עצם הבחירה שלנו היא להמליך את ה' בראש השנה, והבחירה בשאר השנה לקיים מצוות היא פרטים של עצם הבחירה בה' בראש השנה^{כג}.

♦ סיכום כללי

זוהי החיות הפנימית של התוקע שבאה לידי ביטוי באדמימות של הלחיים.

נמשיך עם המשל על הרבי ובעזרתו נסכם את מה שראינו עד כה:

ב. האימהות איתן הרבי מדבר הן הפה התוקע בשופר. הרבי רוצה להביא לידי ביטוי במציאות את החיות שיש בתוכו, ולכן הוא מדבר עם האימהות. האימהות הן אלה שקולטות את החיות שיש אצל הרבי, ותפקידן הוא להביא את החיות הזו לידי ביטוי במציאות. כאשר לאדם יש תענוג, הוא רוצה להסביר ממה יש לו תענוג. התענוג הוא החיות הפנימית, וההסברה היא הגוף של התענוג, הכלי שבו התענוג בא לידי ביטוי. כך הפה הוא הכלי שמביא לידי ביטוי את התענוג.

ניתן לחלק את תקיעת השופר לארבעה חלקים: א. החיות הפנימית שבתוך האדם שבאה לידי ביטוי באדמימות של הלחיים של התוקע. ב. הגוף של האדם, הפה שלו, שבו הוא תוקע. ג. השופר, החפץ שבו נעשית התקיעה. ד. הקולות שיוצאים מן השופר.

אם ממשיכים עם המשל של הרבי נאמר שארבעת החלקים של תקיעת השופר הינם בעצם ארבעה חלקים של בניית המשפחה:

ג. החיות שהאימהות מקבלות מהרבי מובילה אותן להקים משפחה ולהוליד ילדים וליצור מסגרת משפחתית. יצירת המסגרת המשפחתית היא השופר

א. הרבי (או הסבא, כפי שנכתב לעיל) הוא התענוג של המשפחה. הוא נותן את החיות הפנימית, ואצלו המאמץ נתפס כחיות וכתענוג. בתקיעת השופר

כב. הפרשה שם מתחילה "אתם ניצבים היום..." (ומוסבר (פענח רוא סוף פרשת ניצבים, מגלה עמוקות פרשת ניצבים ד"ה עשירי (ס. ד). וראה זח"ב לב: וברמ"ז שם, זח"ג רלא.) שהמילה "היום" שבפסוק זה רומזת לראש השנה.

כג. בכך ניתן להסביר עניין חשוב שמבאר אדמו"ר הזקן בהקשר לראש השנה. הגמרא במסכת יומא (פו.) אומרת "עבר על עשה ושב - אינו זז משם עד שמוחלין לו... עבר על לא תעשה ועשה תשובה - תשובה תולה ויוה"כ מכפר...". והעיר על כך אדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פרק א') "אף על גב דלענין קיום - מצות עשה גדולה, שדוחה את לא תעשה, היינו משום שעל ידי קיום מצות עשה ממשיך אור ושפע בעולמות עליונים מהארת אור אין סוף ברוך הוא (כמו שכתוב בזהר דרמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא), וגם על נפשו האלקית, כמו שאומרים 'אשר קידשנו במצוותיו'. אבל לעניין תשובה, אף שמוחלין לו העונש על שמרד במלכותו יתברך ולא עשה מאמר המלך, מכל מקום האור נעדר וכו'. וכמאמר רז"ל על פסוק 'מעוות לא יוכל לתקן', זה שביטל קריאת שמע של ערבית או וכו'. דאף שנוהר מעתה לקרות קריאת שמע של ערבית ושחרית לעולם, אין תשובתו מועלת לתקן מה שביטל פעם אחת". אך לגבי ראש השנה כתב (בלקוטי תורה לראש השנה נד.) "מי שפוגם בתורה ומצות הן בסור מרע והן בועשה טוב כל חד לפום מאי דידע בנפשיה ואי אפשר לו להמשיך רצון העליון ב"ה לגילוי מדת מלכותו ית', הנה בזה הוא יתרון מעלת ראש השנה ועשיית שבהם ועל ידם ימשך רצון העליון ב"ה". דהיינו שעל ידי עבודת ראש השנה ניתן להשלים גם את כל האור שחסר מקיום המצוות עשה.

משפחה. זוג חדש שהמשפחתיות היא זו שתומכת בו ומולידה אותו. **הקול הפשוט הוא החתן, והקול השבור הוא הכלה.**

הזוג החדש הוא הקב"ה וכנסת ישראל. כלומר לה' יש תענוג מכך שהוא מתגלה בתור הקב"ה וחלק מתוכו מתגלה בתור כנסת ישראל, והם מתייחסים אחד לשני באהבה ואחוה שלום ורעות.

עצמו, שהוא הרחם של האמא שממנו נולדים הילדים. השופר הוא עוד יותר רחוק מהחיות הפנימית של האדם מאשר הפה, כי הפה הוא הגוף של האדם, והשופר הוא חפץ חיצוני. לכן השופר מבטא את המסגרת המשפחתית, את קיום המשפחה".

ד. הקולות היוצאים מהשופר הם הילדים שנולדים בתוך המסגרת המשפחתית. הילדים הללו עצמם מתוארים כאן כחתן וכלה שהולכים לבנות בעצמם

מן המצר קראתי – ענני במרחב – לשחרר את הלחץ

הדרך אל יום הדין וההמלכה נסללת בימי חודש אלול. בחודש זה, כפי שהארכנו בחוברת הקודמת הקב"ה מבקש מאיתנו להישיר מבט אליו דווקא דרך אותם חלקים ומקומות בנפש שבהם אנו עדיין לא עובדים אותו כראוי. זהו זמן בו מתגלות "ג' מידות הרחמים, והמטרה של הגילוי הזה היא לאפשר לנו לפתוח את אותם מקומות סגורים, ולגלות כיצד אנו באמת צריכים לעבוד את השם.

את החוויה הפשוטה והמוכרת של חודש אלול אפשר לתאר כתחושה של "מתיחה" – הקב"ה תובע מאיתנו יותר ויותר, מותח אותנו מעבר לגבולות שקבענו לעצמנו כדי לרומם אותנו מעליהם. **חז"ל אמנם לימדנו שהקב"ה "לא בא בטרוניה עם בריותיו", אבל באלול, התחושה הרווחת היא שכביכול הוא כן בא בטרוניה – הוא מותח אותנו אל מעבר לגבולות היכולת שלנו אך הוא מקדים סליחה לדרישה זו, וכל זה על מנת להעניק לנו את הכוח לחצות את הגבולות מתוך קשר של אהבה. מתוך ההכנה הזו אנו מגיעים אל ראש השנה, בו השאלה נעשית חדה וכוללת: האם אנו מוכנים להתמסר לגמרי למלכותו יתברך, ולהתקשר אל "בעל הרצון" עצמו בלי שום גבולות, תנאים או הגדרות מראש.**

מהותו של הדין ביום קדוש זה איננה רק מאזן מעשים כפי שמקובל לחשוב, אלא תביעה פנימית ועמוקה הרבה יותר: האם אנו באמת רוצים להיות חלק ממלכותו יתברך? כאשר הקב"ה יושב על כיסא דין, הוא מעמיד אותנו "כבני מרון" – כל אחד ואחד בפני עצמו, ללא שום הישענות חיצונית וללא שווי עצמי (כפי שהארכנו במאמר הראשון תחת הכותרת "המלך יושב על כיסא דין"). במעמד הנורא הזה מתברר כי מצידתו אין לנו שום זכות תביעה, והשאלה היחידה העומדת להכרעה היא האם אנו מתמסרים לגמרי לבעל הרצון ומוכנים שידרוש מאיתנו את כל מה שיחפץ, מתוך ביטחון גמור שרצונו הוא טובתנו השלמה. מי שנמצא במדרגת הצדיקים (ולכל יהודי ישנם חלקים כאלו בנפש) מקבל עליו את הדין בשלמות כבר בראש השנה, ואינו מבקש להתחמק או לדחות חלקים ממנו לימים הבאים".

כאן מתבארת המשמעות העמוקה של מה שאמרו חז"ל שאנו "בטוחים בדין". בטחון זה איננו חלילה קלות ראש או תחושה שהכול "משחק" ואין ממה לפחד, שהרי מחשבה שכזו מקלקלת את עצם המעמד. אדרבה, "בטחון בדין" פירושו שהאדם חפץ בכל לבו בדין האמיתי. הוא אינו מנסה להתחמק מאימת הדין או להקטין אותה, אלא נכנס לתוכה בכל כוחו מתוך ביטול גמור למלכות ה'. ככל שהאדם מוכן לעמוד מול הדין, להמליך את הבורא בלי להשאיר לעצמו שום רצון עצמי, כך מתמתק הדין מיסודו, ומתברר שכל רצונו הוא רק להיות כלי לרצונו של המלך.

זהו בדיוק כוחה של מצוות תקיעת שופר. בכוונות האר"י הקדוש (דרושי ראש השנה דרוש ז') מבואר שכאשר תוקעים בשופר יש לכוון כי קול השופר יוצא מן המקום הצר ומתפשט אל החלק הרחב – תנועה פנימית

כד. ולכן בלשון האר"י החלק הזה נקרא 'דינים'. כיון שכאן לא מדובר על התקשורת והתענוג שיש במשפחה, אלא על עצם הקיום שלה.

כה. ובמאמר להושענא רבא. בע"ה יוסבר עניינה של דחיית הדין ליום הכיפורים ולהושענא רבא וכיצד בסופו של דבר גם הרשעים (וגם החלקים הכי נמוכים בנפש שלנו) בסופו של דבר נכנסים לדין ומתחברים אליו.

כו. ראה שו"ע אורח תקפא ד ובט"ז שם. עפ"י הירושלמי ראש השנה א ג.

שבה מתמתק הדין ומתגלים הרחמים:

תכין בענין השופר בעצמו, כי הוא קצר למעלה ורחב למטה, בסוד מן המצר קראתי י"ה. מקום המצר הוא מקום הקצר הנתון בפיו של התוקע ומקום רחב הוא למטה.

סוד הכוונות הללו אינו מנותק מן המעשה הפשוט; תורת האר"י מלמדת אותנו כיצד הקב"ה מתייחס למעשינו, והכוונות הנעלות הללו אחוזות וקשורות דווקא בתחושה הפשוטה והתמימה של המון העם"י העומד בבית הכנסת ומאזין לתקיעות. ברגעים אלו שורר מתח עצום בחלל: האם בעל התוקע יצליח להוציא את הקולות או שמא חלילה לא, וכאשר הקולות בוקעים לבסוף – עוברת בקהל אנחת רווחה ותחושת הקלה עמוקה. כדי שקול השופר ייצא אל חלל העולם, לא די בהפעלת לחץ וכוח מצד בעל התוקע; עליו להגיע להרפיה פנימית, שכן כל עוד הוא אינו מרפה – הקול נחסם ואינו יוצא. כך הדבר גם בנפש האדם: כאשר יש לאדם רצון חזק וכיסופים קיומיים, אם הוא לא ישחרר את הלחץ הפנימי שלו, הבכי לא יוכל להתפרץ החוצה. והדרך לשחרר את הלחץ הזה היא על ידי הידיעה וההתבוננות שהקדוש ברוך הוא בעצמו חפץ בבכי שלנו; הוא יתברך כביכול "נהנה" מהלחץ ומההשתוקקות הזו שלנו, וכפי שביארנו בתחילת החוברת את דברי הגמרא "רחמנא אמר תקעו" – שהלחץ והצימאון שלנו הם תענוגו של הבורא.

על יסוד זה מבאר האר"י הקדוש את מאמר חז"ל (ר"ה טו): "כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה". "רשה בתחילתה" היא כנגד החלק הצר של השופר, ו"מתעשרת בסופה" היא כנגד החלק הרחב שליו"י. בפתח הצר של השופר דחוסה כל השנה כולה – החששות והפחדים מפני יום הדין שיקבע את גורלנו הם בעצם דוחסים את כל התוכניות וכל הרצונות של השנה הקרובה בתוך המקום הצר והלחץ הזה, ותולים את הכל בשאלה אחת: האם הקב"ה ירצה בנו, דבר התלוי לחלוטין ברצון הפנימי שלנו להתמסר אליו. כאשר מתוך המצר והשחרור הזה אנו מצליחים להוציא את הקולות, מתפשטת התקיעה אל החלק הרחב, ומשם נמשכים כל העושר, החשק והתענוג של השנה כולה – "מתעשרת בסופה".

קול השופר הבוקע מן המצר אל המרחב מעורר את הקדוש ברוך הוא לעבור מכיסא דין לכיסא רחמים. הישיבה על כיסא דין היא כביכול בחינה של הסתלקות וריחוק, שבה נראה שאין הבורא זקוק לנבראים; אך כאשר קול השופר וההתמסרות הפשוטה בוקעים ממעמקי הלב, הקדוש ברוך הוא יושב על כיסא רחמים – פונה אלינו, מתרצה בעמו, ומגלה שהוא חפץ לשכון בקרבנו ולצוות אותנו במצוותיו. כך נהפך הדין עצמו לרחמים גמורים, ומתוך קבלת המלכות השלמה אנו נחתמים לאלתר לחיים טובים ולשלום.

כו. כפי שהארכנו בחוברת "האר"י החי", האר"י הקדוש בשער הכוונות בא לבאר את יחסו של הקב"ה למצוות שאנו מקיימים, ולהאיר כיצד הבורא מביט עלינו כאשר אנו מקיימים את המצווה בפשטות גמורה. דבריו אינם מוסבים רק על יחיד סגולה המכוונים כוונות עליונות על פי הקבלה, אלא על כל יהודי שפשוט מקיים את המצווה ויוצא בה ידי חובה כהלכתה.

כוונתו של האר"י הייתה שנשמתינו יוארו מתוך ההכרה בנחת הרוח העצומה שיש לקב"ה ממעשינו (ראה על כך באריכות בחוברת "אשפך את רוחי"). לכן, העיסוק בסוד הכוונות איננו מתמקד בחיפוש אחר עולמות עליונים ונסתרות שאינן שייכות למדרגתנו, אלא להפך – בהבנה בהירה של האופן שבו הקב"ה מסתכל על מה שמתרחש אצלנו למטה, בנפשנו פנימה.

בדרך זו מסדר עבורנו האר"י מהלך פשוט ויסודי, שלעיתים קשה לשים לב אליו בזמן אמת. בדרך כלל, בשעת תקיעת השופר, הציבור שרוי במתח ובדריכות וכל הרצון מרוכז בעצם מעמד התקיעות וציאת ידי חובה, עד שלא שמים לב למה שמתחולל בנפש פנימה. אולם לאמיתו של דבר, באותם רגעים עוברים בקרבנו תחושות ורגשות עמוקים מאוד, וכאשר אנו מנתחים אותם בנחת ובמתינות, אנו מגלים בהם את עומק המשמעות של מצוות השופר ואת האופן שבו הבורא מביט בהתרגשות וברצון על ההתקשרות הפשוטה שלנו עמו.

כח. ראה בספר המאמרים תרכ"ז (לרבי המהר"ש) במאמר ד"ה 'תקעו בחודש', שמתחיל בעמ' תכח.

לערבב את השטן

♦ הדיינים, בעלי הדין והקב"ה

חכמינו אומרים (שבועות ל'): שכאשר דיינים פוסקים את הדין בבית הדין, בעלי הדין עומדים והדיינים יושבים. הדיינים הם המחליטים מה יהיה הדין, מי חייב ומי זכאי, ולכן הם יושבים, ובעלי הדין עומדים ומצפים ביראה, גם כי הם לא יודעים מה יהיה פסק דינם, וגם כי מוטל עליהם לעשות מה שהדיינים אומרים.

הדיינים יושבים, בעלי הדין עומדים, ויש כאן עוד 'מישהו' שעומד, וכפי שכתוב "אלקים ניצב בעדת א-ל". כיוון שהתורה "לא בשמים היא", כביכול גם ה' עומד ומצפה לדעת מה יפסקו הדיינים, כי הדיינים הם המחליטים מה ה' אומר לעשות במקרה הזה.

לאחר ששמנו לב לנקודה הזו, אפשר לחזור ולפרש את הסיפור על אחר והמלאך מט"ט.

♦ תקיעות דמיושב

כאשר המלאך מט"ט כותב את זכויותיהם של ישראל, ניתנה לו הרשות לשבת כי הוא כאילו דיין. כביכול ה' עומד ומצפה לדעת את הדברים הטובים שבניו עשו, והמלאך מט"ט יושב ופוסק את הדין, וכותב את זכויותיהם של ישראל, ובכך מחליט מה יעשה לקב"ה נחת רוח.

הדבר דומה לגבאי של רבי, שבא לספר לרבי את הדברים הטובים שהחסידים עשו, והרבי עומד דרוך לשמוע, כלומר התענוג של הרבי תלוי בגבאי. כך גם

אמר רבי יצחק למה תוקעין בר"ה, למה תוקעין? רחמנא אמר "תקעו", אלא למה מוריעין, מוריעין? רחמנא אמר "זכרון תרועה", אלא למה תוקעין ומוריעין כשהן יושבין ותוקעין ומוריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן (ראש השנה טז.).

מלשון הגמרא משמע שהדרך שבה אנחנו תוקעים (מעומד או מיושב) מערבבת את השטן (שכן אחרת חכמינו היו אומרים "מפני מה תוקעים גם לפני התפילה וגם בתוך התפילה" וכיוצא בזה). מדוע הדרך שבה אנחנו תוקעים מערבבת את השטן?

♦ הישיבה והעמידה של המלאך מט"ט

על מנת לעמוד על סודם של הדברים, נתבונן קודם במשמעות העמידה והישיבה לפני ה': הגמרא (חגיגה טו.) מספרת שאחת הסיבות לכך ש'אחר' (אלישע בן אבייה) כפר היא שהוא עלה לעולמות העליונים, ושם הוא ראה את המלאך מט"ט יושב וכותב את זכויותיהם של ישראל. כיוון ש'אחר' ידע שאין ישיבה למעלה, כלומר שלמלאכים אין רשות לשבת למעלה, היה נראה לו שיש למעלה 'שתי רשויות'. ממשיכה הגמרא ומספרת שהמלאך מט"ט נענש על כך שהוא לא נעמד כאשר הוא ראה את 'אחר', וכך נתן ל'אחר' מקום לטעות בו, ואחר כך ניתנה למלאך מט"ט רשות למחוק את הזכויות של 'אחר'.

על מנת להסביר את הסיפור הזה, נראה מקום נוסף שבו העמידה והישיבה משמעותיות:

א. בדומה למה שאמרו חכמינו על הפסוק "בצדק תשפוט עמיתך" - הוי דן את חברך לכף זכות". כלומר כתיבת זכויות היא מעין פסק דין.

התענוג של ה' תלוי, כביכול, בזכויות שיכתוב המלאך מט"ט, ולכן ניתנה רשות למלאך מט"ט לשבת.

כשם שהמלאך מט"ט יושב כאשר הוא כותב את זכויותיהם של ישראל, כך אנחנו תוקעים את 'תקיעות דמיושב'. **אנחנו ממליכים את ה', וכביכול ה' תלוי בהמלכה שלנו והתענוג שלו תלוי בהמלכה שלנו, ולכן אנחנו תוקעים בדמיושב והוא כביכול עומד ומצפה לראות איך אנחנו ממליכים אותו.**

♦ לתקוע במעומד לאחר שתוקעים בדמיושב

אמנם לאחר כל ההסבר היפה הזה צריך לזכור את המשך הסיפור: כאשר 'אחר' נכנס היה על המלאך מט"ט לעמוד על מנת לא לתת ל'אחר' מקום לטעות בו. **הישיבה של המלאך מט"ט עלולה לתת תחושה שה' באמת תלוי בנו, ואז זה ייראה כאילו יש שתי רשויות: אנחנו תלויים בה', וגם ה' תלוי בנו, וזוהי מחשבה פסולה ואסורה.**

כאשר 'אחר' חשב את המחשבה הזו, ניתנה רשות למלאך מט"ט למחוק את זכויותיו, כי הוא משתמש בזכויות שלו על מנת לחשוב שה' תלוי בו. המחשבה של 'אחר' שה' תלוי בו היא מחשבה של כפירה בעיקר, ולכן מחקו לו את כל הזכויות. גם **כי המחשבה הזו גורמת לזכויות שבעצם לא יהיו זכויות**, וגם על מנת שלא יהיה מה שיגרום לו לחשוב שה' צריך אותו וזקוק לו.

האמת היא שהקב"ה לא תלוי בנו, אלא הוא רוצה ובוחר שהנחת רוח שלו תהיה תלויה בנו.³⁸ **המודעות לכך שה' בוחר ורוצה שהנחת רוח שלו תהיה תלויה בנו, גורמת לנו להתאמץ ולעשות לו נחת רוח.** לעומת זאת המחשבה שיש בכוחנו מצד עצמינו לגרום לו נחת רוח, זה מחשבה כאילו יש שתי רשויות.

אם האדם חושב ונהנה מכך שהוא זה שממליך את ה', והוא זה שבזכותו יש לה' נחת רוח וכו' - זה נותן מקום לשטן לקטרג ולומר שהיהודים כלל לא מתכוונים להמליך את ה' אלא להמליך את עצמם.

באמת מה שהשטן אומר זה לא נכון, שכן אנחנו תוקעים בשופר רק בגלל שזו מצווה, כלומר אנחנו ממליכים את ה' כי זהו רצונו של ה', וה' ציווה אותנו לעשות זאת, ורק לכן אנחנו עושים זאת. וכפי שאומרת הגמרא שם בראש השנה "למה תוקעים בראש השנה - למה תוקעים? רחמנא אמר תקעו!"³⁹.

אנחנו תוקעים בשופר כדי לקיים את רצון ה' ולעשות לו נחת רוח. אבל בשביל לערבב את השטן, ולא לתת מקום למחשבה שאנחנו מצד עצמנו יכולים להמליך את ה' - אנחנו תוקעים במעומד לאחר שתוקעים בדמיושב. כשם שהמלאך מט"ט היה צריך לעמוד לאחר שהוא ישב על מנת שלא לתת מקום למחשבות לא טובות, כך אנחנו בראש השנה צריכים לתקוע במעומד לאחר שתקענו בדמיושב, על מנת שיהיה ברור שאנחנו לא חושבים שה' תלוי בנו, אלא יודעים שה' בוחר ורוצה שהנחת רוח שלו תהיה תלויה בנו. כך התקיעה במעומד לאחר התקיעה בדמיושב מערבבת את השטן.

מצד ה', כבר לאחר התקיעות דמיושב אנחנו יוצאים ידי חובה, ולא צריך לתקוע יותר, כי ה' רוצה שנשב ונמליך אותו. אבל מצידינו אנחנו תוקעים גם תקיעות דמעומד, על מנת שלא לתת מקום לטעות ולקטרג. כשם שמצד ה' מספיק תקיעות דמיושב ומצידינו אנחנו תוקעים גם תקיעות דמעומד, כך אפילו בתקיעות דמיושב המנהג היום הוא לעמוד כאשר אנחנו תוקעים בשופר וממליכים את ה' (ראה במטה אפרים תקפ"ה). מצד ה' אנחנו יושבים בהמלכה, ולכן התקיעות נקראות 'תקיעות דמיושב', אבל מצידינו אנחנו עומדים.

ב. ראה על כך בחוברת "חמדה גנוזה" עמ' 38-39.

ג. נראה שמשום כך היה חשוב לגמרא להביא את השקלא וטריא הזאת אע"פ שהיא נדחתה, היא בסופו של דבר חלק בלתי נפרד מהמהלך כאן.

משל הבעש"ט לתקיעת שופר

הבעל שם טוב המשייל משל המסביר את עניינה של תקיעת שופר בראש השנה (מובא בכש"ט, הוספות, אות קצד. מספר המאמרים תרל"ז למהר"ש, המשך "זככה" פרק ע):

התקיעה בשופר - צעקה

התקיעה בשופר בחי' קול פשוט שהיא צעקה פשוטה מתוך ועומק לבבו על היותו נפרד מה' אחד כו', והוא בקרן בהמה ע"ש אדם ובהמה תושיע ה'.

ונת' משל ע"ז בשם הבעש"ט ז"ל, למלך שהי' לו בן יחיד מלומד היטב, שהי' חביב אצלו כבבת עינו ממש, ועלה בדעת האב ובנו שישע למדינות אחרות ללמוד חכמות ולידע הנהגת בנ"א, אז נתן לו אביו המלך שרים ומשרתים והון רב, שילך ויתור במדינות ואיי הים, למען יגיע הבן למעלה יתירה יותר מכמו היותו אצל אביו בביתו.

ויהי ברבות הימים וכל אשר נתן לו אביו הלך על הוצאות הדרך מהצטרפות תפנוקיו שהי' מורגל, והעיקר במה שהוסיף תאוה על תאוותו בעניני' רבים שעלה לו זה להוצאה מרובה עד שמכר כל אשר לו, ובין כך הלך למדינה רחוקה עד שגם אביו לא נודע שם כלל, ובאמרו שהוא בן מלך פלוני מלבד שאינו מאמיני' לו לא נודע כלל שם אביו.

וכאשר ראה שכלתה כל תרופות תעלות להחיות את נפשו בצר לו עלה בלבו לחזור למדינת אביו, אבל מחמת אריכות הזמן שכן גם לשון מדינתו, ובבואו למדינתו מה יכול לעשות מאחר שגם הלשון שכת, והתחיל לרמז להם שהוא בן מלכם, והי' אצלם לשחוק היתכן שבן מלך אדיר כזה ילך קרוע ובלוי כ"כ, והכו אותו על קדקדו ונעשה מלא פצעים וחבורות ומכה טרי', עד שהגיע לחצר המלך והתחיל לרמז להם שהוא בן המלך ולא השגיחו עליו כלום, עד שהתחיל לצעוק בקול גדול בכדי שיכיר המלך קולו, וכשהכיר המלך קולו אמר הלא זהו קול בני צועק מתוך דוחקו ונתעורר אצלו אהבת בנו וחבקו ונשקו כו'.

וכך יובן הנמשל למעלה שנש"י נק' בנים למקום, שהגם שבן ואח אין לו עכ"ז חבבן וקראן בנים כמ"ש בני בכורי ישראל, וכתוב בנים אתם לה' אלקיכם, והוריד הנשמה בגוף שזהו כמשל בן המלך שהלך בדרך רחוקה בכדי להתלמד היינו שע"י מצות ומעש"ט ע"ז מתעלים הנשמות בעילוי יותר נעלה מכמו שהי' מקודם, ואמנם ע"י אהבת הגוף ותאוות הממון ושאר תאוות האדם מתאוה להן, וע"י היותו משוקע כ"כ ע"ז נתרחק מאד למקום שא"י כלל שם אביו, וכמו שא' פרעה מי הוי' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את הוי', והכל נק' ע"ש מצרים כמ"ש במד"ר (ס"ד, טז, ד), וע"י ריחוק זה שכח כל מה שהי' רגילה בהיותה למעלה שכחה לגמרי ונחסר אצלה הן ברוחניות כל מה שהי' וגם בגשמיות ה"ה מחוסר וכמארז"ל (קדושין פב:): הריעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי, ובאריכות הזמן שגולי' ומטולטולי' מתדלדלי' מכל וכל וכמ"ש וידל ישראל והיינו בין ברוחניות ובין בגשמי' וכנ"ל במשל ששכח גם הלשון והיינו בנמשל ענין

הרגילה בדביקו' אלקות, עד שהתחיל לשוב ולצעוק בקול פשוט שאביו יכירו בטביעת עין דקלא, וזהו התקיעה בקול שופר שהוא בחי' צעקה פנימי' מעומקא דלבא איך שהוא מתחרט על העבר ומקבל ע"ע להבא לשמוע בקול אביו וע"י צעקה זו מתעורר ממה"מ הקב"ה ומראה חיבתו לבנו יחידו ומוחל וסולח לו על העבר שז"ע יוהכ"פ יום מחילה וסליחה, עד שיום הראשון דחג הסוכות הוא ראשון לחשבון עונות כמארז"ל ע"פ ולקחתם לכם ביום הראשון, ומשל החיבוק ז"ע וימינו תחבקני דחגה"ס הקפת הסכך דסוכה כו' כמ"ש מזה במ"א.

◆ סיכום המשל

◆ הרווח בקושיות כאלה

הקושיא הזו אינה רק קושיא למדנית על הסיפור, אלא גם קושיא שיש לנו בכלל בעבודת ה' של ראש השנה. כאשר אני מסתכל על עצמי לפני ראש השנה: אם אני אחד שמקיים תורה ומצוות, והתחושה הפשוטה שלי היא שהכל בסדר איתי סך-הכל, אז למה אני צריך עכשיו בסליחות לבקש ולהתחנן?... ואם אני לא בסדר - לשם מה הקב"ה הכניס אותי לתוך הבאלגן הזה, ואני יוצא גרוע ולא יצא מזה שום דבר?

טוב להקשות קושיות כאלה, כי המשלים של הצדיקים הם משלים מכוונים. והקושיות הללו הן לא קושיות רק על המשל, אלא הן קושיות שיש לנו בעבודת ה'. כאשר אנו באים להתפלל, לעשות תשובה, קשה לנו להתקדם בגלל הקושיות האלה. **המשל עוזר לנו כך שבמקום להקשות על עצמנו אנו יכולים להקשות על המשל - זה יותר קל גם בגלל שהמשל מפורט ויותר פשוט 'לדון' דרכו, וגם בגלל שאנחנו פחות מעדיפים להקשות על עצמנו קושיות...**

אז מה הבעש"ט רצה ללמד אותנו במשל הזה?

◆ המעשים הטובים הם מלאכותיים מצידנו אך לא מצד ה'

לאדם יש הרבה רבדים בנפש, בן אדם חי בהרבה קומות. ישנה שאלה שאנחנו תמיד שואלים את עצמנו: מי אנחנו? אנחנו החלקים הטובים שלנו או החלקים הלא טובים שלנו?

בדרך כלל אנחנו עונים לעצמנו תשובה אחת - שאנחנו באמצע. נחמד לי להגיד שאני באמצע, כי זה מאפשר לי להרגיש טוב עם עצמי. אך הרבה פעמים כדאי לנו דווקא לענות לעצמינו תשובה אחרת, שאנחנו דווקא החלק הכי נמוך. למה החלק הכי נמוך שבתוכי זה אני? כי אני לא צריך להתאמץ בשביל להגיע אליו, אלא הפוך - אם אני לא אתאמץ בכלל

הבעל שם טוב אומר שאנחנו כמו בן המלך: שלחו אותנו מלמעלה כדי לקיים תורה ומצוות, ונפלנו למקומות כל כך נמוכים, בהם כבר אין זכר בכלל לכך שיש הקב"ה. המצב שלנו כל כך קשה עד שהדבר היחיד שנשאר לנו לעשות הוא רק לנסות לחזור כמו שאנחנו אל המלך. ולא רק שעלינו לחזור כפי שאנחנו אל המלך, אלא אנו צריכים גם להתגבר על כל בני המדינה של המלך שאומרים לנו שאין לנו סיכוי לחזור ולהיות קשורים למלך.

עיקר המאמץ שלנו הוא להתגבר על כל מי שאומר לנו שאנחנו לא קשורים אל המלך, ולבוא אל המלך ברמז שרק הוא יכול להבין ממנו שיש קשר בינינו לבינו ואנחנו רוצים בקשר הזה.

◆ קושיא: ראש השנה הוא זמן ידוע מראש

יש משהו שמפריע להבין את המשל הזה: הרי ראש השנה הוא זמן קבוע, אנחנו יודעים מראש שהוא הולך להגיע. אם כן יוצא שכבר ידוע לנו מראש שנגיע לכזה מצב גרוע, ואם המלך יודע שאנחנו בוודאי נגיע לכזה מצב גרוע - לשם מה הוא שלח אותנו בכלל...?

בתחילת הסיפור נראה שהמלך שולח את הילד כדי שירוויח מכך; הילד ילמד כיצד להנהיג מדינה, וישתלם בחכמות, ולבסוף כשהילד יחזור למלך - הקשר בינו למלך יהיה הרבה יותר עמוק, כי הוא יבין הרבה יותר איך המלך יכול לגלות את מלכותו, ותהיה לו דרך להביע את הקשר למלך הרבה יותר חזק. הילד יכיר יותר בייחודיות של אבא שלו, וממילא בייחודיות שלו בתור בן מלך. אבל אם מראש יודעים שבעקבות המסע למרחקים לא רק שהילד לא יהיה בן מלך אלא גם הוא יהיה יותר גרוע מהעם, אז לשם מה שלחו אותו?

בכלל כדאי שנעשה אותם? אולי עדיף לנו להישאר מי שאנחנו?

כעת ננסה לענות על כך: אמנם אני מרגיש שקיום המצוות הוא מלאכותי לי, אבל את ה' אני באמת רוצה בפנים.

איך אני יודע שאת ה' אני באמת רוצה בפנים? כי כאשר אני מגיע למטה, בלי להתאמץ בכלל, פתאום מתעורר בי רצון לשוב לה'. הרצון שמתעורר בתוכי בא אלי בלי שום מאמץ, מה שמלמד שהוא באמת חלק מהזהות האמיתית שלי. יוצא שאמנם באופן טבעי אני יורד למטה למטה, אבל אני גם רוצה למעלה למעלה למעלה.

אז אמנם אני מרגיש שקיום המצוות והמעשים הטובים הוא מלאכותי לי, אבל מכיוון שבפנים בפנים אני רוצה את ה', ואני חושב שה' רוצה את המצוות שלי, ולו הם מאוד יקרים - לכן בסופו של דבר אני מרגיש שאני כן שייך לעשיית המצוות באופן טבעי.

יוצא שכל המעשים הטובים שאנחנו עושים הם מכח הקשר שלנו עם ה'. אבל בראש השנה אנו רוצים לדעת מי אנחנו מצד עצמנו כאשר אנו בלי קשר לה', ומה שמתגלה לנו הוא שאנחנו מצד עצמנו יורדים למטה למטה ורוצים לעלות למעלה-למעלה להיות קשורים לה'. זה מי שאנחנו מצד עצמנו.

תקיעת שופר באה לבטא שגם כאשר אני בלי קשר לה' אני עדיין מלא ברצון להיות קשור לה'. כל העבודה של חודש אלול היא להתבונן במקומות שלנו בהם אנחנו לא קשורים לה', ולגלות שהרצון לה' קיים בכל מצב*. וראש השנה עצמו הוא הזמן בו אנחנו מרגישים הכי למטה, אבודים לגמרי, ואנחנו צועקים לה' על ידי תקיעת שופר שאנחנו רוצים אותו!

אני אגיע הכי למטה. על כל החלקים המרוממים יותר עלי להתאמץ - סימן שאני החלק הנמוך. ממילא אני מרגיש שהטבע שלי, מי שאני באמת - זה החלק הנמוך, וכל הדברים הטובים שאני עושה הם מלאכותיים, הם הצגה, הם בכאילו - הם לא באמת אני.

אם כן, נשאלת השאלה: אולי באמת לא כדאי שנעשה דברים טובים? אולי באמת המעשים הטובים שאני עושה הם רק הדחקה של מי שאני באמת?

♦ להנהיג גם את המקומות שלא מכירים במלך

כעת נראה את העומק של המשל כאן: כשהמלך צריך להנהיג את המדינה שלו, הוא צריך להנהיג גם אנשים שלא מכירים בו. ישנו קושי גדול להנהיג אנשים שלא מכירים בך, ברור שיותר קל להנהיג אנשים שכן מכירים בך. אך בזכות כל מה שקרה, כעת הבן של המלך יודע להנהיג במדינה שלו לא רק את המקומות בהם האנשים מכירים במלך, הוא מכיר גם את החלקים שאינם מכירים במלך והוא יודע איך להתנהל איתם.

כאשר בן המלך חוזר אל המלך והוא אומר למלך כל מה שעבר עליו - הוא בעצם הוא עושה שתהיה אפשרות להנהיג את המדינה לא רק איפה שמכירים במלך, אלא גם איפה שלא מכירים במלך.

לאחר שאמרנו זאת אנו יכולים לענות לעצמנו על השאלה שהעלנו קודם: אם כל המעשים הטובים שאנחנו עושים הם לא טבעיים לנו, אם אנחנו צריכים להתאמץ ולעשות אותם באופן מלאכותי, אז אולי

תקיעת שופר בשבת

בין מנוחת השבת לצעקת הבחירה

♦ ימי המעשה ושבת – שני עולמות

בימי המעשה, העולם נראה במבט שטחי כמערכת המתנהלת על פי חוקי טבע עצמאיים. בימים אלו ה' ברא את העולם כביכול מחוץ לו (כביכול כמו אדם שמתעסק עם משהו חיצוני אליו)^א. זו מציאות שבה העולם נראה כאילו הוא נפרד ועומד בפני עצמו. בימים אלו ההרגשה של האדם היא כאילו הקב"ה נמצא "שם" והוא נמצא כאן. האדם מרגיש נפרד מה' ומבחוץ אליו, ועליו ליצור בעצמו את הקשר עם הבורא.

ביום חול האדם פועל במציאות כאילו המציאות מתנהלת על פי חוקים קיימים, ולא גלוי שהמציאות מתנהלת על פי רצון ה'. אבל כאשר האדם מתפלל ביום חול הוא לא רואה את המציאות כנפרדת מה', אלא ככלי לקשר איתו. לכן אפילו כאשר האדם רוצה משהו גשמי כפרנסה או רפואה וכדומה - כאשר הוא מתפלל הוא לא פועל במציאות על מנת שזה יקרה, אלא מדבר על כך עם ה'. כך גם המציאות החיצונית היא חלק מהקשר עם ה', ולא נפרדת.

לכן תפילת יום חול נקראת עבודה של בירור. בעבודה האדם מתעסק עם המציאות ועם הצרכים הגשמיים, וגם בתפילת יום חול האדם מתעסק עם המציאות ועם הצרכים הגשמיים. אלא שכאשר האדם עובד את עבודתו, המציאות יכולה להיראות כאילו היא מתנהלת מצד עצמה, ובתפילה האדם מדבר

אחרי שהארכנו בעניינה של תקיעת השופר, עלינו לשאול מה קורה כאשר ראש השנה חל בשבת. במשנה (ראש השנה כט:): מבואר:

יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד.

ובגמרא שם מבואר שאיסור זה הוא מדרבנן "גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים".

על כך שואל אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה לר"ה נ, א):

יש לעורר ולשום לב מזה ראו חז"ל לעקור מצוות עשה דשופר ולולב אפילו ביום ראשון בגבולין עכ"פ אפילו בזמן שאין בהמ"ק מושום גזרה דרבה בעלמא, והלא החשש הוא להדייטס וקלי הדעת ואין מנעו המצוה לגמרי מכמה צדיקים גדולים וטובים, ובפרט מצות שופר ולולב שהרבה כוונות תלויות בהם ליודעי דעת שנוגעים עד רום המעלות?

על מנת לענות על שאלה זו יש נתבונן בהבדל שבין עבודת ה' שבימי החול לבין עבודת ה' בשבת קדש:

א. בימים אלו נבראו הדומם הצומח ובעלי החיים. שיש להם טבע רגיל והקב"ה פשוט שולט עליהם מלמעלה. האדם בעצם שייך לשבת, אלא שבשבת ה' לא עושה מלאכה, וכמו המן שירד לישראל במדבר הוא נברא ביום שישי כהכנה לשבת (ראה רש"י בראשית ב, ג "המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשהא בששי כמו שמפורש בב"ר", וכוונתו למבואר בב"ר יא ט שהאדם היה אמור להבראות בשבת אלא שה' הקדימו ליום השישי. והארכנו במקום אחר על כך שאם מסתכלים על סדר הבריאה מהיום הראשון עד היום השישי מתבקש לחשוב שהאדם יברא ביום השביעי). ואכן היום שהוא נברא זהו היום בו אנו חוגגים את ראש השנה כדלקמן בפנים.

♦ להתאמץ בטבעיות

כעת, לאחר שראינו את משמעות המנוחה של יום השבת נשאלת שאלה הפוכה מזו שפתחנו - הרי השופר הוא כל כולו 'עבודה' - אנחנו צועקים, מתאמצים, בוחרים להתקרב. לעומת זאת, שבת היא כולה 'מנוחה', השקט שבו אנחנו מתענגים על הקשר הפשוט עם הקב"ה, יום בו עלינו לחשוב ש"כל מלאכתך עשויה" ולא חסר כלום ועלינו לחדול מלפעול ולשנות את המציאות. אז איך כל זה מסתדר יחד? איך אפשר לתקוע בשופר - פעולה שדורשת כזה מאמץ - דווקא ביום שהוא כולו מנוחה ושלווה? כיצד מעיקר הדין כן תוקעים בשופר בשבת? מדוע בבית המקדש ובבית דין כן ניתן לתקוע?

התשובה היא שעם כל הגודל והיופי של הטבע האלוקי שמאיר בשבת, אי אפשר לשכוח שהקב"ה ברא את האדם גם כבעל בחירה, וזה דבר מאוד מאוד חשוב. כך הקב"ה עשה ביום השישי לבריאת העולם (שזהו התאריך של ראש השנה) - הוא ברא בריאה שמסוגלת לבחור ולהתקרב אליו מרצונה. אם שבת היא הזמן שבו אנחנו נמשכים לה' בטבעיות, ראש השנה הוא שיא העבודה של הבחירה שלנו. בראש השנה אנחנו בוחרים באופן אקטיבי ומרצוננו שה' יהיה המנהיג שלנו, ומקבלים על עצמנו את עול מלכותו. הדבר הזה נעשה בעיקר דרך תקיעת שופר.

מעיקר הדין, גם כאשר ראש השנה חל בשבת אנו מצווים לתקוע בשופר. משום שהמלכת ה' מתוך בחירה אינה סותרת את המשכיה הטבעית אליו, לכן עד סוף תקופת בית ראשון בזמן שהקשר עם הבורא היה חי וברור - תקיעת השופר בשבת לא נחוותה כפעולה המפרה את המנוחה, אלא כהעצמה שלה.

על מנת להמחיש את העניין ניתן לכך משל מענייני העולם הזה: נתאר לעצמנו אדם השקוע כולו בתענוגות העולם הזה ובמילוי תאוותיו. בתחילה נדמה לו שזהו שיא החופש והאושר, אך ככל שעובר הזמן הוא מגלה שהשקיעה הזו הופכת לשעבוד משתק. הוא

על המציאות עם ה', ובכך הוא מברר את המציאות האמיתית שלה, שהיא מתנהלת רק על פי רצון ה'.

לעומת יום חול, בשבת לא עובדים במציאות, וגם לא מתפללים על הצרכים הגשמיים. בשבת הנשמה חשה את התענוג של ה', וכמו שכתוב "אז תתענג על ה'", ועבודת התפילה ואפילו האכילה בשבת נועדו להתפיס את התענוג הזה בתוך המציאות שלנו. לכן בתפילת שבת האדם לא אמור לברר את המציאות, אלא להתמקד בתענוג של ה'. תפילת שבת אומרת שלה' יש תענוג מעצמו ותענוג מהעולם, וה' הנחיל את התענוג הזה לישראל עם קרובו, ועם ישראל מתענג מהתענוג של ה'.

שבת מחזירה את הכל לטבע הכי בסיסי והכי פשוט, שהוא בעצם טבע אלוקי. במקום שהבריה תישאר חיצונית, היא חוזרת להיות מאוחדת וכוללה בה', והוא כביכול מתענג ממנה בתוך עצמו. כשאנחנו נחים בשבת, המשמעות של המנוחה הזאת היא החזרה לאותו טבע בסיסי שלנו.

♦ קשר של חברים מול קשר של הורים

את ההבדל בין עבודת ה' של ימי חול לבין עבודת ה' של שבת ניתן לדמות להבדל שבין קשר של חברים לבין קשר של הורים וילדים: **קשר בין חברים**, חזק ככל שיהיה, דורש תחזוקה תמידית והשקעה כדי שלא ידעך, ואם לא נשקיע - הוא עלול להיחלש. לעומתו, **הקשר בין הורה לילד** הוא קשר שטבוע בעצם המציאות, קשר שאינו נוצר ממאמץ אלא מונח מעצם הקיום. ההורה והבן משקיעים כדי לבטא את הקשר בצורה טובה, אך לא כדי לייצר אותו, כי הוא כבר קיים מאליו.

עבודת ימי החול מבטאת את הקשר שדורש מאמץ מתמיד של בנייה, בעוד עבודת השבת היא גילוי של אהבה שקיימת מאליה, כמו הקשר הטבעי שבין הורה לילד.

ב. העבודה האסורה בשבת היא דווקא 'עבודת מלאכה', כמו שכתוב "כל מלאכת עבודה לא תעשו". 'עבודת מלאכה' היא עבודה של בירור. כפי שכתוב בפנים, בעבודת ימי המעשה 'עבודת מלאכה' לוקחת מציאות שלא ראויה לאדם והופכת אותה להיות ראויה לאדם, ובעבודת ה' 'עבודת מלאכה' לוקחת מציאות שנראית כלא קשורה לה', ומקשרת אותה לה'. עבודה כזו נקראת בירור. אבל עבודה שאין בה בירור לא אסורה בשבת (כמו שמוזר להפריד אוכל מאוכל למשל).

כך אפשר להסביר למה היה אסור לבנות את המשכן בשבת. אבל היה מותר להקריב את קרבנות יום השבת בשבת. גם הקרבת הקרבנות נקראת 'עבודה' (כמו שכתוב במשנה "על שלושה דברים העולם עומד... על העבודה") אבל זו לא עבודה של בירור. בהקמת המשכן לקחו מציאות סתמית, שלא קשורה לה', והפכו אותה למקום השראת שכינה. זה נקרא 'עבודת מלאכה'. אבל בעבודת הקרבנות אין זה כך. עבודת הקרבנות בשבת לא נועדה לברר את המציאות, אלא להתפיס את העונג שיש לה' בתוך המציאות הממשית שלנו. ולכן היא מותרת בשבת.

ג. ראה על כך באריכות בחוברת "אשפוך את רוחי על כל בשר", שיצאה לקראת יט כסלו וחנוכה תשפ"ו.

♦ הוויתור על השופר – מדרגה של גילוי

מסיבה זו כשאין לנו בית מקדש אסור לנו לתקוע בשופר כשחל ראש השנה בשבת: פעולה אקטיבית המלווה במאמץ עלולה לפגום בשלוות השבת ובקדושתה הטבעית, ובמקום להעצים את היום - היא עשויה להעיב עליו.

♦ צער הגלות כ"זכרון תרועה"

כשחושבים על תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, מתעורר צער עמוק. ישנה תחושה של החמצה, כעין תחושה שלא סומכים עלינו שנוכל לתקוע כמו שצריך, אנחנו רוצים לתקוע בשופר והקב"ה כאילו אומר לנו "עזבו, עם הצורה המלאכותית שאתם תוקעים עדיף כבר שתשמרו שבת...". אך מעבר לכך - מדובר בצער על חסרון בית המקדש, **אנו מרגישים שאין לנו את היכולת לצעוק את הצעקה הכי עמוקה שלנו מבלי לפגום בקדושת השבת, כפי שהיה מתאפשר בבית המקדש**. אנו עוד לא נמצאים במדרגה שבה השבת מספיק חזקה ועמוקה, שהצעקה הכי גדולה שלנו לא תפגום בה אלא רק תעשיר אותה. אך דווקא הצער הזה, על כך שאין לנו את היכולת לתקוע בשבת כראוי, פועל כמו תקיעה^א קטנה ופנימית בתוך הלב שלנו, "זכרון תרועה". בצער זה יש משהו מיוחד שאינו קיים בראש השנה רגיל.

חש פאסיבי, נבלע וחסר חיות. כדי להיחלץ ממצב זה, הוא מחליט לקום מדי בוקר מוקדם ולהתאמן. הריצה והמאמץ הגופני כרוכים בקושי ובאי-נוחות, אך דווקא דרכם הוא זוכה לתענוג עמוק ואמיתי פי כמה. הוא חווה שהוא בוחר, שהוא מתגבר, שהוא אדון לעצמו ולא עבד נפעל של נטיותיו הטבעיות. וכל זה כלל אינו סותר את הטבע שלו.

אך בדורות המאוחרים יותר נחלשה אותה תחושת הקרבה הטבעית. כאשר עבודת הבחירה והמאמץ נובעות מתוך תחושת כורח, ריחוק או מאמץ מלאכותי. מתוך חוסר היכולת לחוות את השבת כגילוי מלא ומספק של תענוג וקרבה אל ה', נוצרת התחושה שהשבת כשלעצמה "אינה מספיקה", וכי נדרש מאמץ אקטיבי כדי לייצר קשר עם הבורא. עבודת הבחירה אינה נובעת מתוך שפע וחיות פנימית, אלא לעיתים מתוך מאבק וכורח. הדבר דומה לאדם שאינו פועל מתוך רצון פנימי חופשי ועוצמתי, אלא מתוך לחץ חיצוני או כפייה - בחירה כזו אינה מבטאת חירות והתעלות, אלא מאמץ הישרדותי ומאולץ. כך יצא שהפעולה האקטיבית של השופר אינה משתלבת עוד בשלוות השבת, אלא עלולה לפגום בה.

במצב זה, התענוג והשביתה של השבת עומדים במדרגה עליונה יותר מהמאמץ האנושי של תקיעת השופר. השבת מגלה את הקשר העצמי והפנימי של הנשמה עם הבורא, שיש בו גילוי אלוקות נעלה יותר מכל ניסיון לבנות קשר באופן מאומץ ומלאכותי.

א. בתחילת המאמר הבאנו את דברי חז"ל שטעם האיסור לתקוע בשופר בשבת הוא משום גזרה שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים על מנת ללמוד כיצד לתקוע. בעומק, עבור אדם שאינו יודע לתקוע כמו שצריך - הטלטול ברשות הרבים, הוא בעצם איבוד מנוחת הנפש. זה מצב שבו האדם נבלע במה שקורה בחוץ ומאבד את החיבור הטבעי והרגוע לה'. ממילא, במצב כזה של היגררות החוץ, הפעולה והמאמץ של תקיעת השופר יהפכו בעצמם לסוג של 'טלטול'. שמפר את עונג השבת והמנוחה שלה.

וראה באגרות קודש (חלק ט, אגרת ב'תתכה):

וזאת למודעי, אשר גם ע"פ נגלה, הנה גזירת רבה - דשמא יעבירו - לבדה לא היתה - מבטלת תק"ש בשבת וכמבואר בתוס' ר"ה שם. ויעיין ג"כ היטב בלשון הרמב"ם הל' שופר פ"ב הלכה ו': אע"פ שהתקיעה כו' ולמה אין תוקעין כו'. ולכאורה הוא אריכות לשון שלא במקומו ומובן ע"פ דעת התוספת. וכן ממש רבינו הזקן בשו"ע סי' תקפ"ח סעיף ד'. וראה ג"כ במחצית השקל ובמקומות שצ"י.

ב. ראה בשו"ת תורה לשמה (מיוחס לבעל היבן איש חי יצ"ל) סימן תלו:

הטעם דשמא יעבירו ד"א בר"ה לא אמרו רז"ל אלא בשביל לעשות טעם פשטי ונגלה לגורמם לפני המון ישראל כדי שתתקבל גזרתם אצל כל אדם ולא תהיה גזרה שאין בה טעם אך אין זה עיקר הטעם שלהם אלא העיקר הוא מפני שהם ידעו ברוח קדשם שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה הנה כאשר חל יום זה בשבת הנה הוא נעשה מאילוי מכח קדושת השבת ואין צריך לעשותו על ידינו לכן בעבור כבוד שבת תקנו שלא לתקוע (י"א) [ביום] זה ולא יטלו לולב להורות שהתיקון של המצות האלה הוא נעשה מאילוי ע"י קדושת השבת אך זה הטעם הוא סוד ונסתר ולא יספיק להמון ישראל ולכן הוכרחו לעשות טעם אחר לגורמם והוא שמא יעברו ד"א בר"ה ומאחר שהם מוכרחים לגלות זה הטעם על כן במקדש דלא שייך זה הטעם דשמא יעביר ד"א תוקעין וכן במקום שיש סנהדרין של כ"ג שהם סנהדרין קטנה ג"כ תוקעין משום דבפני ב"ד לא שייך טעם זה ולעולם עיקר הטעם הוא משום דהתיקונים הנעשים ע"י מצוה זו הם נעשים מאליהם מכח תוספת קדושת השבת וכל זה בחלק המעשה אבל בחלק הדיבור גם כשחל בשבת אנו מקיימים המצוה כי חלק הדבור של מצות תקיעת שופר מתקיים ע"י פרשת המפטיר שקורין יום תרועה יהיה לכם וגם ע"י הפסוקים שמוזכרים בתפילת מוסף.

ג. ראה ראש השנה כט: "אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר (ויקרא כג, כג) שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר (במדבר כט, א) יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול".

הכל נמצא בראש – על מהות הזמן של ראש השנה

♦ הראש של השנה

מרגע ועוד רגע ועוד רגע. יש את הזמן הזה, ויש את הזמן הזה, וכל חלק בזמן עומד בפני עצמו.

לעומת זאת, הצורה בה ה' מסתכל על הזמן היא לא כמו על גוף גשמי אלא כמו על הנפש שנמצאת ושורה בתוך הגוף, וכמו שנסביר בהמשך. על מנת להצליח לתפוס טוב איך נראה הזמן מצד הקב"ה, נסביר זאת בעזרת משל על סופר שכותב סיפור*, ולאחר מכן נחזור למשל של הנפש והגוף:

כאשר סופר כותב סיפור, בתחילה מצוירות לו הדמויות והעלילה באופן כללי, ולאט לאט הדמויות מתחילות להיות דמויות מסוימות יותר ומצוירות יותר, וגם העלילה נעשית עשירה ומלאת פרטים ופרטי פרטים.

בסופו של דבר הסיפור מורכב גם מהציור הכללי שהיה לסופר בהתחלה, וגם מהצורה העשירה ומלאת הפרטים שהסיפור קיבל לבסוף. אם לא היה לסיפור מבנה כללי, הפרטים הרבים היו הופכים להיות אוסף טרחני ומייגע, שלא היה אפשר לראות בו סיפור עם התחלה וסוף ומטרה. מצד שני, אם היה לסיפור רק מבנה כללי, והדמויות והאירועים שבו לא היו עשירים ומפורטים - הסיפור היה דל ומשעמם ולא נוגע. אם אין שום קשר בין האירועים, ומה שקרה אתמול הוא לא סיבה למה שקורה היום, ומה שקורה היום הוא לא סיבה למה שיקרה מחר - אין רצף בין האירועים, וממילא אין סיפור.

הדמויות והאירועים שבעלילה נמצאים מתחת לזמן, כלומר קודם התרחש אירוע מסוים ורק אחריו

אנחנו רגילים לחשוב שראש השנה נקרא 'ראש' משום שהוא ההתחלה של כל השנה, ומכאן הוא מקבל את חשיבותו. אך אדמו"ר הזקן מחדש שראש השנה נקרא 'ראש' משום שהיחס בינו לבין כל השנה הוא כמו היחס שבין הראש לבין האברים.

בחשיבה הפשוטה קשה לנו להשוות בין המשל והנמשל. כיצד ניתן לדמות בין זמני השנה לנפש האדם? נפש האדם אמנם מורכבת מכוחות שונים, לכל אבר יש תפקיד מסוים ודגש ייחודי משלו אך כל החלקים האלו מתפקדים כחלק ממכלול אחד שלם, נפש האדם היא אחת והיא מתגלה ומתבטאת בכוחות שונים; ואילו הזמן נראה לנו מחולק, כל רגע נראה עומד בפני עצמו, וממילא קשה לנו לתפוס שיש יחס בין יום אחד בשנה לימים אחרים כמו שיש יחס בין הראש לאברים.

♦ תפיסת הזמן ברוחניות

בשביל להבין טוב את המשל אנחנו צריכים לשנות את הצורה בה אנחנו תופסים את הזמן. ישנו הבדל בין הזמן כפי שהוא נראה לעינינו לבין הזמן כפי שה' מסתכל עליו: אנחנו רגילים להסתכל על הזמן כמו המציאות הגשמית. כשם שהמציאות הגשמית מורכבת מהרבה חלקים, כל גוף מורכב מהרבה פרטים, וכל פרט מתוכו מורכב גם הוא מהרבה פרטים וכן הלאה; כך גם אנו רגילים לתפוס את הזמן כמורכב

א. הדברים כאן מצוטטים מהספר 'זה השער' (על שער היחוד והאמונה) בעיקר מעמ' 32, והערה 19 שם. וראה עוד שם בהרחבה מעמ' 173 עד עמ' 187.

התרחש אירוע אחר. אבל אצל הסופר האירועים שבסיפור לא נמצאים מתחת לזמן, אלא כולם נמצאים יחד במחשבה של הסופר. כלומר האירועים שבסיפור מצוירים אצל הסופר ברצף של סיבה ותוצאה, כאשר אירוע אחד הוא הגורם לאירוע אחר, אבל אין זה אומר שכל אירוע תופס זמן משלו אצל הסופר, וכאשר 'מתרחש' אירוע אחד במחשבתו של הסופר, האירוע השני כבר עבר ונגמר, אלא האירועים מצוירים אצל הסופר כולם יחד.

כך זה גם בבריאת העולם. הזמן הוא גם נברא,^ב ואצל ה' כל העולם נתפס יחד, כאשר מבחינת רצף האירועים כסיבה ותוצאה, היום השני של הבריאה מגיע לאחר היום הראשון, כפי שכתוב בתורה, אבל אצל ה' הכל נתפס יחד.^ג

♦ היחס בין הראש לאברים

לאחר שהבנו כיצד נראה הזמן אצל ה', נחזור למשל של הנפש שמתלבשת בתוך הגוף. על מנת שהנפש שהיא אחדות אחת פשוטה תיכנס לתוך הגוף המחולק לפרטים ולפרטי פרטים היא צריכה קודם כל להכנס לראש, ודרכו היא מתפשטת לכל האברים, וכמש"כ בתניא (פרק נא):

נשמות האדם היא מכולאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד רגלו, ואף על פי כן עיקר מושכנה והשראתה היא במוחו, ומהמוח מתפשטת לכל האברים, וכל איבר מקבל מונו חיות וכוח הראוי לו לפי מונו ותכונתו: העין לראות, והאוזן לשמוע, והפה לדבר, והרגליים להלך. כנראה בחוש, שבמוח מורגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות אותם.

והנה אין שיעור קבלת הכוחות והחיות שבאיברי הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה, שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקים שונים, מתלבשים ברמ"ח מקומות כפי ציור חלקי מקומות איברי הגוף, שלפי זה נמצא

עצמותה ומהותה מצוייר בציור גשמי ודמויות ותבנית כתבנית הגוף חס ושלום; אלא כולה עצם אחד רוחני, פשוט ומופשט מכל ציור גשמי ומבחינת וגדר מקום ומידה וגבול גשמי מצד מהותה ועצמותה. ולא שייך במהותה ועצמותה לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגליים, מאחר שמהותה ועצמותה אינו בגדר ובחינת מקום וגבול גשמי. רק שתרי"ג מיני כוחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה, לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם, להחיות רמ"ח איברין ושש"ה גידין שבגוף, על ידי התלבשותם בנפש החיונית, שיש לה גם כן רמ"ח ושש"ה כוחות וחיות הללו.

והנה על המושכת כל התרי"ג מיני כוחות וחיות מהעלם הנשמה אל הגוף להחיותו, עליה אמרו שעיקר מושכנה והשראתה של המושכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש. ולכן הם מקבלים תחילה הכוח והחיות הראוי להם לפי מונו ותכונתם, שיהן חכמה בינה ודעת וכוח המושבת, וכל השייך למוחין. ולא זו בלבד, אלא גם כללות כל המושכות החיות לשאר האיברים גם כן כלולה ומלוכשת במוחין שבראש, ושם הוא עיקרה ושורשה של המושכה זו, בבחינת גילוי האור והחיות של כל הנשמה כולה. ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האיברים, ומקבל כל אחד כוח וחיות הראוי לו כפי מונו ותכונתו, כוח הראיה מתגלה בעין, וכוח השמיעה באוזן וכו'. וכל הכוחות מתפשטים מהמוח, כנודע כי שם הוא עיקר מושכן הנשמה כולה בבחינת גילוי, שגולית שם כללות החיות המתפשט ממונה. רק כוחותיה של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם לכל איברי הגוף, כדמיון האור המתפשט ומאיר מהשמש לארבעי חדרים.

הראש של האדם נקרא 'ראש' לא רק בגלל שהוא נקודת ההתחלה של גוף האדם (כאשר מסתכלים מלמעלה), אלא בעיקר בגלל שהוא כולל בתוכו את

ב. ה' מהוה את הזמן, אבל הוא מסתיר זאת, ואנחנו לא שמים לב לכך שהזמן נברא על ידי ה', ואפילו קשה לנו לצייר זאת, עד שנדמה לנו שהמציאות מורה על כך שהזמן קיים מצד עצמו, ולא יכולה להיות מציאות ללא זמן. יותר מזה, נדמה לנו שאפילו המציאות של ה' לא יכולה להיות ללא זמן. מרוב שה' מסתיר את עצמו אנחנו לא מציירים כאילו הכל מתחולל בתוכו, אלא כאילו הוא קיים בתוך הזמן. הסיבה לכך שנראה לנו שאף על פי שה' ברא את העולם, הזמן הוא לא נברא, היא שאם הזמן נברא, זה אומר בעצם שהוא נברא בנקודת זמן מסוימת, ולפני כן הוא לא היה קיים. אם כן, נראה לנו שהמירה שהזמן נברא. מבוססת בעצמה על כך שהיה זמן עוד לפני כן, וממילא קשה לנו לצייר שהזמן הוא נברא.

ג. הבחינה שבה אצל ה' כל העולם נתפס יחד נקראת 'סדר זמנים' (ראה בראשית רבה ג, ז), וכמש"כ בלקוטי תורה לפרשת בלק ע, ג: "שהזמן גם כן נברא ומחודש רק שהיה סדר זמנים קודם בריאת עולם הזה... אבל קודם לזה לא היה שייך שום סדר זמנים שהוא יתברך למעלה מהזמן לגמרי". כשם שאצל הסופר יש בחינה שבה הוא לא חושב על הסיפור, ויש בחינה שבה הוא חושב על הסיפור והעלילה כולה מצוירת אצלו יחד במחשבה, ויש את הסיפור עצמו שנמצא מתחת לזמן - כך אצל ה' יש בחינה שהיא למעלה מן הזמן לגמרי, יש בחינה שהוא תופס את העולם כרצף אירועים שאירוע אחד הוא הגורם לאירוע השני, אבל בלי שזה יקח זמן, והבחינה הזו נקראת 'סדר זמנים', ויש את הנבראים שנמצאים תחת הזמן, וגם הזמן עצמו הוא נברא כמו כל הנבראים.

מציאות שעומדת בפני עצמה. הבחינה הזו היא משל ל'אברי הגוף' של הזמן.

♦ לזעזע את הנפש

אם תופסים באמת את מה שאדמו"ר הזקן אומר על ראש השנה אזי כשמגיע ראש השנה כל הנפש מזדעזעת ומתחילים לאבד את החוש במציאות, כל התחושה שלנו במציאות פתאום בורחת לנו. על מנת להסביר את דברינו נתבונן קצת על איך הגוף חש את האברים ואיך הראש חש את האברים:

כאשר אדם מחזיק כוס עם מים חמים, ומרגיש תחושה של חמימות בידו, במחשבה ראשונה הוא סובר שתחושת החמימות נמצאת ביד, והיד היא זו שמרגישה את החמימות. אך כאשר האדם יעמיק יותר במודעות שלו, הוא ישים לב שהתחושה היא באמת בראש. ההוכחה הפשוטה לכך היא שכאשר אדם מרוכז לגמרי במשהו מסוים, הוא מאבד את התחושה שבאברי גופו. כאשר אותו אדם שמחזיק את הכוס ישוחח עם חברו שיחה מרתקת ויהיה שקוע בה כל-כולו, הוא יכול לגלות פתאום שהכוס נשמטה ממנו. מכאן שהתחושה היא באמת בראש.

אם כן, האם התחושה היא באצבעות או בראש? שתי התשובות נכונות. השאלה היא רק מאיזה כיוון אני מסתכל, מנקודת המבט של האברים התחושה היא באברים, אך מנקודת המבט של הראש התחושה היא בראש. בדרך כלל כשאני בגוף אני חי באופן כזה שהראש שלי נתון בתוך הגוף שלי, וכיוון שהוא נתון בתוך הגוף, אני חושב שהתחושה היא באצבעות, כי הראש שלי נתון בתוך האצבעות שלי. אך אם אתחיל לחשוב ולשאול את עצמי האם התחושה שאני מרגיש עכשיו היא בראש או באצבעות, בכך אני מתעלה

כל החושים והיכולות של האדם. האדם רואה ושומע וממשש על ידי אבריו, רק כיוון שהמוח שבראשו קולט זאת ועסוק בכך. כלומר אפשר להתייחס לראיה ולשמיעה כאילו הן בעין ובאזן, ואפשר להתייחס לראיה ולשמיעה כאילו הן במח. **אמנם הראש בעצמו הוא רק חלק מהגוף, הוא רק אבר מסוים וכח פרטי מהנפש, אך הוא תופס את כל הגוף כחלק ממנו וכולל בתוכו את כל האברים ובכך הוא מה שמצליח בסופו של דבר לבטא את עצם הנפש ודרכו מצליחה עצם הנפש לחזור לתוך האברים.**

לפי זה, מבחינת הראש כל האברים הם חלק ממנו. ומבחינת האברים כל אבר עומד בפני עצמו, חי לעצמו, חש את עצמו ופועל בעצמו.

במשל הסופר והסיפור יש בחינה שהסיפור הוא חלק מהסופר, כיוון שהסופר הוא הממציא אותו והכל נמצא אצלו בראש, והזמן והמקום שבהם מתרחש הסיפור לא תופסים אצלו זמן ומקום. מצד הבחינה הזו הסופר קיים והסיפור קיים בתוך הסופר, כלומר הסיפור נמצא 'למעלה', בתוך הסופר שהוא המקור שלו, ולא נתפס כמציאות בפני עצמה. הבחינה הזו היא משל לבחינת ה'ראש' של הזמן.

יחד עם זה יש אצל הסופר גם בחינה אחרת, שבה הוא מכניס את עצמו להיות מחויב למסגרת של הסיפור, כלומר לכך שהאירועים והדמויות עליהם הוא מספר יהיו בהקשר ובזיקה זה לזה. מצד הבחינה הזו הסופר נותן לסיפור כאילו להתנהל מצד עצמו, כלומר כאילו אם יש אירוע אחד יהיה בהכרח גם אירוע אחר וכו', ומצד הבחינה הזו הסיפור כאילו נתפס כמציאות שיש לה קיום בפני עצמה, ללא הסופר. כלומר הסיפור יצא מהסופר שהמציא אותו ונהיה מציאות 'תחתונה',

עלון מעמקים ישירות למייל

ניתן לקבל את העלון ישירות למייל להדפסה

לקבלת העלון פנה למייל shiurimshapira@gmail.com

לנקודת המבט של הראש ואני שם לב שהתחושה נמצאת באמת בראש.

כך לאורך השנה אנחנו נתונים בתוך האברים של הגוף, אנחנו תופסים שיש עוד יום ועוד יום, כל יום שאנחנו נמצאים בו אנחנו כאילו נתונים בכוס שאנחנו אווזים ולא כל כך מרוכזים בראש. אך כאשר מגיע ראש השנה אנחנו חוזרים לכך שהכל נמצא בראש^ד.

♦ הכל תלוי בראש

לא רק שכל האברים כלולים בראש, אלא כל האברים גם תלויים בראש. הקב"ה החליט שמה שיחולט בראש השנה הוא הקובע, כשם שהראש הוא הקובע על התחושות שבכל אברי הגוף. הוא מחליט איזו תחושה הוא רוצה לחוש, ואיזו הרגשה הוא מעוניין להרגיש. ואם הוא רוצה, הוא יכול גם להחליט להפסיק לחוש איבר מסוים.

נתאר לעצמנו אדם שנקלע למצב בו משתקף איום לחייו. ברגעים אלו הוא מרוכז לגמרי בטיפול במצב שנוגע לעצם חייו, ולכן הראש שלו בוחר שלא להרגיש תחושות שלא שייכות למה שהוא נתון בו. גם אם תוך כדי המאבק על חייו האדם יפצע בגופו או ישקיע מאמץ רב הוא לא יחוש בכך מאומה, והכל משום שהראש שלו מחליט כעת להיות עסוק בדברים אחרים. לעתים, לאחר שיחלוף המצב המסוכן, האדם ינסה לחשוב מה עבר עליו באותו זמן, אך ללא הצלחה, כיון שראשו החליט שלא להתלבש בתוך אבריו כלל וכלל.

כך גם יום ראש השנה הוא היום בו הקב"ה מחליט איזו חיות הוא רוצה להמשיך לזמני השנה כולה, כשם שהראש קובע איזו חיות הוא רוצה 'לחוש' ובאיזו חיות הוא לא מעוניין^ה.

♦ ראש השנה – ביטוי של ה' במציאות

אמנם הראש עצמו הוא רק חלק מהגוף, הוא רק אבר מסוים וכח פרטי מהנפש, אך הוא תופס את כל הגוף כחלק ממנו וכולל בתוכו את כל האברים ובכך הוא מה שמצליח בסופו של דבר לבטא את עצם הנפש. כאשר האברים כלולים בתוך הראש, מצליחה עצם הנפש לחדור לתוך האברים.

כך ראש השנה, אמנם גם הוא יום ככל הימים בשנה, הוא בעצמו חלק מהשנה, אך מכיוון שהוא תופס את כל השנה כחלק ממנו הוא בסופו של דבר מה שמחבר בין הקב"ה כמו שהוא מופשט לגמרי לבין המציאות של העולם. והחיבור הזה הוא נקרא המלכת ה' (כפי שהתבאר לאורך החוברת).

ללא שהיה ראש השנה, לא היה לקב"ה ביטוי בתוך המציאות. וכל ביטוי של הקב"ה בתוך המציאות שאנו זוכים לראות, בעצם קשור לראש השנה. כשם שכל תחושה שאנו מרגישים ביד היא בעצם חיות שנמצאת במח, כך כל תחושה של נוכחות של ה' במציאות היא בעצם החיות של ראש השנה שכוללת את החיות של השנה כולה.

^ד. יוצא אם כן שבראש השנה אנחנו תופסים את כל המציאות כפי שה' תופס אותה, ובמשך השנה אנחנו תופסים את המציאות לפי דעתנו. ומצד ראש השנה, כל השנה היא ראש השנה, כשם שמצד הראש כל מה שקורה באברים זה מה שקורה בראש.

^ה. עפ"י האמור ניתן להסביר את הגמרא במסכת ראש השנה (טו.), הגמרא שם מביאה ברייתא האומרת "הכל נידונים בראש השנה... רבי יוסי אומר: אדם נידון בכל יום", ומעירה על כך הגמרא: "אמר רב יוסף: כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמריעי? [רש"י: קצירי - חולים, מריעי - תלמידי חכמים שהן תשושי כח] כמאן - כרבי יוסי. ואיבעית אימא: לעולם כרבנן, וכדרכי יצחק. דאמר רבי יצחק: יפה צעקה לאדם, בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין". והדברים תמוהים לכאורה, הרי גם לפי חכמים החולקים על ר' יוסי אנו מתפללים בכל יום "רפאינו" וברכת השנים (ומו שהקשו שם התוס')? לפי האר"י נראה שהתירוץ הוא כך: אע"פ שהאדם נדון בראש השנה, הדבר ברור שניתן לשנות את הדין ע"י התפלה, אלא שהגמרא שם דיברה בנוגע לתפלה כזאת כמו שרגילים להתפלל על חולים, שמתפללים כאילו עכשיו זה הדין שלהם.

מה ההבדל בין חב"ד לברסלב בעבודה של ראש השנה?

בחסידות ברסלב, עיקר העבודה של ראש השנה היא הנסיעה לאומן – למקום מושבו של הצדיק, רבי נחמן. רבי נתן, תלמידו, ביטא זאת במשפט המפורסם: "כל העולם צועק 'המלך', אבל ההכתרה היא באומן."

החסידים מתכנסים ל"קיבוץ הקדוש", שוהים בצילו של הצדיק, ומתוך כך זוכים להגיע לתכלית של ראש השנה.

ראש השנה נמשל לראש של גוף האדם – כמו שהחיות של כל האיברים נמשכת מהמוח, כך ראש השנה הוא היום שבו מאירה ההכרה שכל השנה כולה כלולה בקב"ה. לכן נוסעים חסידי ברסלב אל הצדיק, שהוא "חי את הראש" – הוא מאיר את הדעת של היום הזה, ומגלה שהכול כלול בקב"ה.

לעומת זאת, חסידי חב"ד פועלים בתנועה הפוכה: הם יוצאים החוצה, אל הרחוב, אל המקומות הרחוקים ביותר, ותוקעים שם בשופר. אם נמשיך את המשל של הראש והאיברים – חסידי ברסלב פונים אל הראש כדי לגלות כיצד כל האברים כלולים בו, ואילו חסידי חב"ד מתפשטים אל כל האיברים, גם הרחוקים ביותר, כדי לגלות שגם הם חלק מהראש.

להכניס את הראש לתוך השנה

כיצד ממושיכים הלאה

♦ ראש השנה – לא סתם עוד יום...

עצומה, אני בוכה, אני נחרד, יש איזה רטט מזה שיש ה'. אני ממליך אותו, ואני רוצה שהוא יזכור אותי - כלומר שזה יגע לו שזה נוגע לי.

זו הסיבה שאצל הרבה יהודים ראש השנה הוא יום של מתח מאוד גדול (ולא כ"כ עושים בו סעודות שמחות כמו ביו"ט רגיל) - מאוד יקר וחשוב להם לתת ביטוי כמה שיותר חזק בנפש, לכך שזה שיש ה' זה נוגע לנו. התענוג שיש מלאכול ולשתות ביום הזה של ראש השנה הוא מפוקפק מאוד בעיניהם לעומת התענוג מלהרגיש שבאמת זה נוגע להם שיש ה'.

ככל שבראש השנה היראה יותר גדולה, כך לאחר מכן בסוכות יש שמחה יותר פשוטה. כשמגיע סוכות אנו אומרים "רצינו באמת את ה'", רצינו שהוא יהיה נוגע לנו. ועכשיו אנחנו יכולים לשמוח שרצינו את ה', מרגישים שזה באמת מה שרצינו.

אמנם כבר כעת אנו יודעים שעוד מעט נחגוג את חג הסוכות, אבל בשלב זה הקב"ה רוצה שנהיה שקועים ברצון התקיף שלנו שהוא יהיה ושהוא יהיה נוגע לנו, היראה החזקה הזאת גורמת לנו לרעדה שבסופו של

פעמים רבות אדם אומר לעצמו - "ראש השנה זה יום רגיל, אמנם הסדר יום שונה, יש בו מצוות מיוחדות, אבל מבחינת הזמן שבו הוא נראה בדיוק כמו כל יום אחר בשנה". צריך לשים לב שמצד ה' הזמן הוא לא תוצאה של הסתובבות של השמש, מצד ה' כל שלב בזמן הוא כמו פגישה נוספת שלו עם המציאות. אם ה' אומר שביום הזה הוא לא רוצה שנעשה שום מלאכה אלא שנהיה עסוקים בתקיעת שופר "יום תרועה יהיה לכם", זאת אומרת שמבחינתו זה עניינו של היום הזה, הדבר דומה לאדם שקובע פגישה לזמן מסוים ומודיע שהוא מייחד את הזמן ההוא לנושא מוגדר מראש.

אם האדם מסתכל על ראש השנה כאל יום בו הוא צריך להספיק לעשות המון מצוות - אזי באמת יצא שאין הבדל גדול בין יום זה ליום אחר. אך אם האדם מבין שהיום הזה הוא ה'ראש' של השנה הוא מתעסק ביום הזה עם הנקודה הבסיסית שבעצם תלווה אותו במשך כל השנה. הנקודה הבסיסית היא (כפי שהתבאר לאורך החוברת) שיש ה' ושהוא נוגע לנו*. זה לא רק לומר שיש ה' וזהו אלא אני מתרגש מזה, אני בהתפעלות

א. ראה באג"ק של הרבי הרי"ף עמ' תכה.

ב. הרגשה זו נכונה גם אצל מי שנוהג לעשות סעודות יום טוב מהודרת ושמחה ביום זה. שכן הוא מבין שהשמחה ביום זה קשורה בכך שאנחנו מקבלים עלינו עול מלכותו "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם... לך ענו שירה בשמחה רבה". כמוכן שצריך לשים לב שכשאנחנו ממליכים את ה' לא מדובר כאן באחד שיש לו עניין להיות מלך. הרי הקב"ה הוא "מרומם ומתנשא מימות עולם", אין כל הגיון לכך שהוא ירצה להיות מלך עלינו. לכן אנחנו בלחץ אדיר מכם שהשאלה אם הוא מעוניין להיות מלך עלינו נפתחת לדיון. אמנם הוא אומר לנו לקרוא לו בשופר אבל הוא אומר לנו לעשות זאת ב"גנוחי גנח" ו"לילי לילי". וכפי שהסברנו הוא בעצם בא לומר לנו "אני רוצה לדעת אם זה קריטי בשבילך או לא. אם זה לא קריטי בשבילך, אז הכל בסדר, אני מסתדר, אתה מסתדר. נשאר כך ולא נפריע אחד לשני".

דבר מכסה על השמחה מהעתידי. ניתן לכך דוגמה פשוטה מהחיים שלנו:

מתי רואים שהאדם שרוי ברעדה למרות שיש לו שמחה? בחתונה! המעמד של החופה הוא מעמד שיש בו יראה ומתח מסוים. בני זוג מתחתנים, לא יודעים מה ילד יום. מתפללים, מקווים. יש גילה, יש שמחה, אבל הביטוי הוא דווקא של יראה, והשמחה נמצאת בפנים.

אם היו עושים בחתונה רק את החלק הזה. היו מזמינים הרבה אנשים והיו עושים רק את החלק של החופה - אזי מרוב שהגילה היתה מכוסה ברעדה היה זה נראה כמו רעדה רגילה. אך אחרי זה רוצים להגיד "מה פתאום? היה פה גם שמחה!" אז עושים שמח. באמת גם בתוך החופה היתה גילה, אלא שהיא היתה מופנמת רק בפנים ובחוץ היתה גלויה רק רעדה, ואח"כ מוציאים את השמחה החוצה ואז היא מתגלית.

♦ מדוע חוגגים עוד יום?

אע"פ שמעיקר הדין ראש השנה הוא רק יום אחד, בזמן הזה אנחנו חוגגים יומיים. עניין זה מפתיע במיוחד בכך שהיום השני של ראש השנה נחשב ליום ב' בחודש, זאת אומרת שאע"פ שאנחנו אומרים שהשנה התחילה כבר מהיום הראשון בכל זאת אנו אומרים שגם היום השני הוא ראש השנה.

על מנת להסביר את העניין נשתמש במשל מעולם הייעוץ:

אדם הסובל מבעיה נפשית מגיע אל היועץ, פורש בפניו את מצוקתו, ומקבל ממנו פתרון. כאשר מדובר בפתרון אמיתי, התגובה הטבעית של האדם אמורה להיות של השתוממות, הוא אמור להיות בהלם. מדוע? כי אם אין הוא חווה טלטלה פנימית, סימן הוא שלא התחולל בו שינוי ממשי. אם הוא אינו תופס לפתע את עולמו באור חדש והפוך ממה שהכיר עד כה, הרי שנותר הוא על עומדו, ובפועל - לא נחלץ ממצוקתו.

כך אפשר להסתכל על ראש השנה. ראש השנה הוא היום הראשון, אנחנו באים לקב"ה עם כל השנה, ועם השנים הקודמות, והוא כביכול אומר לנו איזה משהו חדש, אז אנחנו בהלם גמור ממה שהוא אומר.

אם מדובר באדם ממש מוכשר אז אע"פ שהוא בהלם הוא יודע איך להכיל את זה, הוא יודע מה לעשות עם זה, אז הוא ממשיך הלאה - זה כמו בזמן הבית שהיה מספיק לעשות ראש השנה רק יום אחד.

אך אם האדם לא מספיק מוכשר - שזה כמו בזמן הזה. אז אחרי ההלם שהוא מקבל, היועץ לא יכול להשאיר אותו ככה וללכת, כי אם הוא ישאיר אותו כך וילך אזי כשיגמר ההלם הוא יחזור למה שהוא היה קודם. קודם הוא היה באיזה שהוא מצב, פתאום היועץ נתן לו איזה הבזק וברק של בהירות שעשתה לו הלם והפתעה, אח"כ ההפתעה נעלמה והבן אדם נשאר עם עצמו כמו שהיה קודם.

עניין זה מאוד חשוב: הרבה פעמים אנחנו גומרים את ראש השנה (ויש שכבר חושבים על כך לפני ראש

ג. וכדברי אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה ד"ה שוש אשיש:

הנה ההפרש שבין שמחה לגילה הוא כי השמחה נקרא בהגלות נגלות השמחה מבחוץ והיא בחינת חג הסוכות 'זמן שמחתנו', וגילה נקרא כשהשמחה עדיין בפנימית הלב ולא באה לידי גילוי בחיצוניות. וכמ"ש 'וגילו ברעדה', שרעדה תבסה את השמחה, שלא תהא נראית ונגלית בחוץ. רק תוכו רצוף השמחה, ובהתגלות נראית ונגלית בחינת רעדה והוא בחי' ר"ה וכמשי"ת.

ד. וכדברי אדמו"ר הזקן באגרת הקדש יד:

ה' בחכמה יסד ארץ' שיסוד הארץ העליונה היא בחינת ממלא"כ, והתחתונה היא ארץ חפץ המכוונת כנגדה ממש ונק' על שמה 'ארץ החיים' - הנה הוא נמשך מהמשיכה והארת חכמה עילאה מקור החיים העליונים, כדכתיב 'החכמה תחיה בעליה' וכו'. והארה והמשיכה זו היא מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה כי הוא יתברך וחכמתו אחד בתכלית היחוד, ונק' בשם אוא"ס ברוך הוא. שאין סוף ואין קץ למעלות וגדולת האור והחיות הנמשך ממנו יתברך ומחכמתו בעילוי אחר עילוי עד אין קץ ותכלית לרום המעלות למעלה מעלה, ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עילאה אור חדש ומחודש שלא היה מאיר עדיין מעולם לארץ העליונה, כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו בכל ערב ראש השנה כשהחדש מתבסס בו, ואח"כ על ידי תקיעת שופר והתפילות נמשך אור חדש עליון מבחינת עליונה יותר שבמדרגת חכמה עילאה, להאיר לארץ עליונה ולדרים עליה הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיותם ממנה דהיינו מן האור אין סוף ברוך הוא וחכמתו המלוכש בה, כדכתיב 'כי עמך מקור חיים באורך נראה אור' דהיינו אור המאיר מחכמה עילאה מקור החיים (וכוננו ל"ח שבכל ר"ה היא הנסירה ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר כו). ובפרטי פרטיות כן הוא בכל יום ויום נמשך מוחין עליונים יותר בכל תפילת השחר, ואין מוחין הראשונים שנסתלקו אחר התפלה רק גבוהין יותר, ודרך כלל בכללות העולם בשית אלפי שנים כן הוא בכל ר"ה ור"ה. וזהו שכתוב 'תמיד עיני ה' אלהיך בה' שהענינים הם כינים להמשיכה והארת אור החכמה... והארה והמשיכה זו אף שהיא תמידית אף על פי כן אינה בבחינת ומדרגה אחת לבדה מימי עולם אלא שבכל שנה ושנה הוא אור חדש עליון כי האור שנתחדש והאיר ברה"ז הוא מסתלק בער"ה הבאה לשרשו. וזהו שכתוב 'מרשית השנה ועד אחרית שנה' לבדה ולכן כתיב 'מרשית' חסר א' רומז על הסתלקות האור שמסתלק בליל ר"ה עד אחר התקיעות, שיורד אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה, והוא מתלבש ומסתתר בארץ החיים שלמעלה ושלמטה להחיות את כל העולמות כל משך שנה זו, אך גילוי מההסתתר הוא תלוי במעשה התחתונים וזכותם ותשובתם בעשיית ודי למבין.

ואז המתייעץ יכול לתפוס בתוכו את מה שהתחדש פה.

השנה) בתחושה ש"בסדר, אז יהיה יום אחד כזה מיוחד, אבל אח"כ הכל יעלם".

זה מה שאנחנו עושים ביום השני של ראש השנה. עושים את אותו דבר פעם נוספת, כך זה מתיישב אצלנו. **מה שהיה אתמול כבר נעלם, אין לזה קיום, ומה שאנחנו עושים היום זה פתאום מתיישב אז זה משהו חדש לגמרי, עד כדי כך שגם אפשר לברך שוב 'שהיינו' על היום הזה.**

ביום השני אני נתון בזה שאני עכשיו רוצה להמשיך לחיות בתוך היום הראשון, וזה יהיה עכשיו החיים שלי. כך, החיים שלי לא יהיו המשך של שנה שעברה, אלא החיים שלי יהיו המשך של היום הראשון.

מה עושים כדי שזה לא יקרה? עושים עוד פעם בדיוק את אותו דבר שעשינו קודם. כלומר, אם נחזור למשל היעוץ, היעוץ אומר עוד פעם את מה שהוא אמר קודם, אך הפעם הוא אומר את הדברים בצורה כזאת שהם יתיישבו בתוך האדם, הוא אומר אותם בלי ההפתעה. קודם זה היה עם הפתעה, ולכן הגודל של ההפתעה לא נתן אפשרות לתפוס את החידוש ואת הברקה שהיתה פה. עכשיו כשהיעוץ כבר אומר את זה פעם שניה, המימד של ההפתעה נעלם קצת

דינא קשיא ודינא רפיא

בזוהר (פרשת פנחס ורא). נאמר שביום הראשון של ראש השנה יש "דינא קשיא", וביום השני של ראש השנה "דינא רפיא". ניתן לכך משל: נניח מנהל העיף תלמיד מהכיתה בעקבות התנהגות לא טובה. כאשר המנהל ניגש לתלמיד יש אפשרות שהוא ידבר איתו על הפרטים, על ההתנהגות הבעייתית המסוימת: "שמע, לא הכנת שיעורי בית, השתוללת, ולכן זרקתי אותך". אבל הוא יכול גם להחליט להיכנס יותר לשורש ולומר לתלמיד: "אתה בכלל חושב שיש פה בבית ספר מנהל ומורים? או שאתה חושב שהכל פה מתנהל בהפקרות?". במקרה כזה שהוא נכנס לשורש ולא מתעסק רק בפרטים – הוא מעמיד בספק את כל מערכת היחסים, וממילא הדיון כאן הוא יותר קשות, זה דוגמא ל'דינא קשיא'.

על מנת להמחיש את המתיחות הקשה שיש בדיון כזה, נתבונן בדברי הזוהר בנוגע לאלו שמבקשים בקשות גשמיות בראש השנה, שהזוהר (תק"ז כב.) אומר עליהם שהם "ככלבים שצווחים הב הב" – הדבר דומה לאדם שניגש אליו חברו ואומר לו: "אני רוצה לדעת אם יש אמון וקשר בינינו". ובתגובה לכך עונה אותו אדם: "שמע אני מבקש סליחה, האם אתה יכול לסדר לי את זה ואת זה?"... כאשר מדברים על יסודות הקשר, אין מקום לדבר על דברים צדדיים. אם תוך כדי שמדברים על יסודות הקשר יש משהו שעסוק בדברים אחרים, הוא מראה שעצם הקשר לא מעניין אותו.

לפי זה, האמירה שבראש השנה יש 'דינא קשיא' משמעותה שהקב"ה רוצה לדבר על היסודות של מערכת היחסים בינינו. זוהי המשמעות של דברי האר"י שבראש השנה מתרחשת נסירה. הנסירה היא ההחלטה של ה' לשים על השולחן את השאלה האם יש בינינו קשר או לא, ומכאן לבחור בקשר מחדש. במבט ראשון אפשר לחשוב שהעמדת עצם הקשר בסימן שאלה, עלולה להפריע ליציבות של הקשר. אבל ההיפך הוא הנכון. כאשר יסודות הקשר לא מוצפים ולא באים לידי ביטוי, הקשר נעשה חיצוני ומובן מאליו. רק כאשר אנחנו שמים לב כמה הקשר קריטי לנו, וכמה אנחנו לא מסוגלים בלעדיו, רק אז יש לנו כלים לקלוט את הבחירה של ה' בקשר, שהיא עצם הקשר. במילים אחרות, ה' מוכן לשים סימן שאלה על הקשר למרות שהוא מאוד רוצה אותו, על מנת שיבנה אצלנו על ידי זה כלי לקלוט את עצם הקשר ואת הבחירה שלו בנו.

לאחר ה'דינא קשיא' של היום הראשון, מגיע ה'דינא רפיא' של היום השני. בעוד שהדינא קשיא היה על עצם האמון, הדינא רפיא הוא על כך שצריך שיהיו דברים שיבטאו את האמון. אפשר לחשוב שמספיק לה' עצם האמון בינינו, וברגע שיש אמון אין בעיה שניפרד וכל אחד ילך לדרכו. אך ה' רוצה שעל גבי האמון יהיה ביטוי שיחבר בינינו בפועל, וזה הדינא רפיא של יום השני של ראש השנה.

♦ אחרי הכל – ראש השנה נשאר תיאורטי

אם היה לנו רק את ראש השנה הכל באמת היה נשאר 'תיאורטי'. בשביל להבין מדוע באמת כל מה שקרה בראש השנה נשאר תיאורטי נשים לב מהו אותו חידוש שה' יועץ' (במשל) אמר לנו בראש השנה:

ראש השנה בא לומר שאנחנו לא רוצים לחיות רק כהמשך לשנה שעברה, אנחנו רוצים לומר שוב שיש ה' ושזה נוגע לנו ואנחנו רוצים לחיות בתוך המציאות הזאת שאומרת ש"יש ה' וזה נוגע לנו". כל התוכן של היום הזה הוא רק לבוא ולהגיד שיש הקב"ה. מדברים רק על כך שהוא המלך, אך עדיין לא מדברים על מצוות. מדברים רק על כך שיש מלך ושמשמעותי שיש מלך אבל מה זה אומר? זה לא אומר בפועל שום דבר, זה נשאר תיאורטי, נשאר מופשט, נשאר כמו אחד שיש לו רק אמונה בלי מצוות (כמו מה שנקרא היום "דתי בלב", מאמין מאמין אבל אין לכך שום נפקא מינא במציאות של החיים שלו). גם אם האדם ינסה להכנס לאט לאט לתוך החיים עם החידוש שהוא קיבל – זה לא יתפס לו, זה לא יוכל להיות חלק מהחיים שלו כי זה לא מסתדר לו עם החיים שלו בפועל, לא עם החיים שהיו לו וממילא גם לא עם החיים שיהיו לו, הרי בסופו של דבר הוא נשאר אותו בן אדם, וכמה שהתחדשה לו הברקה במח זה עדיין רק בגדר הברקה אבל היא מנותקת מהחיים האמיתיים שלו.

כמה שהאדם התרגש בכה ונחרד מההבנה החדשה, מכך שיש ה' והוא ממליך אותו – בסופו של דבר הוא אדם גס ומגושם, החיים שלו לא קשורים לכל העניין הזה^ה.

♦ עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים

על מנת שהחידוש הזה לא ישאר תיאורטי, אלא הוא יהפוך להיות גם משהו ממשי בפועל בתוך החיים שלנו – מגיעים עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים. אם נחזור למשל היועץ: היועץ צריך להסביר לאדם

המטופל שהחידוש הזה הוא באמת בכלל לא מנותק מהחיים שלו, שאם הוא יסתכל עכשיו טוב ונכון על החיים שלו – גם את העבר שלו הוא כבר יראה אחרת מאיך שהוא ראה עד עכשיו. כעת יש לו בהירות חדשה איך להסתכל אחרת לא רק על החיים שלו באופן כללי אלא גם על ההחלטות הלא טובות שלו ועל הקשיים שהיו לו, על ההתמודדויות ועל הנפילות שהיו לו.

כעת הוא יכול להבין הרבה יותר טוב שבאמת כמה שהוא חשב שהוא עושה בכוונה והוא מבין מה הוא עושה, הוא פשוט טעה, הוא פשוט לא הבין מה קורה איתו. הוא היה תקוע כל כך חזק בתוך המבוך, עד שהוא לא הבין מה קורה פה בכלל. ועכשיו כשיש לו בהירות הוא יכול להבין בעצם מה קרה שם, ולראות איך כל הדברים הלא טובים שהוא עשה הם בעצם טעות אחת גדולה. כיוון שכך הוא מסתכל על העבר ממילא כך הוא יכול גם להסתכל על העתיד, הוא יכול להבין שגם בעתיד אם הוא יפול זה יהיה טעות – כך באמת הוא מצליח לחבר בין הווארט התיאורטי לבין המציאות של החיים בפועל.

כאן מגיע יום כיפור, הקב"ה בא ואומר: כדי שתוכל להוריד את ההברקה הזאת לתוך המציאות שלך ולתוך החיים שלך אני אומר לך שאני סולח לך. יום כיפור מכפר כמובן רק על העבירות שהיו בעבר, ולא על העתיד, אך האדם מבין שכשם שביום הכיפורים ה' מסתכל בצורה אחרת על העבירות שהיו בעבר, כמו"כ הוא יכול להסתכל בצורה אחרת גם על העבירות שיהיו בעתיד (עד כדי כך, שכבר בתחילת יום כיפור אנחנו מזכירים גם את יום הכיפורים הבא "מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה").

מה בדיוק קורה ביום כיפור? וכיצד הקב"ה מתייחס לכל העבירות ביום הזה? על כך נלמד בע"ה בחוברת הבאה. רק נציין בקצרה שהקב"ה לא מתעלם לגמרי ממה שהיה, אלא הוא קודם כל מסתכל על כל הזדונות והפשעים כ"חטאה", הוא רואה אותם

ה. מיד לאחר ראש השנה יש את צום גדליה. זהו אחד מה"מים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'" (לשון הרמב"ם תענית ה. א). ביום זה "נהרג גדליה בן אחיקם ונכתב גחלת ישראל הנשארת וסייב להתם גלות" (לשון הרמב"ם שם). עד החורבן היה מלך לעם ישראל, ואחרי החורבן בט' באב המליכו את גדליה, רצו להגדיל את ה' ולהמליך אותו [שהרי על מלך ישראל נאמר שהוא יושב "על כסא ה'" (דה"א כט. כג), וכדברי הזוהר (ח"ג רעה): "שום תשים עליך מלך" (דברים יז. טו) בפקודא 'שום' לעילא 'תשים' לתתא". בלי שיש מלך לעם ישראל אין ביטוי במציאות למלכות ה'. אפי"ב ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה" הגויים שולטים], אך בסופו של דבר זה לא הצליח והוא נהרג [בפשט הפסוקים הוא נהרג בראש השנה (ראה בראב"ע זכריה ח יט)]. בפסוקים (בירמיהו מ-מא) נראה שהסיבה העיקרית שהוא נהרג היא משום שלא הגדילו אותו מספיק, לא מספיק חשבו שהמלכות שלו היא חשובה, לכן לא האמינו שבאמת מישו ירצה להרוג אותו. ומתאים למבואר לקמן בנוגע לעבודת עשי"ת.

טובים. בעשרת ימי תשובה אנו מתכוונים ליוה"כ עד שביזה"כ המעשים כבר לא רק נתפסים כשגגות אלא הם נהפכים לזכויות! (עד שמה שנתר לנו זה רק לשמוח, וכאן מגיע חג הסוכות כפי שנראה בחוברת הבאה בע"ה).

כך ככל שנעשה עניין ונחשיב את ה'ראש' שעומד מאחורי כל הדברים, נוכל באמת להסתכל על כל המשך השנה כחלק ממנו, כך שגם אם במציאות נתנהג לא כל כך בהתאם עדיין יחרט לנו חזק איפה ה'ראש' שלנו מונח ומה העיקר בחיים שלנו שכל השנה מתגלגלת מכוחו, גם אם בסופו של דבר היא מגיעה למקומות לא טובים.

כנובעים מטעות אחת גדולה, הם נובעים מכך שהאדם שכח את ה', שכח את האהבה של ה' אליו, ואת הקשר הטוב והחזק שיש ביניהם, וזה מה שבסופו של דבר הביא אותו לכל העבירות במזיד ובמרד. וכפי שבע"ה נאריך שם בעניין עבודת הקרבנות של היום הזה - לאחר שהקב"ה מתייחס לכל העבירות כטעויות, הוא כבר מפסיק לייחס משמעות למעשים הלא טובים שיצאו תחת ידינו, אבל הוא כן מתייחס ברצינות לשגגה שקרתה כאן, לכך שהאדם הרגיש לא מספיק קשור לה', לכך שה' לא היה מספיק נוכח בחיים שלו. **כך על כל עבירה שהאדם עשה ה' מתייחס כ"הפגנה על אי נוכחות ה' בעולם", האדם מאוד רצה קשר עם ה' וזה מה שהוביל אותו לכל המקומות הלא**

ו. כפי שכתבנו בחלק א' בנוגע למדת "וחטאה" ביג מדות הרחמים, והסברנו שם בדברי האר"י הקדוש שמידה זו היא עיקר היחס של ה' למעשים הלא טובים שלנו.

ז. בעניין זה אדמו"ר הזקן כתב משהו מאוד מפתיע, הארכנו בתחילת החוברת בדברי האר"י שבראש השנה יש נסירה, הנסירה הזאת ממשיכה בעשרת ימי תשובה עד שביום הכיפורים אנחנו מגיעים למדרגה של "פנים בפנים". על כך כותב אדמו"ר הזקן (בלקוטי תורה לפרשת כי תבא, בתחילת אות ג' של ד"ה 'היום הזה', בדף מב. א) "אך אי אפשר להגיע לבחינת ומדרגה זו בחינת פנים הנ"ל, כי אם על ידי חיפוש ופשפוש במעשיו בעשרת ימי תשובה" מה אני מחפש? באופן פשוט חושבים שהכוונה שצריך לחפש איזה עבירות עשיתי שאני צריך לחזור עליהם בתשובה. אך ממשיך אדמו"ר הזקן ואומר "וכמו שכתוב 'בקשו פני' שתהיה כאבדה המתבקשת שצריך לחפש אחריה ולפשפש במעשיו כנ"ל". כלומר אני צריך להסתכל במעשים שלי ולחפש איפה בעצם כשעשיתי את העבירות מה שחיפשתי זה את הקב"ה אך יצא לי לא טוב. [על היחס הזה לעבירות כתבנו באריכות בחוברת של אלול, אך שם העבודה היתה הפוכה, כבר מתחילת חודש אלול ידענו שבעוד ארבעים יום נגיע ליום כיפור בו ה' יגלה לנו את י"ג מדות הרחמים (וכפי שכתבנו שם, שכבר בהתחלה ה' אמר למשה "אני אעביר כל טובי על פניך... וחנותי את אשר אחון וריחמתי את אשר ארחם") וזה מה שנתן לנו את הכח לפתוח את כל המקומות הסגורים שלנו, לערוך חשבון נפש נוקב, ולשים לב לכל המקומות הנמוכים שלנו, אך כאן אנחנו כבר מסתכלים אחורה על כל המקומות הנמוכים שלנו ורואים שהם לא באמת משקפים את המקום הפנימי האמיתי שלנו].

לשבור את כל הכוונות

הבעש"ט ציוה פעם לתלמידו, ר' זאב קיצס, שילמד הכוונות של המתקיע, כי הוא יהיה המתקיע אצלו בראש השנה. למד רבי זאב את הכוונות וכתב אותן על גליון מיוחד ושם אותו בכיס בגדו, כדי שיוכל להסתכל בו בשעת סידור התקיעות.

לא נראה הדבר בעיני הבעש"ט והגליון נשמט ונאבד. כשהגיע רבי זאב לסידור התקיעות, החל לחפש את דף הנייר ונחרד לראות שהוא איננו עמו. הדבר גרם לו שברון-לב, שכן מתוך כך שסמך על הרשימות לא שינן כראוי את הכוונות, ועתה לא ידע מה לכוון. מתוך כאב-לב ומרירות עצומה פרץ בבכי מר ונאלץ לסדר את התקיעות בלי שום כוונות.

אחרי התפילה אמר לו הבעש"ט: בהיכל המלך יש הרבה חדרים והיכלות ויש מפתחות שונים לכל דלת. אך באמצעות הגרזן ניתן לפתוח את כל השערים. הכוונות הן המפתחות לשערים של מעלה, ולכל שער והיכל דרושה כוונה אחרת. אולם לב נשבר פותח את כל השערים (מובא ב'סיפורי חסידים' של הרב זוין, מועדים 15).

במשך כל השנה אנחנו רגילים לעבוד עם סדר מסודר. יש שערים ויש מפתחות, יש הלכות, תפילות עם נוסח מדויק וכוונות מיוחדות לכל מצווה. אנחנו צריכים את הכלים והמסגרות האלו, ולא מחפשים לשבור שום דבר. אבל כשעומדים בראש השנה עם השופר מול הקב"ה – כל הכללים נשברים, וזה בדיוק כמו לבוא עם גרזן.

קול השופר הוא לא עוד מפתח מתוחכם לדלת מסוימת. הוא הבל פשוט, צעקה חיה שבוקעת ממעמקי הלב בלי מילים ובלי שום חשבונות. כשאדם עומד מול המלך עם לב נשבר, מתוך הרגשה שאין לו כלום חוץ מהרצון הפשוט להיות קשור להשם יתברך, הגרזן הזה שובר את כל המחיצות.

בראש השנה מתגלה נקודה יסודית: בשביל עצם הקשר עם הקב"ה לא צריכים שום אמצעי ושום תיווך; אבא ובן נפגשים ישירות, בצעקה וברצון הפשוט של הלב. וממילא, בלי הנקודה השורשית הזאת של ראש השנה והשופר, שום אמצעי שבעולם לא באמת יכול לעזור. כל המצוות והכוונות שנעשה במשך השנה מקבלות את כל החיות שלהן רק מהחיבור השורשי הזה¹, בדיוק כמו איברים בלי ראש – הראש הוא אולי רק אבר אחד, אבל בלעדיו כל שאר הגוף פשוט חסר משמעות. רבי זאב קיצס נשאר בלי הרשימות ובלי הכוונות שהכין, אבל דווקא מתוך הבכי ושברון הלב הוא גילה את הגרזן האמיתי. כי לפעמים, כדי לפתוח את השערים הכי עליונים, צריך להניח את כל הידיעות וההכנות בצד, ולבוא אל המלך פשוט עם הלב.

ח. וראה לעיל בהערה על כך שראש השנה מתקן את כל מה שהאדם החסיר מקיום המצוות עשה.

ללמוד, להעמיק!

קונטרסים וספרים מאת הרב יצחק שפירא שליט"א

בנושאי עבודת ה', עבודת התפילה, שלום בית והעמקה
במאמרי חסידות. בואו נכניס את ה' לתוך החיים שלנו

בהיר. מוסבר. ונוגע בנפש

₪ 15

מבוא השער

ביאור נקודות יסודיות
בשער הייחוד והאמונה

₪ 60

נהלך ברגש

אהבה ויראה ועבודת ה',
עפ"י קונטרס ההתפעלות

500
עמודים

₪ 60

זה השער

ביאור על שער הייחוד והאמונה -
מצוות ייחוד ה' עפ"י האר"י והרמב"ם

500
עמודים

₪ 40

נשיאת הפכים

על קשר בין איש לאשה והשקפה
ממבט של תורה על קשרים אחרים

₪ 40

מקדש עמו ישראל

על שלום בית וקדושת חיי הנישואין בסדר
עבודה של הכנעה הבדלה והמתקה

₪ 20

השמחה במעונו

חמש דרגות של בניית קשר
לאור החסידות

₪ 15

המשפחה המחנכת

על חינוך ילדים
במבט פנימי

₪ 20

כיבוד הורים

על אופן קיום מצוות כיבוד הורים
ומוראם, והשלכתם על נפש האדם

₪ 30

תשובה בשמחה

על קדושת הברית, השלכותיה על הנפש
ועל הדרך הראויה להתמודד עם הנושא

להזמנות התקשרו עכשיו 058-770-1560

או כנסו לחנות האתר בכתובת www.odiosefchai.co.il

מאתחברים למעמקים

סדרה מיוחדת לקראת הימים הנוראים

סדרת החוברות "קול דודי דופק"
פותחת צוהר לעומק עבודת הימים
הנוראים, ומאירה את הדרך לקרבת ה'
מתוך התבוננות, תפילה ותשובה

השנה נכנסים לימים הנוראים
מתוך חיבור עמוק יותר

החוברות יחולקו בע"ה
בבתי הכנסת ברחבי הארץ

לקבלת החוברות במייל:
shiurimshapira@gmail.com